

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 937

2. TRAVNJA 2021. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Sretan Uskrs!

SADRŽAJ

7

Uvrštanje bunjevačkog govora na listu baštine Hrvatske
Priznanje i poticaj za njegovanje

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture

12

O. Zlatko Pletikosić, karmelićanin
Uskrs pod bijelim plaštom

16

Nematerijalna kulturna baština
Hrvatske (VIII.)
Pet stoljeća Za Križen

20

Obrazovanje - svjedočanstvo
Bile smo svoje na svome

22

Sončani i Erdutski vinogradi
Plodnije tlo susjedova vrta

31

Baština Hrvata u Srbiji
1000-ta fotografija u topoteci

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stanić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Zvonko Sarić

(koordinirator dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sič

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Hrabri budite
ja sam pobijedio svijet!

(Iv 16,33)

Sretan i blagoslovljen
Uskrs!

Jasna Vojnić, predsjednica

GOVORIMO KAKO JE ČINIO,
RADIMO KAKO JE GOVORIO.

SRETAN USKRS!

ZAVOD ZA KULTURU
VOJVODANSKIH HRVATA

USKRS
ZRAČI
POBJEDOM

Radujte se kršćani u Isusu sabrani!

Uskrs je najveći, najstariji i najvažniji blagdan-svetkovina, sunce svih blagdana. Uskrs je naša sadašnjost i budućnost. Uskrs je temelj i sigurnost naše vjere, ispunjenje svih naših nada, dovršenje našega spasenja, potpuna pobjeda života nad smrću, dobra nad zlim, ljubavi nad mržnjom, praštanja nad osvetom, svjetla nad tamom i zlom grijeha, radosti nad tugom i uskrsnuća nad grobom.

Kristovo uskrsnuće je najveće čudo otkad postoji ova zemlja. Najveći događaj u povijesti ljudskoga roda. Svoje uskrsnuće je Isus toliko puta proricao da bi dokazao svoje božansko poslanje. Uskrsnuće je temelj našega vjerovanja, ono na čemu počiva naša vjera. Uskrs je blagdan pobjede i života, radosti i mira.

Mi kršćani slavimo Uskrs, jer se nešto jedinstveno dogodilo u povijesti i danas se događa. Nije vjera u prazan grob, niti vjera u pojedinosti oko Isusovog uskrsnuća odlučujuća za naše slavljenje. Mi slavimo ovaj blagdan, ovu svetkovinu, jer je jedan čovjek – »u svemu nama sličan, osim u grijehu« – pošao putem muke, umro i treći dan uskrsnuo. Dogodilo se ovdje nešto jedinstveno. Bog je sam uskrsnuo Isusa. Bog je sam time dao znak, koji je

trajno zapisan u povijesti čovječanstva i tu ostaje. Ovaj Isus iz Nazareta je zaista uskrsnuo – on živi. Muka je našla odgovor u Uskrsu. Zato se Uskrs odnosi na cijelo čovječanstvo, pogađa svakog od nas; posve svejedno je li u to vjeruje ili to negira ili o tome nikad nije čuo. Božje djelo nije samo značajno za dvije milijarde kršćana, nego za sve ljude.

Onaj tko živi uskrsnuće i dopušta drugome da uskrsne iz smrti grijeha, nerazumijevanja, neprihvatanja, predrasuda shvaća dubinu poruke koju nosi Uskrs i može onda iz svoga srca drugomu čestitati najveću kršćansku svetkovinu.

S tom vjerom u Krista idimo u susret jedni drugima i donosimo radost, mir, snagu i utjehu, koji su dar Uskrsloga.

Neka nas slavljenje Uskrsa i uskrsnih blagdana potakne na još snažnije suobličenje Kristu, raspetom i uskrsu po djelima milosrđa i neka nas sve ispuni nutarnjim mirom, vedrinom srca i pogleda, te osnaži velikodušnošću. S tom željom, neka je milošću ispunjen i blagoslovljen Uskrs!

mons. Đuro Gašparović
srijemski biskup

Svjetlo uskrsnuća neka nam daruje snagu

Čovjek se susreće u svom životu, čak i ne želeći, sa žalosnom činjenicom da i pored najbolje volje nije u stanju živjeti uvijek onako kako bi htio, biti dobar u miru sa sobom i drugima.

Ovo se odnosi ne samo na stvari nego još više na naše međuljudske odnose, naš odnos prema Bogu, prema stvorenom svijetu, pa čak i prema nama samima. Poslije takvih iskustava, kad ostanemo sami, u tišini svoga srca, rađa se žudnja i želja da neuspjesi, pogreške, slabosti i uvrede nestanu iz našega života, da se stvari opet vrate u normalu, da naši odnosi opet budu u redu.

Najviše nas tište ona iskustva koja su plod našeg grijeha, namjernih propusta ili akcija. Povrede koje nanosimo drugima, pa i samom Bogu, stvorenom svijetu ili ljudima, ranjavaju i nas, tište nas, ne ostavljaju nas u miru.

Slušajući riječ Božju i slaveći svetu Euharistiju Bog ozdravljuje naše rane, briše naše grijehe, daje nam novu snagu za svagdašnji život, i to upravo u svjetlu uskrsnuća i novoga života! Iz ovog iskustva crpimo nadu, i ne samo nadu nego i pozitivno djelovanje.

Na uskrsnu nedjelju, za vrijeme svete mise, obnavljamo naša krsna obećanja. Ova praksa oživljuje u nama najveću tajnu i bit našega kršćanskog života: Isus je umro za nas – mi smo umrli s Njim, Isus je uskrsnuo za nas – i mi smo uskrsnuli s Njim. Na vječni život. Nemojmo to zaboraviti ni onda kada nam ne ide baš najbolje. Svjetlo uskrsnuća znači da pred Bogom i za Boga uvijek postoji šansa početi nešto dobro, nešto novo, da možemo uvijek ozdraviti.

Pogledajmo u sebe same i zapitajmo se: što je meni danas najpotrebnije, što je to najtamnije i najskrivenije u mom životu i mojoj svijesti što bi svjetlost uskrsnuća mogla obasjati i promijeniti? Dozvolimo da i u najtajniji kutak našeg života dopre svjetlost uskrsnuća i probudi novi život tamo gdje prema svim ljudskim mjerilima vlada strah i smrt. Neka nam svjetlost Božja, svjetlost uskrsnuća, daruje snagu života i neka nas obasja u tami naših slabosti, kako bismo mogli prepoznati uskrslog Gospodina Isusa Krista.

Sretan Uskrs svima vama!

mons. dr. Ladislav Nemet
zrenjaninski biskup

»Što tko sije, to će i žeti...«

Predraga braćo i sestre, predragi svi vi prijatelji u Uskrsnom Bogočovjeku Isusu Kristu!

»Mir vama!«

I ova je godina na planetarnoj razini obilježena pandemijom covida-19. Ta činjenica me s jedne strane snažno uznemirava, ali me još više usmjerava u zahtjevan svijet promišljanja, traganja i procjenjivanja cjelokupnog našeg života. Kao čovjek koji voli život i povijest, teško shvaćam kako je moguće da je čitavo čovječanstvo doslovce kleklo pred ovom pojavom. U proteklom desetljećima mediji i časopisi, kao i znanstveni glasnici, izvještavali su o tolikim veličanstvenim rezultatima znanosti i novim znanstvenim otkrićima. U tolikim laboratorijima znanstvenici su – ako smijem tako reći – počeli krojiti sudbinu čovjeka: hoće li nam se roditi muško ili žensko dijete, ovakvih ili onakvih očiju i izgleda... Stručnjaci se poigravaju osnovnim stanicama života i pobjedničkim postignućima znanosti genetike!

Je li, dakle, moguće da u ovom »pobjedničkom« svijetu »znanosti i razvoja« sićušni nevidljivi virus zakочи cjelokupnu našu uspješnost i blokira nam ekonomiju?

Kako god pristupali ovim pojavama, i uz puno uvažavanje svih ovih vrlo kompleksnih pitanja, nikako ne možemo i ne smijemo prezreti riječi sv. Pavla, koji u svojoj

prvoj Poslanici Galaćanima poručuje ovako: »Ne varajte se: Bog se ne da izrugivati. Što tko sije, to će i žeti... tko sije u tijelo svoje, iz tijela će žeti raspadljivost, a tko sije u duhu, iz duha će žeti život vječni«.

Mislim, braćo i sestre, da svi moramo ponizno priznati: ovaj naš tako privlačni, vidljivi i opipljivi svijet doslovce nas je ulovio u svoju zamku. Jer pretežno živimo tako kao da stvarno postoji samo taj vidljivi, samo opipljivi i materijalni svijet. Narodi i države ulažu divovske napore za tjelesno zdravlje i tjelesnu ljepotu. O čovjekovom pak duhu danas se ne govori mnogo. U našim školama, naprimjer: koliko samo mjesta ima za prirodne znanosti, za tehnologiju i materijalnu komunikaciju, dok je »duh« prečesto zaboravljen, ili je barem gurnut na periferiju.

Upravo zato želim svima istinito i životno slaviti Uskrsa! Snagom svoga duha i snagom Božjega Duha preobražavamo same sebe u Božje sinove i kćeri. Tako će naše slavlje Uskrsa biti sretno i blagoslovljeno. Pristupimo Mu, dakle, s punim pouzdanjem! U tom vas duhu blagoslivljam u ime Oca i Sina i Duha Svetoga!

Da: Krist je uskrsnuo, uistinu uskrsnuo!

mons. Stanislav Hočevar
nadbiskup beogradski

Živ je! Uskrsnuo je!

Udubini svakog ljudskog bića postoji duboka težnja za životom.

Čovjek ne želi umrijeti. No, ljudsko iskustvo govori: to nije moguće. Čovjek je smrtno biće. Upravo grozničavo, na svim područjima znanosti traži lijek besmrtnosti, ali ga ne nalazi. Medicina napreduje, pronalazi lijekove za mnoge bolesti, produžava vijek ljudskog života, ali na kraju je, ipak – umiranje.

Tisućljetno je to iskustvo ljudskog roda. U takvom iskustvu živjeli su i ljudi 33. godine kada se dogodio nezamislivi događaj u Jeruzalemu. Čovjeka su osudili na smrt, bičevali, iskrvario je, pribili su ga na križ i na križu, nakon što je izdahnuo, da se uvjere da je doista mrtav, proboli su mu kopljem srce. Mrtva su ga skinuli s križa i položili u grob. Svi su se uvjerali da je mrtav: i prijatelji i neprijatelji i majka Marija koja ga je primila u svoje krilo i učenik Ivan. Mnogi su prisustvovali smrtnom izdisaju. Prijatelji su žalosni, a neprijatelji su zadovoljno odahnuli misleći kako su se riješili čovjeka koji ih je uznemirivao. Nakon tri dana događa se obrat: prijatelji su radosni, a

neprijatelji su ponovno u tjeskobi. Živ je! Uskrsnuo je! Pobijedio je smrt!

Je li to moguće?! Temeljno je to pitanje koje si ljudi postavljaju kroz svih 20 stoljeća. Ozračje među ljudima ove 2021. godine nije nimalo drugačije nego što je bilo 33. godine u Jeruzalemu, samo što je sada prošireno po cijelom svijetu. Globalizirani svijet možemo zamisliti kao veliki Jeruzalem u kojemu se neprestano odvija velika drama križnoga puta. Od nepravednih osuda, preko trpljenja pravednih, padova pod križem, životnih teškoća, mnogih šimuna i veronika koji pritežu u pomoć nevoljnima, do smrti i groba, ali isto tako i do neugasive nade života.

Uskrs je poziv na život. Život u punini. U ovom zemaljskom vremenitom životu klika je života vječnoga. Njeguimo u sebi tu klicu života da preraste u stablo vječnosti!

U tom nastojanju neka vas uskrsli Isus ispuni radošću. Budite svjedoci »velikih djela koja nam učini Gospodin«.

Ovim mislima želim Vam sretan i blagoslovljen Uskrs.

mons. Slavko Večerin
subotički biskup

Uskrsne čestitke Bakića i Pásztora

»Svim sugrađanima koji blagdan Isusovog uskrsnuća slave po gregorijanskom kalendaru upućujem srdačne čestitke, sa željom da ovaj najvažniji dan u kršćanskom kalendaru provedu najprije u dobrom zdravlju, miru, osobnoj i obiteljskoj radosti. U ovom teškom vremenu poruka nade i obnove, koju Uskrs donosi, dragocjena je i ljekovita. Naše društvo ima snage pobijediti u teškoj borbi s pandemijom koronavirusa, ali će u tome uspjeti samo uz veliku društvenu solidarnost i međusobno razumijevanje.

Zato u uskrsnom duhu apeliramo na sugrađane koji slave da to učine poštujući sve mjere koje su donijela državna tijela i da se, upravo u ovim blagdanskim danima, prijave na cijepljenje. Samo uz najširu moguću imunizaciju moći ćemo sljedeće godine proslaviti najveći kršćanski blagdan u punoj radosti, s opravdanim optimizmom okrenuti se povratku normalnom životu. Čuvajmo jedni druge i pomozimo svojom odgovornošću našim herojskim zdravstvenim radnicima«, poručio je gradonačelnik Subotice **Stevan Bakić**, uz čestitku »neka Vam je sretan i blagoslovljen Uskrs«.

Predsjednik Skupštine grada Subotice dr. sc. **Bálint Pásztor** je u ime Skupštine grada Subotice i u svoje osobno ime poželio ugodne blagdane provedene u dobrom zdravlju, miru i radosti. »Neka nas duh najvećeg kršćanskog blagdana osnaži vjerom i ispuní nadom da ustrajemo u ova teška vremena. Sretan Uskrs!«, poručio je Pásztor.

Podrška najugroženijim poduzećima

Ministar financija Srbije **Siniša Mali** izjavio je za *Biznis* kako je država, »da bi se očuvala likvidnost privatnog sektora, odlučila produžiti postojeću garantnu shemu i uspostaviti novu za podršku najugroženijim poduzećima«.

On je naveo da proširenje garantne sheme nosi dvije bitne izmjene. Prva se odnosi na maksimalne vrijednosti kredita koje banke mogu plasirati s garancijom države

i one se uvećavaju za 500 milijuna eura, pa će ukupno iznositi 2,5 milijardi eura. Druga izmjena se odnosi na period raspoloživosti ovih kredita jer će oni biti raspoloživi do 30. lipnja sljedeće godine.

Mali je objasnio da se proširenjem postojeće garantne sheme ne mijenjaju uvjeti podobnosti, tako da svi poduzetnici, mikro, mala i srednja poduzeća koja ispunjavaju uvjete propisane Zakonom o utvrđivanju garantne sheme mogu aplicirati za ove kredite.

Prema njegovim riječima, uspostavlja se i druga garantna shema, namijenjena svim tvrtkama iz ugroženih sektora, kao i tvrtkama u drugim sektorima koje su imale pad prihoda veći od 20 posto u prošloj godini.

Ministar je objasnio da se krediti pokriveni postojećom garantnom shemom daju s periodom otplate do 36 mjeseci i obaveznim grace-periodom od 9 do 12 mjeseci.

»Krediti pokriveni drugom garantnom shemom daju se s periodom otplate do 60 mjeseci, s grace-periodom od 18 do 25 mjeseci«, rekao je Mali.

www.rtv.rs

Bilčik: Dobra mapa puta za Srbiju

BRUXELLES – »Izvrješće Europskog parlamenta je dobra mapa puta i plan kako Srbija treba raditi na određenom broju pitanja i problema koje treba riješiti i unaprijediti, kako bi se pokrenuo proces pristupanja i započeo rad na novoj metodologiji«, izjavio je izjavitelj Europskog parlamenta za Srbiju **Vladimir Bilčik** na konferenciji za medije.

On je ocijenio da je izvrješće izbalansirano, da je EP kroz interne rasprave pokazao kulturu dijaloga i da je to ono što se traži i od partnera iz Srbije i ostatka zapadnog Balkana.

On je izrazio nadu da će se druga faza međustranačkog dijaloga pokrenuti ovog mjeseca, dodajući da će kao krajni ishod tih razgovora biti unapređenje izbornih uvjeta.

»Nadam se da će i drugi posrednici uspjeti osigurati smislen dijalog svih proeuropskih snaga u Narodnoj skupštini, ali također i onih koji su bojkotirali prošle izbore, da dođu do jednog smislenog ishoda koji će unaprijediti izborne uvjete, ali i značiti da Srbija ima potpuno sudjelovanje oporbenih snaga na sljedećim parlamentarnim izborima«, istakao je Bilčik.

Bilčik je ponovio da je potrebno istaći slobodu medija, kao i da su bilo koji napadi na novinare neprihvatljivi.

Prema njegovim riječima, dijalog Beograda i Prištine područje je u kom je Srbija napravila veliki napredak.

»Ova skupština i vlada ima snagu isporučiti dogovor između Beograda i Prištine. To je područje gdje smo vidjeli veliki napredak. Nadam se da će Srbija nastaviti raditi na dijalogu, kako bi se došlo do sporazuma koji će donijeti pomirenje, ali i Srbiju približiti Europskoj uniji«, zaključio je Bilčik.

Ministarstvo kulture o prijedlogu da se bunjevački govor uvrsti na listu nematerijalne kulturne baštine Hrvatske

Priznanje i poticaj za njegovanje

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje uputio je Ministarstvu kulture i medija prijedlog da se bunjevački govor uvrsti na listu nematerijalne kulturne baštine Hrvatske. Na toj listi su do sada upisana dvadeset i četiri govora. Glede bunjevačkog govora, u Ministarstvu kulture kažu kako je procedura uvrštavanja na popis započeta ispunjavanjem formulara i slanjem dokumentacije predlagatelja u nadležni Konzervatorski odjel koji prijedlog potom šalje na stručnu procjenu Povjerenstvu za nematerijalnu kulturnu baštinu Ministarstva.

»Nakon procjene prijedloga na prvom sastanku Povjerenstvo piše obrazloženje prema kojem se u Konzervatorskom odjelu izdaje Rješenje o utvrđivanju svojstva kulturnog dobra i šalje Odjelu za Registar kulturnih dobara. S obzirom da je tek zaprimljen prijedlog za uvrštavanje bunjevačkog govora na popis nematerijalne kulturne baštine, doista je teško procijeniti kada će odluka biti donesena«, kažu u Ministarstvu.

Na pitanje što bi stjecanje ovoga statusa za bunjevački govor moglo značiti u praksi, u Ministarstvu navode:

»Već u osnovnoj školi učimo definiciju kako je jezik koji se realizira u govoru i pismu neodvojiv od identiteta zajednice, odnosno da se identitet najvećim dijelom ostvaruje upravo u jeziku i u njemu se očituje. Upravo bi zbog toga proglašenje bunjevačkog govora nematerijalnom kulturnom baštinom Republike Hrvatske bilo iznimno pri-

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture

znanje identiteta i zaštita bunjevačkih Hrvata kao baštinika koji čuvaju i govore tim govorom, ne samo Hrvatima u Vojvodini, nego i u Primorsko-goranskoj i Ličko-senjskoj županiji, primjerice u goranskom mjestu Liču. To će biti i poseban poticaj za njegovanje bunjevačkog govora, za daljnja istraživanja, radionice i razne druge kulturne sadržaje koji čuvaju i promiču bunjevački govor, za što će se onda moći izdvajati i financijska podrška«.

O prijedlozima glede uvođenja tzv. bunjevačkog jezika u službenu uporabu na teritoriju Grada Subotice očitovale su se

najrelevantnije institucije iz Hrvatske (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, resorni odjel HAZU-a, Matica hrvatska, Društvo hrvatskih književnika...), naglašavajući kako je zapravo riječ o govoru koji pripada korpusu hrvatskoga jezika, te da je u pitanju politička odluka u suprotnosti sa znanstvenim tvrdnjama. I Ministarstvo kulture se, kako ističu, neprijeporno pridružuje toj podršci.

»U ime Vlade Republike Hrvatske i svih resora u ovom pitanju reagiralo je Ministarstvo vanjskih i europskih poslova s obzirom da je riječ o vanjskopolitičkom pitanju i postupanju. Štiteći građansku i kulturnu ravnopravnost hrvatske manjine u Vojvodini, Ministarstvo kulture i medija neprijeporno se pridružuje podršci koju su iskazale institucije poput HAZU, Matice hrvatske, Instituta za jezik i jezikoslovlje i drugih«, navode u tom ministarstvu.

D. B. P.

Odluka o uvođenju bunjevačkog ide na javnu raspravu

Na sjednici Gradskog vijeća održanoj u četvrtak, 25. Nožujka, među ostalim, odlučeno je da se prijedlog Odluke o izmjenama Statuta grada Subotice o uvođenju bunjevačkog jezika u službenu uporabu u ovom gradu uputi na javnu raspravu. Kako se u dokumentaciji navodi, za organiziranje i provedbu javne rasprave nadležna je Skupština grada Subotice. Prema neslužbenim najavama, jučer (četvrtak, 1. travnja) održana je sjednica Skupštine na kojoj je određen datum održavanja javne rasprave.

Javna rasprava uključuje organiziranje najmanje jednog otvorenog sastanka predstavnika nadležnih tijela grada sa zainteresiranim građanima, predstavnicima

udruga građana i sredstava javnog obavješćavanja (okrugli stolovi, tribine, prezentacije i sl.) i prikupljanje prijedloga, sugestija i mišljenja građana i ostalih sudionika u javnoj raspravi u pisanoj ili elektroničkoj formi.

Vrijeme trajanja javne rasprave je 15 dana od dana stupanja na snagu ove odluke.

Nakon provedene javne rasprave, tajnik Skupštine grada Subotice sačinjava Izvještaj o rezultatima javne rasprave i dostavlja ga zajedno s prijedlogom Odluke o izmjenama Statuta grada Subotice Skupštini grada koja donosi konačnu odluku.

H. R.

HNV traži mišljenje o odluci Grada Sombora

Hrvatsko nacionalno vijeće uputilo je Ministarstvu državne uprave i lokalne samouprave, Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog i Pokrajinskom tajništvu za upravu propise i nacionalne zajednice zahtjev za davanje mišljenja na Prijedlog odluke o kriterijima za raspodjelu sredstava iz proračuna Grada Sombora za financiranje rada nacionalnih vijeća nacionalnih manjina. Ovaj zahtjev je upućen, jer je Grad Sombor u prijedlog odluke, osim tri kriterija koja su navedena u Zakonu o nacionalnim vijećima, uveo i četvrti i tako proširio broj nacionalnih manjina koje imaju pravo na korištenje tih sredstava.

Ovakav prijedlog na sjednici Vijeća za međunacionalne odnose Grada Sombora na dnevnom redu bio je prije godinu i pol dana. Tada je Vijeće dalo pozitivno mišljenje na nacrt odluke, koja je potom prošla i Gradsko vijeće, ali je već tada HNV ukazao da postoje odstupanja od zakonom utvrđenih kriterija. Prijedlog odluke nije za proteklih godinu i pol dana bio na dnevnom redu Skupštine grada Sombora, pa se ponovo našao pred novim Vijećem za međunacionalne odnose. Ovoga puta predstavnici hrvatske zajednice nisu dali pozitivno mišljenje, a budući da Vijeće odluke donosi konsenzusom ovakav prijedlog ostao je bez pozitivnog mišljenja Vijeća za međunacionalne odnose, pa nije upućen u skupštinsku proceduru.

U dopisu HNV-a ističe se da je Odluka sporna, jer se u njoj protivno Zakonu o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina, odnosno člankom 115. kojim se regulira financiranje rada Nacionalnih vijeća nacionalnih manjina iz pro-

računa lokalnih samouprava, uvodi novi kriterij koji nema zakonsko uporište. Navedeni članak Zakona utvrđuje kriterije prema kojima se raspodjeljuju sredstva nacionalnim vijećima, a pravo na ta sredstva imaju nacionalna vijeća sa sjedištem na teritoriju lokalne samouprave; vijeća koja predstavljaju nacionalnu manjinu koja u pučanstvu lokalne samouprave dostiže 10 posto ukupnoga pučan-

stva, te vijeća koja predstavljaju nacionalnu manjinu čiji je jezik u službenoj uporabi na teritoriju jedinice lokalne samouprave.

Prema predloženoj Odluci, kao novi kriterij uvodi se da je skupštinskom odlukom Grada Sombora potvrđeno kako je određena ustanova kulture ili obrazovanja od osobitoga značaja za unaprjeđenje i razvoj kulturne posebnosti i očuvanje nacionalnoga identiteta nacionalne manjine te da nacionalno vijeće sudjeluje u njezinome upravljanju.

H. R.

EP usvojio izvještaj o Srbiji

Europski parlament usvojio je 25. ožujka Izvještaj o Izvještajima Europske komisije o Srbiji iz 2019. i 2020. s 538 glasova za, 69 glasova protiv i 79 uzdržanih. Izvještaj EP privukao je značajnu pažnju javnosti zbog poziva vlastima da riješe afere *Krušik*, *Jovanjicu*, *Telekom Srbija* i *Savamalu*, ali i snažne osude napada na portal *Krik* i organizaciju *Crta*. Konačna verzija izvještaja ima preko 100

članova i pokriva područja europskih integracija, vladavine prava, stanja demokracije, ekonomije, životnog okoliša, vanjsku politiku i druge. Ovo je prvi izvještaj koji je usvojio ovaj saziv Europskog parlamenta, izabran 2019., i koji je napisao zastupnik **Vladimir Bilčik**. Tijekom procedure usvajanja, na izvještaj je podneseno preko 400 amandmana.

Hrvatska manjina u europskim državama (IX.)

Hrvati u Crnoj Gori – ponosni na kulturnu baštinu

Hrvati su autohtono stanovništvo u primorskome dijelu Crne Gore i u dijelu njegova neposrednog zaleđa, odnosno u Boki kotorskoj (području koje obuhvaća današnje općine Herceg Novi, Kotor, Tivat i Budva), Spiču (području između Budve i Bara), Baru s prigradskim naseljima te u Šestanima (području sjeverno od planine Rumije prema Skadarskome jezeru smještenome između Crmnice i Krajine). Ova su područja i danas vrela za proučavanja povijesti i kulturne baštine, materijalne i nematerijalne, Hrvata na crnogorskom dijelu Jadranskoga mora.

Hrvata je 1921. u Boki kotorskoj bilo oko 9.000 te oko 13.000 1931. godine. Prvi popis nakon Drugog svjetskog rata 1948. godine međutim bilježi tek 6.808 Hrvata u cijeloj Crnoj Gori, a oko 5.900 u Boki kotorskoj. Više nego prepolovljen broj Hrvata posljedica je ratnih stradanja, iseljavanja, ali vjerojatno i prikrivanja vlastitog etničkog identiteta, navodi **Nenad Pokos**. Do 1953. ukupan broj Hrvata povećao se na 9.814 (8.049 u Boki kotorskoj), 1961. ih je zabilježeno 10.664, a nakon toga dolazi do smanjenja iz popisa u popis što je 1991. rezultiralo brojem od 6.249 u Crnoj Gori (4.910 u Boki kotorskoj). Najintenzivnije smanjenje je zabilježeno 1971.-1981. kada je broj Hrvata smanjen za četvrtinu. Osim smanjenog nataliteta i iseljavanja, glavni razlog je popisno izjašnjavanje relativno velikog broja Hrvata kao Jugoslavena, pa

su stoga Kotor, Herceg Novi i Tivat 1991. godine bili u samom vrhu tako izjašnjenog stanovništva u čitavoj bivšoj državi, navodi Pokos. Tako je od 1921. do 1991. udio Hrvata u Crnoj Gori smanjen s 2, 9% na 1%, a u Boki kotorskoj s 35% na svega 8%. Prema posljednjim podacima, udio Hrvata je pao ispod 1% i iznosi 0,97%.

Organiziranje u udruge i stranke

»Hrvati na crnogorskom priobalju jedan su od najstarijih autohtonih naroda Crne Gore koji su unatoč povijesnom usudu uspjeli do danas sačuvati vjeru, govor, kulturni i ukupni civilizacijski kod, koji je oblikovao njihovu nacionalnu svijest, posebno tijekom XIX. i XX. stoljeća. Na prijelazu ova dva stoljeća formiraju se mnoga kulturna društva u svim mjestima Boke kotorske koja se sva ukidaju dekretom Vlade nakon Drugog svjetskog rata. Nakon skoro šest desetljeća, u drugoj polovici 90-tih godina prošlog stoljeća i uspostavljanju kontakata na relaciji Podgorica – Zagreb, dolazi do slobode izjašnjavanja u hrvatskome korpusu u Crnoj Gori. Hrvati se organizirano okupljaju u želji da pokažu sebi i drugima kako oni postoje na prostorima Crne Gore, kako su tu kao nacionalna manjina, po brojnosti najmanja, ali iznimno bogata po svom kulturnom, civilizacijskom i duhovnom naslijeđu. Tako se 1998. godine formira u Donjoj Lastvi kulturno-umjetničko

Hrvati u Boki kotorskoj baštine ogroman dio materijalne i nematerijalne kulturne baštine. Među najvažnijima su brojni sakralni objekti, palače pomoraca, muzeji, arhivi i knjižnice te bratovština Bokeljske mornarice

društvo *Napredak*, a zatim 2001. godine i Hrvatsko građansko društvo Crne Gore u Kotoru», kaže nam jedan od osnivača i prvi predsjednik HGDCG **Tripo Schubert**.

Premda danas malobrojni, Hrvati u Crnoj Gori su baštini značajnog kulturnog blaga kojim se iznimno ponose.

»Pripadnici hrvatske populacije u Boki kotorskoj baštine ogroman dio materijalne i nematerijalne kulturne baštine. Među najvažnijima su brojni sakralni objekti – katedrala-bazilika sv. Tripuna u Kotoru, koja datira u sadašnjem izgledu iz 1166. godine, dok je prvobitna bogomolja sv. Tripuna na tom lokalitetu bila sagrađena 809. godine, zatim Bogorodični hram na Prčanju i svetište Gospe od Škrpjela na otoku kod Perasta. Osim sakralnih objekata, tu su i brojne palače pomoraca, muzeji, arhivi i knjižnice. Od nematerijalnih dobara najznačajnija je bratovština Bokeljske mornarice, stara koliko i katedrala sv. Tripuna, zatim gradska glazba, osnovana 1842. godine...«, navodi Schubert.

Ovo društvo realizira svoje aktivnosti preko Podružnica u Kotoru, Tivtu, Herceg Novom, Baru i Podgorici, kao i preko povjerenika na Cetinju i Budvi, a u Hrvatskoj je formirano Predstavništvo sa sjedištem u Dubrovniku. HGDCG je nakladnik časopisa *Hrvatski glasnik* i periodike *Bokeški ljetopis* preko koje se promovira bogato kulturno naslijeđe Hrvata Boke kotorske.

Schubert, koji je danas savjetnik u HGDCG, kaže kako je »nakon proglašenja samostalne i suverene države Crne Gore 2006. godine, položaj Hrvata u Crnoj Gori znatno poboljšao. Novi korak u izgradnji još čvršćih i intenzivnijih odnosa bio je Sporazum o zaštiti prava hrvatske manjine u Crnoj Gori i crnogorske manjine u Hrvatskoj koji je potpisan 2009. godine, na temelju čega je ustrojen Međuvladin mješoviti odbor za zaštitu manjina.

Osim spomenute udruge, Hrvati su organizirani u još desetak udruga koje imaju za cilj zaštitu i ostvarivanje prava koja Hrvatima kao autohtonoj manjini pripadaju. Informiranje se odvija kroz Hrvatski glasnik i Radio *Dux*,

hrvatska manjinska radio postaja koju su 2009. utemeljili udruga *Dux Croatorum* i Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore, a pomoć za opremanje je pružila Hrvatska radio televizija – Hrvatski radio. Radio je pokrenut u interesu očuvanja hrvatskog identiteta, promoviranja povijesne i kulturne baštine i što bolje informiranosti Hrvata kao manjinskog i autohtonog naroda u Crnoj Gori.

Krovna organizacija – Hrvatsko nacionalno vijeće

Krovna organizacija hrvatskoga naroda u Crnoj Gori je Hrvatsko nacionalno vijeće sa sjedištem u Tivtu, koje predstavlja hrvatsku nacionalnu manjinu u području službene uporabe jezika, obrazovanja, informiranja i kulture, sudjeluje u procesu odlučivanja ili odlučuje o pitanjima iz tih područja te osniva ustanove iz ovih područja.

»Vijeće broji sedamnaest članova i unutarnja organizacija se sastoji od više odbora po afinitetima članova

Vijeća. Zastupljenost je iz svih gradova Crne Gore gdje hrvatski narod čini značajan dio u ukupnom pučanstvu grada. HNV se sastoji iz više odbora, dok pod Vijećem dodatno aktivno radi klapa *Jadran* i Amaterska kazališna sekcija HNV-a koja je primljena u Hrvatski sabor kulture u punopravno članstvo s ostalim kazališnim skupinama iz Hrvatske«, kaže za HR predsjednik Vijeća **Zvonimir Deković**.

Uz pet članova Izvršnog odbora u Hrvatskom nacionalnom vijeću Crne Gore tajnica Vijeća je stalno uposlena osoba koja je van Vijeća. HNV se financira iz proračuna na državnoj razini sa 100.000 eura raspodijeljenih na dvanaest mjeseci kaže Deković.

HNV u Crnoj Gori

Hrvatski narod je u Crnoj Gori najmalobrojniji i čini svega 0, 97 posto stanovništva po posljednjem popisu tako da iz te procentualne zastupljenosti proizlazi brojka od 17 članova koji čine Hrvatsko nacionalno vijeće. Izbore raspisuje samo Vijeće najmanje trideset dana prije izbora, objavljuje u sredstvima javnog informiranja, a svaki punoljetni Hrvat može sudjelovati na elektorskoj skupštini uz potpis 30 Hrvata koji mu daju podršku. Na elektorskoj skupštini prvih 17 s najvećim brojem glasova su izabrani članovi Vijeća koji na prvoj konstitutivnoj sjednici od 17 članova biraju predsjednika, dva dopredsjednika, izvršni odbor i članove odbora. Trenutni sastav HNV-a Crne Gore okuplja članove svih dobnih, obrazovnih i socijalnih struktura Hrvata u Crnoj Gori, a zastupljeni su iz svih općina Boke kotorske, Budve, Bara, Podgorice i Nikšića, objašnjava predsjednik Vijeća Zvonimir Deković.

»Smatramo da je taj novac dostatan za funkcioniranje Vijeća; najveći dio ide na stipendije većem broju studenata koji uglavnom studiraju u Hrvatskoj, sponzorstva hrvatskim udrugama i pojedincima u potrebi, kao i terenskoj nastavi Hrvatske nastave u Crnoj Gori, koja se odvija jednom godišnje u Hrvatskoj, ali za sve ozbiljnije projekte apliciraju pojedinci, udruge ili HNV na javnim natječajima kako bismo projekte koji su važni za hrvatsku zajednicu mogli nesmetano realizirati«, kaže Deković.

Međutim, nisu zadovoljni općenito time koliko se izdvaja za promoviranje hrvatskoga jezika, kulture i tradicije na prostoru Crne Gore »iz razloga jer nema sluha da bi se osnovao institut za izučavanje jezika, kulture i povijesti Hrvata u Crnoj Gori« koji bi promovirao kulturu koja predstavlja preko 60 posto ukupnog kulturnog blaga Crne Gore.

»Od Ministarstva obrazovanja i od strane drugih ministarstava koja su raspisivali natječeaje, na kojima smo se mogli natjecati kao hrvatska nastava u Crnoj Gori, nismo nikada dobili potporu kako bi se polaznici hrvatske nastave mogli susresti sa živim govornicima materinskog jezika, kulturom, poviješću i svime što uče tijekom nastave«, objašnjava predsjednik HNV-a Crne Gore.

Tako na primjer, kaže Deković, Radio *Dux*, jedini elektronički medij hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, ne može iznaći sigurne izvore financiranja već punih 11 godina, već se financira aplicirajući na natječeaje, uz rizik da zbog nekih formalno-pravnih razloga ostanu četiri djelatnika bez plaće i da se ugasi signal. Ovo se sve događa iako

Na temelju crkvenih podataka procjenjuje se da u Crnoj Gori živi oko 10.000 Hrvata, a prema posljednjem popisu stanovništva provedenom 2011. godine ih je 6.021.

Hrvati u Crnoj Gori imaju priznat status nacionalne manjine te je po Ustavu u službenoj uporabi hrvatski jezik.

Od 2004. godine u Kotoru i Tivtu održava se nastava hrvatskog jezika i kulture u nadležnosti Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, koji upućuje i učitelja koji izvodi nastavu u prostorijama osnovnih škola u Tivtu i Kotoru.

je Međuvladin mješoviti odbor u dva potpisana zapisnika potvrdio potrebu iznalaženja stalnih sredstava za financiranje Radija *Dux*.

Osim Vijeća, kao krovnog predstavničkog tijela i kulturnih udruga, postoje i dvije političke stranke. Prva hrvatska politička stranka – Hrvatska građanska inicijativa (HGI), sa sjedištem u Tivtu imala je više godina zastupnika u Skupštini Crne Gore, a u prethodnoj Vladi su imali i jedno ministarsko mjesto. Međutim, uslijed raskola u stranci koji je rezultirao formiranjem Hrvatske reformske stranke i izlaskom obje stranke na izbore, na prošlogodišnjim parlamentarnim izborima u Crnoj Gori glasovi su se podijelili i Hrvati nisu osvojili potreban cenzus za ulazak u Skupštinu.

J. D.

O. Zlatko Pletikosić, karmelićanin

Uskrs pod bijelim plaštom

Intervju vodio: Marko Tucakov

Zlatko Pletikosić rođen je u Somboru 1980. godine, u kojem je završio osnovnu školu. Maturirao je u Biskupskoj klasičnoj gimnaziji u Subotici, a 1999. ušao u Karmel u zagrebačkim Remetama. U noviciatu je bio na Krku, a filozofsko-teološki studij završio je u Zagrebu. Svečane zavjete položio je 15. listopada 2006. u Remetama. Za svećenika je zaređen u somborskom Karmelu 2008. Prve tri godine svećeništva proveo je u tihom samostanu – duhovnom centru u Karmelu sv. Ilije na Buškom jezeru u BiH, kao duhovnik časnih sestara i voditelj duhovnih vježbi i obnova. Zatim je u Remetama bio prefekt sjemeništara, prior, magister bogoslova i upravitelj svetišta, vjeroučitelj u Prvoj katoličkoj osnovnoj školi u Gradu Zagrebu koju je osnovala i vodi Hrvatska karmelska provincija. U Splitu je bio tri godine prior i sada je župni kateheta te voditelj nekoliko crkvenih zajednica, ispovjednik i duhovni pratitelj.

Sa o. Zlatkom, koji pripada posljednjoj generaciji karmelićana iz Vojvodine, razgovarali smo uoči i povodu ovogodišnjega slavljenja Uskrsa.

► **Kako redovnici karmelskog reda slave Isusovo uskrsnuće? Postoje li posebnosti u pravilima svakodnevnog redovničkog života i liturgiji u Velikom tjednu, napose tijekom Vazmenog trodnevlja?**

Karmelićani Uskrs slave u svojim smeđim habitima i bijelim karmelskim plaštevima. Namjerno sam sveo Vaše pitanje na ovakav odgovor. Smeđa boja nama označava prolazno, zemaljsko, tjelesno, ljudsko. Bijela boja plašta kojim se mi karmelićani zaogrćemo u svečanostima Crkve i Karmelskoga reda označava: neprolazno, nebesko, duhovno, božansko. Ove su dvije boje sadržane u našem Otkupitelju, Isusu Kristu, koji je ostao Bog, a postao je čovjekom, jednim od nas. On je Bog koji se zaodjenuo čovječtvom, a mi smo ljudi koji se zaodjevamo božanskim. S nama je Krist u svemu jednak, osim u grijehu. Naš je preteča u uskrsnuću tijela, on nam svojom mukom koja je obilježje zemaljskog života, i svojim uskrsnućem otvara velika otajstva naše muke, smrti, ali i preobrazbe u novi, vječni, proslavljeni život. Život bez kraja. I to dušom i tijelom. Ovisi o zajednici, no uglavnom se liturgija Velikoga tjedna i Trodnevlja razlikuje vremenom, mjestom i svečanošću. Ovi dani obično zahtijevaju malu promjenu redovitog dnevnog rasporeda molitve. U Svetom Trodnevlju molimo obično u crkvi, s pukom Božjim, na Veliki petak okupljeni oko Križa Gospodinova, na Veliku subotu oko Isusova groba. Na Veliki četvrtak obnavljamo svećenička obećanja a netko od nas suslavi značajnoj biskupskoj misi posvete ulja, a na Vazmenom bdijenju, nakon

S nama je Krist u svemu jednak, osim u grijehu. Naš je preteča u uskrsnuću tijela, on nam svojom mukom koja je obilježje zemaljskog života, i svojim uskrsnućem otvara velika otajstva naše muke, smrti, ali i preobrazbe u novi, vječni, proslavljeni život. Život bez kraja. I to dušom i tijelom

obnove Krsnih obećanja, obnavljamo pred poglavarom i pukom redovničke zavjete koji su nadogradnja krsnih. Vjernici svjedoče da su im uz redovite obrede obnova ovih naših obećanja i zavjeta osobito dirljiva.

► **Čini se da je sve teže vjernicima živjeti ove svete dane. Pomozite nam: što nikako ne bismo smjeli zaboraviti dok doživljavamo bogatstvo liturgije u Velikom tjednu? Kako plodonosno biti dio nečega tako velikoga kao što su dani našeg spasenja?**

Da, vjernicima nije lako živjeti ove svete dane. Treba se, uz redoviti život i rad, pripremiti i za Uskrs. Zato imamo poduže vrijeme korizme. Ona je priprema za proslavu ovih najvećih otajstva naše kršćanske i katoličke vjere. Kako u Crkvi, duhovno, tako i u obiteljskom okruženju. Pripreme su uvijek bitne. One se zapravo pokazuju i u životu presudne. One su već veliki dio slavlja i duhovne koristi od njih. U Karmelu govorimo i o pripremi za molitvu. Korizma je tu da se vježbamo u molitvi, odricanju i bratskoj ljubavi. Da se izmirimo s Bogom u sakramentu svete ispovijedi, ali i da se izmirimo s bratom. Ako treba i sa samima sobom. Da prihvatimo oprostjenje, također da oprostimo sebi. Sve ovo koristit će nam da nam liturgija, kad dođemo u zajednicu vjernika, u hram, bude što plodonosnija. A kad dođemo, uključimo se duhom, pozornosti, glasom... riječju: sudjelovanjem u njoj. Plodovi ljepote božanske liturgije tada neće izostati u čovjeku samom i u svijetu.

► **Posebno je sabrana i prožimajuća molitva vjernika tijekom obreda Velikog petka, koja nikoga ne ostavlja isključenim. Kakva je povezanost Isusove muke i smrti sa svim nacijama, (ne)vjerničkim kategorijama ljudi, staležima u društvu i Crkvi? Prepoznajemo li mi u Crkvi tu povezanost dovoljno?**

Molitva vjernika Velikog petka želi obuhvatiti sve, jer Krist je za sve ljude umro i uskrsnuo. Crkva uči da će se vjernik, koji se trudi i vraća Bogu spasiti po Krvi Kristovoj i po njegovu Uskrsnuću. Za ostale kaže da će ih također Krist spasiti ako od njega nisu udaljeni svojom krivnjom i ako se budu ponašali po svojoj savjesti, budu li se trudili činiti dobro i izbjegavati zlo. Ali samo po Kristu, nikako ne bez njega. Zato se kršćanin, koji je koliko-toliko upoznao Krista, dužan potruditi svakim ga danom sve više upoznavati, po Svetom Pismu, sakramentima, molitvama, žrtvama, služenjem, ljubavlju i opraštanjem bližnjima. Mi, kršćani, koji činimo Crkvu, radujemo se onima koji koriste putem svetosti. Za njih, ali i za sve ljude, molimo da se obraćamo Kristu i dobru. Tu se ne pita tko je koje nacije nego kakav je čovjek ili još bolje: koliko se trudi biti najprije čovjek, a tek onda vjernik i kršćanin.

► **Ozbiljna su upozorenja da nas briga za održavanje uskršnjih običaja može udaljiti od vazmenog misterija. Mislite li da je vrijeme za drukčije shvaćanje i prakticiranje običaja, posebno u Bačkoj gdje su tako bogati?**

Običaji nisu loši, ali mogu biti i za duhovni život pojedinca i obitelji opasni, ili u najmanju ruku slabo korisni, osim u očuvanju nacionalnih i etničkih elemenata, ako nisu oplemenjeni vjerom. Treba znati da su uz vjeru nastali i da vjeri uvijek iznova trebaju vraćati. Dobro se zapitati koje je duhovno značenje nekog običaja i(li) koju moj bližnji ili ja imamo korist duše i(li) tijela od toga običaja. Zato u svim tim miješanjima stanovništva, osobito u gradovima, prije svega treba paziti na duhovno i dušekorisno: ispovijed, izmirenje međusobno, pomaganje bližnjemu, molitva a onda i dobri kršćanski i nacionalni običaji.

► **Možemo li ikako ove godine ignorirati izvanredne okolnosti i ovoga Uskrsa ili se trebamo naviknuti na njih? Kako to postići kad se već uvelike vjernici osjećaju zarobljeni okruženjem pandemije i njezinih posljedica?**

Kršćani smo i ne smijemo ignorirati upozorenja i odredbe struke, ali se možemo i moramo prilagoditi. I prvi kršćani su se prilagođavali u svemu osim u grijehu. Ono što je važno: moramo se okoristiti ovom teškom situacijom, biti lukavi i mudri u Bogu. Ako, primjerice, ne mogu u crkvu, kao prošlog Uskrsa, mogu u svojoj obitelji i svome domu biti dovitljiv: pratiti događanja vjere i Crkve putem medija i pojačati molitvu i žrtvu. Govoriti sebi, mladima, djeci kako je bilo, i kako se nadamo da će opet biti. I da može biti uvijek bolje i korisnije, pa makar i drugačije.

► **Što su karmelićani naučili između dva ovakva Uskrsa? Kakve je promjene u Redu i u Provinciji donijela pandemija?**

Karmelićani su prošlog Uskrsa imali priliku i iskoristili su je, imao sam to priliku čuti od svoje braće, iako silom prilika, slaviti pravu redovničku korizmu, Veliki tjedan i Uskrs kao prvi pustinjaci na Gori Karmelu. U maloj zajednici, svečano i jednostavno. Vježbali smo se u strpljivosti, tješeci i smirujući druge uživo i putem načina moderne komunikacije, tješili smo i smirivali i sebe. Manje smo putovali ovih godinu dana i susretali se fizički, iako je i to Bog providio, ali se i više učili brizi za bližnje. Bilo je lijepo doživjeti da je vjernicima nedostajala zajednica vjernika u crkvi, ali i pratiti ih kako sazrijevaju u vjeri koja nema prepreka ni granica.

► **Što su dužnosti priora u karmelskom samostanu? Tko ga i kako bira?**

Na mjesnom je poglavaru ili prioru neposredna briga za zajednicu i pojedinu braću, unapređivanje obiteljskog

duha, bratskog i apostolskog života u službi ljubavi. Tako doslovno kažu naše Ustanove. Priora na prijedlog novog provincijala, na tri godine, biraju braća okupljena na provincijalnom kapitolu tajnim glasanjem. Braća, dakle, imaju slobodu ne izabrati brata od provincijala predloženoga.

► **Približite nam put Vašeg zvanja. Kako je on izgledao?**

Put mojega duhovnoga poziva počeo se utirati, vjerujem, već krštenjem tri tjedna nakon rođenja, da ne idemo još dublje u prošlost. Roditelji su, dakle, dali prve mogućnosti ostvarenja mog duhovnog poziva. Zatim su došli bake i djedovi, susjede, majka mojega školskog kolege, zatim moja vršnjakinja pravoslavne vjere, župni vjeronauk za prvu pričest (školskog još nije bilo na vidiku), uvelike ministriranje i župnikovo okupljanje nas djece i ministranata u relativno maloj, ali dragoj župi i crkvi Uzvišenja svetog Križa u Somboru. Pred kraj osnovne škole počeo sam redovito ići u veliki somborski Karmel. Dvije su to za mene bile različite, a u biti iste stvarnosti koje su me oplemenjivale Bogom i ljepotom kršćanstva i Katoličke crkve i vjere. Župnikovo veoma zauzeto življenje poziva, pa i kroz svakodnevno razno služenje čovjeku i miru u nemirnim vremenima. A u Karmelu sve veliko i svečano u liturgijama, tiho u svakodnevicama, te prisustvo zemnih ostataka svetačkog lika skromnog Sluge Božjega o. **Gerarda Tome Stantića**. Bile su to ratne i poratne 1990-te godine. Kasnije sam zaključio da sam u župi primio svećenički poziv, a u Karmelu redovnički karmelski. Bilo je protivljenje i od veoma bliskih osoba u obitelji i duhovnih, puno strpljive upornosti braće karmelićana, i sve to me još više učvrstilo.

► **Kakva su Vaša sjećanja na Sombor Vašeg djetinjstva?**

Lijepa i draga. Igranje na ulici po suhom, i nakon ljetnih pljuskova po toploj vodi, rad u vrtu i oko domaćih životinja. U ovom drugom sam prednjačio u obitelji. Volim prirodu i životinje. Gledao sam kako niče i raste vrt i nastaju novi životi među domaćim životinjama. Sjećam se vrtića u ulici Ilije Birčanina, prvog razreda u famoznoj Staroj školi ili Školici (imala je u moje vrijeme dvije smjene u po dvije učionice, i to samo prvih razreda), ogranku prije nekoliko godina ugašene OŠ 21. oktobar u Školjskoj ulici. Školu u koju je čistačica na odmoru u kaljavu peć ložila plastične čaše soka koji smo na odmoru prije popili. Ovu školu pohađala je još i moja majka. Zatim prijelaz u novu školu *Dositej Obradović* u Jamama kraj Šumice. Pamtim Janovićev šator ispred Stare crkve svakog petka i na proštenju Presvetog Trojstva, kao i na kirbajima po selima, te, između svega ostalog, slatke žute alve koje smo kod njega kupovali kad bih s majkom išao petkom na tržnicu. Sjećam se puno vojske, zelene i plave, u centru, po parku, radost kad se slavi zajednički Uskrs, po katoličkom i pravoslavnom kalendaru. Cirkusa i luna parka u Jamama, »Cigane« čergare u istim Jamama ljeti, i kad su vodili medvjeda na štapu koji, kad čuje bubanj, diže se na zadnje noge i pleše. Kupanje na Kanalu u Rokovcima, bilo sa svojim ili s ministrantima i župnikom sv. Križa. Kupanje na Štrandu i na Dunavu,

živom i mrtvom. Odlazak nas ministranata iz župe sv. Križa na Dan o. Gerarda u Karmel, biciklima u Gradinu u kapelu sv. Antuna ili rad i misa kod kapele Snježne Gospe u Čičovima... Pamtim Sombor obojen redovnicama Marijinim sestrama od Čudotvorne medaljice, koje su do 1991. živjele na početku moje ulice, služile u župi Svetog Križa, radile na Neuropsihijatriji i obilazile bolesnike po kućama. Također pamtim časne sestre Kćeri milosrđa u župi sv. Križa, a zatim od 1990. do 1999. u župi Presvetog Trojstva, susrete s njima u pekarni, tržnici ili na ulici. Ostale su ove posljednje sa Somborcima i za vrijeme rata 1990- tih godina i za vrijeme NATO bombardiranja. Napustile su nas zbog nedostatka duhovnih zvanja u svojoj družbi. Jednom sam u Karmelu za Uskrs bio obučan u hrvatsku bunjevačku nošnju, a od kuće i natrag iz crkve sam ponosno u bunjevačkim čizmama i nošnji koračao somborskim ulicama. Iz Karmela toga doba sjećam se sakristana pokojnog časnog brata **Andelka Pašalića**, moga rođaka, pa smo ga i zvali uja Marko.

► **Sjećate li se somborskih Dužionica?**

Drage su mi bile, i još uvijek su, *Dužionice* u kojima se trudim sudjelovati u misi, a krasile su ih i još uvijek ih krase momci i cure iz Hrvatskog doma i njihovi gosti. Trebalo je naći ispriku u školi kako bismo kao ministranti sudjelovali na proštenju sv. Križa u večernjoj svečanoj misi, na Veliki petak i Veliku subotu, i u križnom putu na otvorenom u dvorištu župe, kad bismo zakasnili i došli sa školskim torbama, a župnik bi nam ih uzeo i nosio na svojim rukama. Početkom ratnih devedesetih sjećam se da sam s gore spomenutom vršnjakinjom Srpkinjom pravoslavkom molio za mir. Ona je molila po svome, a ja po svome i pjevao i *Zdravo Djevo, kraljice Hrvata*. Pjesmu koja se u Karmelu pjevala i devedesetih, kao i one *Do nebesa nek se ori... kako Hrvat kliče mlad*, te pjesma *Ljiljane bijeli... Čudesnog kipa milosti cvijeće, sipala ti si na hrvatski dom*. Ona mi je dala 1990. godine katolički katekizam *Radosna vijest*, koji još uvijek čuvam. Nas dvoje smo kao osnovnoškolci prisustvovali proslavi Kristova uskrsnuća u maloj pravoslavnoj crkvi od 3 do 5 sati ujutro i vraćali se u zoru pravoslavnog Uskrsa svojim kućama. Devedesetih pamtim i duhovne večeri (međureligijske) održavane u vrijeme ratne napetosti u crkvama i svjetovnim ustanovama, čiji je začetnik bio pokojni pravoslavni paroh svetojovanske crkve **Miroslav Naumov**. Tih ranih devedesetih, kada iz Hrvatske nije više stizao ni jedan katolički list, osim preko Mađarske *Glasnik Srca Isusova i Marijina*, u Karmelu smo mogli uzeti i čitati stari tisak. Tu sam puno novoga saznao o vjeri i Crkvi, osobito dok nije počeo tih 90-tih godina nakon *Bačkog klasja* izlaziti *Zvonik*. U župi sv. Križa pamtim i duhovne obnove krizmanika i mladih. Odlazak sa župnikom u crkvu sv. Nikole Tavelića na Bezdanski put, bilo slaviti misu, bilo raditi.

► **Kako se još sjećate devedesetih prošlog stoljeća?**

Bilo je to vrijeme embarga kad su na somborskom buvljaku gotovo sve što se može zamisliti prodavali Rusi i Rumunji. Pa i katoličke zidne slike. Bilo je to vrijeme goto-

vo praznih rafova u trgovinama, restrikcija struje... Nisam od tada vidio ljepše zvjezdano nebo iznad napadalog snijega, a 1991. i 1992. našli su se u Somboru u progonstvu Muslimani, Srbi, Mađari i Hrvati iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Pokojni somborski slikar **Sava Stojkov** prerekao je 1991. prognanoj Mađarici iz Baranje da će se vratiti u svoju kuću. Sombor moga djetinjstva pamtim i po tome da me je majka učila pjevati božićne pjesme, iz glave naravno, te pričala da će muškarci koji na Veliki petak ne budu pili rakije i vina na krovu kuće vidjeti zlatno janje. Majka, koja nas je na Materice posipala žitom, i darivala, kao i dida na Očeve, kako u Somboru kažemo. Ne smijem, govoreći o Somboru, zaboraviti pekarnu *Kod Vanče* u mojoj ulici, s čijeg zida sam naučio: *Čast svakome, veresija nikome*, te kad smo četrtkom predvečer išli po vruće lepinje i mazali ih svinjskom mašću, te začinjali solju i crvenom paprikom. Kad bismo se toga najeli, nije nam trebao ni sladoled od *Trovača* na Glavnoj ulici, ni sladoled ili kolač od *Gojka* u *Dolini lopova*. Ako je više uz put bilo, bili su tu i *Zlata pekarica* i kruv od *Papa*. Iz Grad-

ske pekarnе kruh nismo voljeli. Prvi svibanj u Šikari... Sve je to Sombor moga djetinjstva.

► **Čini se da hrvatski karmelićani imaju stabilan broj zvanja i ređenja svake godine. U čemu je tajna privlačnosti ovog reda za mlade?**

U današnjem užurbanom svijetu koji kao da sve više bježi od samog sebe u Karmelu mladi nalaze mir i molitvu, iz kojih se onda rađa i služenje čovjeku. Molitva je živi susret sa živim Bogom; to mi činimo putem zajedničke molitve časoslova i onim što je naša posebnost, putem kršćanske meditacije – razmatranja, koje nas velikom milošću Božjom dovodi i do kontemplacije. Bog sam uvodi nas u otajstvo sebe. To je ono što će uvijek biti privlačno ljudima svih vremena, jer čovjek uvijek čezne za živim Bogom. I Blažena Djevica Marija... koja uvijek ostaje naša majka. A tu je i bogatstvo naših karmelskih svetaca, uvijek tako različitih, a tako svjedočkih Boga živoga.

► **Po čemu je poseban pastoral splitskih karmelićana? Vidi se posebna pozornost na društvene mreže, koja su iskustva?**

U Split su karmelićani došli prije gotovo 50 godina. To je u bivšoj državi bio tek treći naš samostan nakon bačkog Sombora i zagrebačkih Remeta. Prvi župnik karmelićanin, ovdje, kao i u Remetama, bio je naš o. **Ivan Keravin** iz Monoštora, a s njim je došao i br. **Andrija Varga** rodom iz Svilojeva, kasnije je ovdje živio, pa i prije smrti pola godine br. **Stipo Doboš**, opet iz Monoštora, koji su ostavili u ljudima lijepe uspomene. Velikodušno su primljeni od nadbiskupa, svećenika, redovnika i redovnica, bogoslova, novaka i novakinja, župljana, ali i svih vjernika i ljudi dobre volje. Tako je i danas. Makar u veoma skromnim uvjetima, naša su braća uvijek radila, a radi-

mo i danas s puno ljudi iz župe i izvan nje, čak iz šire okolice. Primamo ih na ispovijed, razgovor, blagoslov. Vodimo tri zajednice Svjetovnog karmelskog reda, oblačimo ljude u škapular primajući ih i okupljajući u Bratovštini karmelskog škapulara, uvijek privlačnog, surađujemo u radu na karmelskoj duhovnosti s vjernicima laicima sa župnikom i Sestrama karmelićankama Božanskog Srca Isusova u susjednoj župi sv. Leopolda Bogdana Mandića, pomažemo župnicima grada Splita i okolice. Gradimo novu prijeko potrebnu veću crkvu Gospe karmelske uz već podignut novi naš samostan. Prisutnost na društvenim mrežama je svakako drugotna, važniji je rad uživo s ljudima, ali kako su mnogi na ovim mrežama, trudimo se i mi biti prisutni i dati svoj karmelski obol. Osobito se to pokazuje potrebnim i vrijednim u ovo vrijeme covid. Radujemo se ukoliko i na ovaj način možemo pomoći ljudima u izazovnim vremenima i njihovnim osobnim stanjima i potrebama.

Foto: Danijela Musulin

Pet stoljeća Za Križen

*U procesiji Za Križen sudjeluje šest mjesta središnjeg dijela otoka Hvara: Jelsa, Pitve, Vrisnik, Svirče, Vrbanj i Vrboska * Križonoša nigdje ne sjeda nego te noći samo hoda, i to bos ili u čarapama, i u crkvama kleči * U pojedinim mjestima čeka se i po 20 godina na nošenje križa * Tijekom procesije, putem i u crkvama se moli i pjeva*

Otok Hvar, osim što se može pohvaliti da je najduži otok i četvrti po veličini u Jadranskom moru, diči se i bogatom prapovijesti. Na UNESCO-vom reprezentativnom popisu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva Hvar se od 2009. godine našao zahvaljujući višestoljetnoj pasionskoj baštini – procesiji *Za Križen*.

Procesija *Za Križen* obavlja se već više od 500 godina bez prekida i nikada ju nisu spriječili loši vremenski uvjeti, studen ili vjetar, a kako o tome govore Hvarani vremenski uvjeti mogu utjecati na broj sudionika u procesiji, ali ne odlučuju o održavanju. Ako dodamo podatak da se procesija nije mogla održati jedino ratne 1944. godine, ali su ju otočani, u suradnji sa zapovjedništvom izbjegličkog logora organizirali u El Shattu (Afrika), gdje ih je bilo u izbjeglištvu oko tri tisuće, jasno govori o njenom značenju za sve otočane, ali i vjernike koji kao hodočasnici dolaze biti dio ove jedinstvene procesije. Hvarani su kroz stoljeća u ovu procesiju utkali sve svoje brige, sumnje, radosti i žalosti, ali i osobne križeve.

Uzeti križ i krenuti u noć

S obzirom na to da je procesija stara oko pola tisućljeća, ne postoje točni podaci o tome kada je održana prva, niti tko se prvi dosjetio ovoga čina – uzeti križ i krenuti u noć. Postoji nekoliko teorija, a prva među njima govori da je ona potaknuta krvarenjem malog raspela *Svetog križića*, koji je u vrijeme nemira između pučana i plemića prokrvario 6. veljače 1510. godine. Prvi pisani zapis procesije datira od 16. veljače 1658. godine.

U procesiji *Za Križen* sudjeluje šest mjesta središnjeg dijela otoka Hvara: Jelsa, Pitve, Vrisnik, Svirče, Vrbanj i Vrboska. Po riječima profesorice hrvatskog jezika i povijesti umjetnosti, otočanke **Zorke Bibić** procesija *Za Križen* kreće na Veliki četvrtak navečer oko 22 sata iz

svakog od spomenutih mjesta i kreće u sljedeće: hodočasnici iz Jelse u Pitve, iz Pitava u Vrisnik, iz Vrisnika u Svirče... i tako redom dok ne pohode svih šest župnih crkvi, uz stajanje u nekoliko manjih kapela u pojedinim mjestima, što ovisi o željama križonoša. Cjelokupni put procesije dug je između 22-25 kilometra, a procesije se kreću u smjeru kazaljke na satu, tako da se one nikada ne susretnu. Kako stoji u zapisima, ova pobožnost je isključivo laička, a župnik u crkvi predaje križ križonoši uz kraći nagovor, u kojem ističe značenje procesije i časti koja je pripala nositelju križa. Križevi su teški od 7 do 11 kilograma i nose se cijelu noć do otprilike 7 sati na Veliki petak kada se procesije vraćaju svaka svome mjestu i župnoj crkvi. Križonoša nigdje ne sjeda nego te noći samo hoda, i to bos ili u čarapama, i u crkvama kleči.

Zavjet, čast, pobožnost

Biti križonoša na otoku Hvaru stvar je zavjeta i pobožnosti, ali i prestiža.

»Nije rijetkost da se već djeca zapisuju ili ih roditelji zapisuju za nošenje križa. U pojedinim mjestima čeka se i po 20 godina na nošenje križa. U principu križonoša može biti muškarac ili mladić koji je primio sakramente kršćanske inicijacije i želi nositi križ iz osobnog zavjeta.

Križonoša najčešće javno ne govori razlog za nošenje križa i njegov zavjet zna samo njegova najbliža obitelj. U ne tako davnoj prošlosti, tj. prije Drugog svjetskog rata, križonoše su se prijavljivali za nošenje križa uglavnom na Cvjetnu nedjelju ili bi se imena zainteresiranih tekuće godine izvlačila svojevrsnom tombolom, predlaganjem i brojanjem glasova«, priča nam Zorka Bibić i pojašnjava kako za križonošom u pratnji idu muškarci iz njegove obitelji (otac, braća, sinovi, nećaci, ujaci i stričevi) koji ga prate odjeveni u crno odijelo, kao i pjevači *Gospina plača* i ostali vjernici.

Uz križonošu ide i svečana pratnja koju on sam izabere, odjevena u bijele bratimske tunike, a čine ju dva nosača svijećnjaka (*kandeliri*), od 6 do 12 nosača teških voštanih svijeća (*torci*), osam i više, čak do 30-tak nosača fenjera (*ferala*), dva pratitelja križonoše za njegovu sigurnost na putu, dvojica glavnih pjevača *Gospina plača* i jos 3-4 pjevača koji pjevaju *responzorij* (odgovor). U jelšanskoj procesiji važnu zadaću ima i »batistrada«, svojevrsni vođa i moderator puta s »dirigentskim« štapićem poput žezla. Za svu tu pratnju križonoša se treba na vrijeme pobrinuti i s njom sve dogovoriti i uvježbati.

Tijekom procesije, putem i u crkvama se moli i pjeva drevna pjesma *Nut mislimo o tom danas ki na križu umri za nas...*, kao i druge korizmene pjesme, Psalam 50., moli se pet Očenaša, na čast pet rana Isusovih i njegove muke, *Gospina krunica* (Žalosna otajstva) ili Zlatna krunica Srca Isusova i druge molitve. Posebno je dojmljiva korizmena popijevka *Gospin plač*, a ono što je osobito zanimljivo jest da je svaka procesija pjeva na svoj način.

»Križonoše najčešće odabiru tko će pjevati *Gospin plač*. U križonošinoj kući budu probe vikendom od početka korizme i on odabire pet-šest pjevača (naziv im je

kantaduri i *odgovoroči*) koji će u svakoj crkvi pjevati posebnu melodiju *Gospinog plača*. Melodije se razlikuju od mjesta do mjesta, no to može primijetiti jedino pažljivije uho. Zajedničko im je da je melodija vrlo neobična, podsjeća na bizantske ili čak islamske napjeve, što svjedoči o njihovoj starosti, i tekst plača, uglavnom dva stiha teksta pjevači razvuku, tako da pjevanje traje više od pet minuta. Tekstovi se također razlikuju od mjesta do mjesta, iako je predložak isti. Zanimljivo je da hodočasnici iz mjesta Vrboska u svakoj crkvi pjevaju samo jednu pjesmu, posvećenu čudotvornom križu koji je u njihovom mjestu plakao krvavim suzama početkom 1614. godine«, pojašnjava sugovornica.

Kad se gre za Križen?

Iako su sve procesije *Za Križen* vrlo slične, Jelšanska je najpoznatija.

»Ne samo jer je to mjesto najveće među onima koje polaze *Za Križen* već i što njeguju jedan zanimljiv i dojmljiv običaj: na povratku procesije na Veliki petak u zoru križonoša pretrči posljednjih tridesetak metara procesije preko glavnog jelškanskog trga i pada župniku u zagrljaj. Nevjerojatno je dirljivo svjedočiti tome prizoru i doslovno osjetiti svu bol, teret i ponos koji je križonoša nosio sa sobom cijelu noć«, kaže Bibić. Broj hodočasnika varira od mjesta do mjesta, a među njima se mogu naći sve dobne skupine, od najmlađih do najstarijih. Tijekom procesija, po riječima sugovornice, nerijetko se mogu uz put sresti skupine ljudi koji mole.

Iako se teško može riječima opisati ono što se te noći može doživjeti na otoku Hvaru, naša sugovornica je dio svojih osjećanja podijelila i s nama:

»Ne postoji ništa toliko snažno, duboko i intimno na takav način upisano u samu srž stanovnika otoka Hvara i u najdublju točku našega identiteta. Možda je najbolje to opisati anegdotalno da ovdje djeca ne pitaju kada je Uskrs već *Kad se gre za Križen?* (kada se ide *Za Križen?*). Netko tko pokušava biti iskreni vjernik i ne doživljava vjeru isključivo na temelju emocija i nostalgije u ovoj procesiji može pronaći dobar temelj za promišljanje o misteriju muke, smrti i uskrsnuća. Netko tko je povjesničar može u ovoj procesiji vrlo slikovito doživjeti duh srednjeg vijeka kada su ovakve procesije bile tipičan izraz duhovnosti. Netko tko je glazbenik može u ovim napjevima pronaći iskonsku energiju i zvuk drevniji od otočnog kamena.«

Po riječima sugovornice sudionici procesije po završetku, umorni ali radosni, odlaze na počinak do obreda Muke Gospodnje na Veliki petak navečer. Središnja ličnost, križonoša, zadržava časnii naziv i službu cijele slijedeće godine, te ima čast nositi križ i u svim drugim procesijama.

Noć koja pamti zabrane

Najstariji podaci prenosili su se usmenom predajom. Po jednoj od njih, na Veliki četvrtak 1886. godine bilo je veliko nevrijeme i središnji dio otoka Hvara zalio je pljusak. Tadašnji načelnik Jelse imao je bolesnu kći i da ona ne bi išla u procesiju dao je nalog da se ista zabrani. Uz to su zatvorili crkvu, no tijekom večeri je naišla procesija iz Vrbovske i zatekla zatvorena vrata. Zbog toga su zapjevali strofu *Gospina plača* »Ne dadu mi pristupiti, nit Te sinko poljubiti« i potom se uputili u Pitve. Jelišani su se ipak tu noć okupili i vidjevši hrabrost i volju vrbovljana krenuli su *Za Križen*.

Brojna svjedočanstva vezana su i za ratne godine. U tekstu *Noć koja pamti zabrane*, koji je potpisao don **Ivica Huljev**, posebnom se ističe 1943. godina kad je, kako je zapisao vrbovački župnik don **Jakov Lušić**, talijanska okupatorska vlast »teškom mukom« dopustila da procesija ide bez svijeća i da mogu sudjelovati samo jedanaestorica u pratnji križonoše te da u zoru ostali mogu ići u susret križu do obližnjeg mjesta.

Ljudi nisu smjeli paliti svijeće, pjevati ili moliti, rečeno im je da ukoliko se skupi veći broj da će ih hapsiti i strijeljati. Svjedoci su govorili da su svih šest crkava tog Velikog četvrtka bile prepune, »da se strah mogao rezati nožem«, a ljudi da su plakali. Vrsniški župnik **Luka Antičević** je zapisao »Talijanska okupatorska vlast dozvolila

je procesiju po selima s brojem 10 i križonoša. Niti djeca, niti ženske nijesu smjele ići. Pri odlasku križa iz crkve bio je strašan plač, kao da nose čovjeka na stratište. Ujutro u 5 sati išao je narod prema svome križu«.

Jelšanska predaja pak glasi ovako: »Godine 1943. za vrijeme okupacije Italije bilo je zabranjeno ići *Za Križem*.

Međutim u posljednji čas, na intervenciju nekih osoba, Talijani su popustili, i križ je krenuo s 14 osoba, da bi ih u Pitvama već bilo 100, u Svirčima 400, a pri odlasku iz Vrbovske, u vrbovačkoj Mini, već je tu bila skoro čitava Jelsa, sa svim raspoloživim *torcima* i svijećama. Kad je dotični talijanski časnik vidio procesiju, iznenađen spektaklom i vjerom naroda, rekao je: »Da sam slučajno prije znao što je to i zabranio, sada bih se ubio.«

Najstariji križonoša do sada nosio je križ za mjesto Vrisnik 1934., kada je imao 83 godine, a najmlađi je bio **Svetko Marjan** iz mjesta Pitve, koji je nosio križ 1953. godine s nepunih 14 godina. Kako je sam posvjedočio u radijskoj emisiji *Forski kulturni žižak* »Kada je pop izni križ i preda ga meni, tad je čitava crkva proplakala.« Po njegovom svjedočenju plakao je i narod u svim drugim crkvama tijekom procesije, a u nošenju križa pomagali su mu otac, braća.

Otočane nije omela ni orkanska bura 1910. godine koja je nosila *ferale*, nije ih omela *nevera* 1942., ni jak pljusak koji je padao cijelu noć 1978., kada su se svi vratili promrzli i mokri, ali se nitko nije razbolio.

Svatko tko je sudjelovao u ovoj procesiji ima svoje dojmove, koje je teško opisati i objasniti riječima, no ako vas put nanese na Hvar mještani će bolje posvjedočiti, onako istinski s ponosom u srcu i duši i dubokim izrazom vjere. Jer hoditi *Za Križen*, više od pet stoljeća može samo iskren i ponizan, čovjek.

Ž. Vukov

Pivo za »ispod drveta«

Teško da netko može točno utvrditi kada su ljudi počeli piti ispred dućana, ali taj običaj vjerojatno ne datira prije druge polovice XX. stoljeća. Teško i da netko može precizno ustvrditi zbog čega je do toga došlo, ali zdrav razum navodi na jednostavan zaključak: ispred prodavaonice je jeftinije piti nego li u kavani. Tu pogodnost obilato su koristili, i koriste, slojevi društva s najnižim, neredovitim ili gotovo nikakvim primanjima, pa je pivo ispred dućana u svijesti većine rezervirano za kubikoše, nadničare i općenito tipove sa socijalnih, a nerijetko i za-

konskih rubova. Svjedoči o tome njihovo svakodnevno prisustvo ispred prodavaonice, poneki otvarač prikucan na obližnjem drvetu, gomila ugaženih čepova koja djeluje kao da je dio prostora popločan, te gajbe, cigle ili čak i trošni stolci, fotelje ili kreveti kao dio vani izmještenog »interijera« koji služi za lagodniji ugođaj tijekom zasluženog odmora nakon teškog fizičkog rada ili jednostavno – odmora od nerada. O tome što se sve na takvim mjestima može čuti od lokalne stalne klijentele, umjesto prepričavanja jedan savjet: pridružite im se na pivo-dva i bit ćete bogatiji za posve novo iskustvo.

Odnedavno se, međutim, opisana slika ispred dućana preselila i u sam centar grada: ispred kafića, kako onih koji su uvijek »in« tako i onih »kvartovnih«, obično s nižim cijenama i s nekom vrstom ne(u)pisane »klupske klijentele«. Pritisla korona vlasnike i jednih i drugih do slamarice, pa se u većini dosjetili još prošle godine provaljenog izuma: prozore otvorili poput šaltera, pa nude piće »za ponijeti«. Željni stalnog društva i žedni pića iz kafića gosti im promptno zahvalno uzvratili: vinjak, kavu, pivo (rjeđe sok) nose do najbližeg pogodnog mjesta za sjedenje ili ih uop-

će ne nose nego stvaraju mini pješačke čepove na trotoaru i provode vrijeme pušeći i pričajući kao da će smak svijeta odmah iza fajronta, u četiri poslijepodne. Oko ovih grupica, pak, kao da je sve normalno: ljudi ulaze i izlaze iz pekara, parfimerija, dućana... a u supermarketima (*Lidl* je, ni kriv ni dužan, postao sinonim za to) gužve kao na derbiju, i to s besplatnim ulaznicama!

Stavimo li čak ove slike kao šalu, na stranu – osim za vlasnike kafića i njihove zaposlene – one i dalje djeluju ne samo tragikomično nego i posve, kako se ono kaže...

abnor... apstraktno. Ili možda sluđujuće. Da, sluđujuće. Kao i mnoge dosadašnje mjere, i to ne samo kod nas. Sluđujuće, recimo, djeluje, posve ostvariva prijetnja kazne vlasniku nekog objekta od 150.000 dinara za nepoštivanje propisanih mjera (od nenošenja maske do ilegalnog otvaranja), a da se pritom ne kažnjavaju sudionici prosvjednih skupova, vjernici u crkvama i hramovima, vlasnici i kupci u velikim trgovačkim centrima ili na tržnicama. Ovako sluđujuća situacija kojoj se krizni stožeri i vlade suprotstavljaju još luđim mjerama (ograničenje kretanja preko granice do 30. kilometra od nje, kao da te na 31. čeka invazija virusa) proizvodi dvostruki efekt: jedne zatupljuje do apatije dok u drugima budi otpor do granica agresije, i to s uzlaznom putanjom i po njihovom broju i po intenzitetu, a što sve skupa dovodi do sve uočljivijih podjela među ljudima.

U sjeni ovoga, da se ipak vratimo na osnovnu temu, ostaju problemi s kojima se već dugo suočava ugostiteljstvo, uz turizam zacijelo najugroženija grana gospodarstva. Stoga i nije čudno što se, na vlastiti zahtjev, povećala grupa subotičkih ugostitelja u utorak (30. ožujka) sastala s gradonačelnikom **Stevanom Bakićem**, iznoseći mu bit svojih problema: prošle godine, kada se saberu svi sati, izgubili su oko 110 dana, a za sve to vrijeme plaće, doprinosi, komunalni računi i porezi ostali su kao i u vrijeme prije »nove normalnosti«. Teško da gradonačelnik tu može poduzeti neke revolucionarne poteze (da mogu, to bi učinili i mnogi drugi), ali, eto... ljudi se opravdano požalili i prešutno ukazali na ono što se već polako samo crta kao realna slika budućnosti: nova grupa socijalnih slučajeva od kojih će neki obrok potražiti i izvan redova u narodnim kuhinjama – kod kontejnera u blizini društva ispred dućana ili kafića »sa šalterima«. Kada se na to pogleda s malo pristojnije daljine, detalji razlike sve se više gube i slika postaje ista. Lokalna, a globalna.

Z. R.

Obrazovanje - svjedočanstvo

Bile smo svoje na svome

Kroz proteklih devetnaest generacija učenika u cjelovitoj nastavi na hrvatskom jeziku danas se s ponosom ističe vlastiti kadar. Naime, nekolicina mladih profesora je svoje osnovno ili/i srednje obrazovanje steklo upravo na svom materinjem jeziku u Srbiji. Osim s onima koji su danas profesori u nastavi na hrvatskom, mogli bi se podičiti i drugim uspješnim mladim ljudima u raznim segmentima života i stečenim zvanjima.

Ovoga puta posjetili smo sestre **Crnković, Mirjanu, Marinu i Kristinu**. Sestre dolaze iz Tavankuta i sve tri su pohađale Osnovnu školu *Matija Gubec* u svome mjestu, te kasnije upisale Gimnaziju *Svetozar Marković* u Subotici – opći smjer.

Profesorica hrvatskog jezika i filozofije

Mirjana, koja je najstarija, osnovnu školu je završila na srpskom jeziku jer tada još nije postojala cjelovita nastava, a kasnije je srednju školu upisala na hrvatskom nastavnom jeziku. No, kako je naglasila, njihovi roditelji su se pobrinuli da one dobiju obrazovanje na svom jeziku, tako je ona u osnovnoj školi pohađala predmet *Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture*. Kada se stvorila mogućnost upisati Gimnaziju na hrvatskom, nije se više razmišljala. Nakon srednje upisala je Filozofski fakultet u Osijeku, smjer filozofija i hrvatski jezik i književnost, a danas predaje hrvatski jezik

i književnost u OŠ *Matko Vuković* i filozofiju na općem smjeru u Gimnaziji.

»Ono što mnogi ističu, a želim i ja potvrditi, jest da su se profesori u srednjoj školi izuzetno trudili govoriti hrvatski. Bilo im je neobično i teško, i nije to bilo savršeno, ali danas su se ti ljudi usavršili. Na počecima, koji su svima bili najteži, su postavili temelje i držali se toga. Najviše mi je u sjećanju ostao prof. **Zoran Nagel** i prof. **Elvira Đuraković** koji su se nemjerljivo trudili oko terminologije na hrvatskom jeziku. Oni profesori koji su znali da njihov predmet ima mnogo nazivlja koja će nama možda biti prepreka ako se odlučimo studirati u Hrvatskoj su to poštivali i zaista su se trudili. Kada sam i sama počela raditi, smatrala sam sebe odgovornom da moram dati sve od sebe kako bi učenici dobili što kvalitetnije znanje na svome jeziku, bez obzira na to jesu li opći smjer upisali iz nekih nacionalnih pobuda ili jer su samo željeli šire obrazovanje«, priča Mirjana.

Doktorandica biokemije

Marina, koja je dvije godine mlađa, pohađala je cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku u mjesnoj osnovnoj školi. Nakon toga je, po uzoru na sestru, upisala Gimnaziju – opći smjer.

»Uglavnom, kao i u svemu u životu, pratila sam Mirjanu (do nekog perioda). Mislim da je meni ipak bilo lakše nastaviti srednju na hrvatskom jeziku, jer sam u tome

»Moram priznati da sam se plašila kada sam upisivala fakultet, jer sam se bojala kako ću se snaći budući da sam dotadašnje obrazovanje stjecala na hrvatskom jeziku, ali to sam brzo prevladala i prilagodila se. Mislim da se na općem smjeru u Gimnaziji dobiju dobri temelji i za prirodne i društvene znanosti, a jezik mi nije bio prepreka«, kaže Marina

bila od početka. Nisam ni znala za drugačije i taj prijelaz iz osnovne u srednju školu mi nije predstavljao nikakav problem«, priča Marina i prisjeća se kako se uvijek u srednjoj školi vodila »borba« oko udžbenika. »Učili smo iz hrvatskih udžbenika koji se nisu kompletno podudarali s planom i programom obrazovanja u Srbiji, pa smo onda morali neke lekcije učiti i iz srpskih udžbenika, a uz to smo redovito pisali bilješke. Ne mogu reći da je bilo lako, ali to smo rješavali u hodu. Na kraju, budući da sam studirala u Novom Sadu, to se ispostavilo dobrim, jer sam znala terminologiju na oba jezika.«

Marina je nakon srednje škole upisala Prirodno-matematički fakultet – smjer biokemija u Novom Sadu, koji je završila, kao i master studije, te je danas na doktorskim studijama. Osim toga, uposlena je preko projekta Ministarstva prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja na Poljoprivrednom fakultetu kao istraživač-pripravnik.

»Moram priznati da sam se plašila kada sam upisivala fakultet, jer sam se bojala kako ću se snaći budući da sam dotadašnje obrazovanje stjecala na hrvatskom jeziku, ali to sam brzo prevladala i prilagodila se. Mislim da se na općem smjeru u Gimnaziji dobiju dobri temelji i za prirodne i društvene znanosti, a jezik mi nije bio prepreka«, priča Marina.

Maturantica Gimnazije

Utabanim stazama starijih sestara uputila se i najmlađa među njima – Kristina, koja je danas maturantica općeg smjera u Gimnaziji.

»Istina, meni je bilo lakše jer su njih dvije već prošle kroz sve što je mene čekalo. Većina profesora je znala tko su mi bile sestre, a to ima svoju i dobru i lošu stranu. Uvijek sam nekako gledala da ipak budem oslonjena na sebe i svoj rad. Mislim da su njih dvije nesvjesno utjecale na mene i na moj izbor srednje škole«, kaže Kristina i objašnjava kako planira upisati Filozofski fakultet u Novom Sadu – smjer francuski jezik i književnost, uz koji ide i drugi romanski jezik.

Hoće li to biti španjolski ili talijanski znat će nakon upisa.

Ako se vratimo na početak teksta, o vlastitom kadru, onda imamo još jednu zanimljivu i pomalo neobičnu priču. Naime, posljednje dvije godine u Gimnaziji Mirjana je Kristini predavala filozofiju, te su se tako našle u nezavidnom položaju da je starija sestra profesorica mlađoj. Na pitanje kako je to izgledalo, obje su se slatko nasmijale, mada na početku nije bilo tako jednostavno.

»Nije bilo lako. Bilo mi je jako stresno i teško u početku postaviti se kao autoritet i njoj i drugima. Jasno je da se

to odmah proćulo, a i rodbina nam nije pravila uslugu jer su potencirali da se o tome priča. Stalno sam razmišljala kako ćemo sve to izvesti. Njoj je stalo do škole, a meni do posla. I Kristini je bilo neugodno. Njihov razred je imao već jednu sličnu situaciju, kada je prof. Nagel predavao svom sinu **Oliveru**. Kada smo saznale da ću joj ja predavati, Kristina mi je tada rekla: 'Molim te da i kod nas bude takav odnos, kao kod njih, kao da se ni ne zna da smo u srodstvu', priča kroz smijeh Mirjana i nastavlja: »Svi učenici su to znali i bilo je dosta šala na taj račun, ali mislim da smo se i s time izborile. Sreća je u tome što je Kristina inače marljiva i odgovorna učenica, pa nije bilo situacija da su učenici mogli pomisliti da je dobila dobru ocjenu zato što sam joj ja sestra«, priča Mirjana, a kroz smijeh Kristina dodaje da su se nakon škole znale naći na parking u i onda bi skupa išle doma.

Bitne su nam iste vrijednosti

Sve tri sestre Crnković, skromne i jednostavne po prirodi, složile su se oko istoga: da će školu, kako osnovnu tako i srednju pamtiti po putovanjima, druženjima, brojnim izvanastavnim aktivnostima, pa i po tome što nisu imale odgovarajuće udžbenike, ali to su, kako su rekle, nadomjestile s drugim stvarima. »Moje osobito iskustvo i kao učenika, i sada kao predavača je da sam se sve vrijeme nekako osjećala sigurnom, 'kao svoj na svome'. Nas tri možda nismo najbolji primjer kako je to imati veliko društvo u hrvatskoj zajednici, ali mogu potvrditi da se nikada nismo osjećale izdvojeno. Mnogi roditelji upravo to navode kao razlog zbog kog ne žele upisati djecu u cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku, ali djeci je to najmanje bitno tko je koje nacionalnosti. Oni se druže s onim tko im se sviđa ili u današnje vrijeme s onim tko igra istu igricu kao on/ona. Iskustvo da mogu biti s istim ljudima i u crkvi, privatno i u školi je nešto posebno«, kaže Mirjana, na što se nadovezala i Marina: »Tek sada vidim razliku na fakultetu. Svi moji prijatelji znaju tko sam i nikada nisam skrivala svoj identitet ili vjeru i takvom su me prihvatili. Nikada zbog toga nisam imala problema. Činjenicu da živimo okruženi ljudima drugih vjera smatram samo bogatstvom različitosti. To poštivam i zanimljivo mi je to proučavati i promatrati.«

Svoje iskustvo iznijela je i Kristina:

»U hrvatskim odjelima smo svi na isti način odgojeni i u sličnom okruženju smo odrastali. Nikada nije bilo nekih problema ili razlika, jer one velike zapravo ni ne postoje. Interesi su nam različiti, ali iste vrijednosti su nam bitne.«

Ž. V.

Sončani i Erdutski vinogradi

Plodnije tlo susjedova vrta

»Primarni razlog zapošljavanja ljudi iz Sonte bio je nedostak broja ljudi na plantažama, osobito onda kada je vrijeme berbe i prerade grožđa. Još jedan od razloga je to što smo htjeli obnoviti veze, jer smo načuli kako je dosta ljudi iz Sonte i okolice gravitiralo ka erdutskim vinogradima prije rata«, kaže Pero Grgić, direktor Erdutskih vinograda

Uz samu obalu Dunava, svega nekoliko kilometara od Sonte, na obroncima Daljske planine, nalazi se erdutsko vinogorje. Mjesto na kojem se nalazi pridonijelo je razvitku i uspjehnosti u svijetu vina. Na blagim padinama Daljske planine idealni uvjeti omogućili su uzgoj loze, te je tako i nastao najveći plantažni vinograd u Hrvatskoj površine 490 hektara. Tvrtka *Erdutski vinogradi* d.o.o. obrađuje ukupno 513 hektara vinograda. Većinskim dijelom vinograda vladaju bijele sorte rasprostranjene na 75 posto površine. *Graševina* kao dominantna zasađena je na 280 hektara, a nešto manje zauzimaju sorte *chardonnay*, *pinot sivi*, *traminac*, *rajnski rizling*. Na ostalih 25 posto su crne sorte: *cabernet sauvignon*, *merlot*, *cabernet franc*, *frankovka*, *pinot crni* i *zweigelt*.

Za posao domovnica ili radna dozvola

Povijest *Erdutskih vinograda* seže na početak 18. stoljeća kada je izgrađen najstariji vinski podrum u erdutskom vinogorju. Polovicom 20. stoljeća bili su u sastavu Industrijskog poljoprivrednog kombinata *Osiijek* gdje su postavljeni okviri razvoja vinograda kakvog danas možemo vidjeti. Nova vinarija kapaciteta šest milijuna litara počela je s izgradnjom 1980. godine, a puštena je u pogon 1984. Simbol prepoznatljivosti je najveća vinska bačva na svijetu koja je još uvijek u uporabi. Bačva ukupne zapremine 75.000 litara uvijek je puna *graševine*, jer je ona zaštitni znak cijelog vinogorja, a samim tim i tvrtke *Erdutski vinogradi* d.o.o. Velika površina zahtijeva i veći broj radnika, pa su se vremenom počeli zapošljavati radnici iz susjedne države. Sonta je mala, vijesti se brzo šire, te su se uvjeti rada prenosili od čovjeka do čovjeka. Vinograd broji 80-ak radnika, od koji su 28 samo iz Sonte. Do prije nekoliko godina u *Erdutskim vinogradima* mogućnost zaposlenja imali su samo oni koji posjeduju domovnicu, ali od 2017. godine odobren je rad susjednim državljanima s radnom dozvolom. Nešto više o tome govori nam ravnatelj *Erdutskih vinograda* **Pero Grgić**.

»Primarni razlog zapošljavanja ljudi iz Sonte bio je nedostak broja ljudi na plantažama, osobito onda kada je vrijeme berbe i prerade grožđa. Još jedan od razloga je to što smo htjeli obnoviti veze jer smo načuli kako je dosta ljudi iz Sonte i okolice gravitiralo ka erdutskim vinogradima još prije, a rat

takvo što nije dozvolio. Kasnije se situacija normalizirala do te mjere da smo uspjeli u tome, jer su nam ti ljudi bliži nego li ljudi iz Osijeka ili okolnih mjesta. Iz Sonte brojimo nekih 30-ak radnika, a naravno, nisu svi stranci po službenoj klasifikaciji. Tu su i hrvatski državljani s domovnicom koje je puno jednostavnije uposliti, negoli ljude sa srpskim državljanstvom iz razloga što se moraju vaditi radne dozvole i prolaziti procedure. Čim se krenulo s radnim dozvolama za strance i državljane trećih zemalja, mi smo počeli upošljavati Sončane koji su nam se i ranije javljali. Jedina zapreka koja nam se pojavila bila je prošle godine kada je počela situacija s koronavirusom. S time danas nemamo problema, jer, koliko se razumijem, za radnike iz trećih zemalja u pograničnom području nema nikakvih zapreka. To nije temeljeno na nekakvom sporazumu nego, rekao bih da to tolerira i jedna i druga strana i mi smo vrlo zahvalni što ne prave nikakve probleme ljudima koji zarađuju kruh kod nas.«

Nezaposlenost je sve češća tema, nema gdje se ne spominje, a najviše to osjete mladi koji su primorani ostati ovdje i pomiriti se s minimalcem i ne tako raskošnim načinom života.

Dobra plaća i uvjeti rada

Plantaže *Erdutskih vinograda* privlače sve više mlađih ljudi, prije svega zbog značajno veće i redovite plaće, a potom i zbog redovitog zdravstvenog osiguranja i mirovinskog. Tvrtka pokriva i putne troškove, a uz to odnos s poslodavcima je vrlo korektan. Problem nije ni u prijevozu, jer kako ima više radnika iz Sonte koji voze, povezu i one koji nemaju auto. Kako su radne dozvole krenule, većinom se prijavljuju mladi, no ima i onih (mada rijetkih) što već desetljeće svakoga dana odlaze u Erdut. Jedni od njih jesu **Dino** i **Ivan Silađev**. Otac i sin zajedno žive i rade neumorno kako bi zaradili za svoju obitelj. Ivan radi već 12 godina, a njegov sin Dino nešto kraće (od 2010. godine). Nimalo lak posao, pogotovo za Ivana koga još godina dijeli od mirovine.

»Za posao smo čuli od Sončana koji su već povremeno radili tamo. Uvjeti su nam bili pogodniji nego ovdje, a nama je bilo lakše jer smo već posjedovali domovnicu. Posao je kao i svaki, težak na svoj način. Jedino što utječe na njega jesu vremenski uvjeti.«

Na pitanje pada li im teže ljeto ili zima Dino govori kako baš i nema razlike.

»Zimi, kada je rezidba, treba se dobro obući jer je hladno, a ljeti je rosa i mokro pa kad puše vjetar, nije baš ugodno. Jedino što nas sunce kasnije grije, ali plantaža je otvorena pa nema hladovine gdje se možemo skriti. Zima je zbog prijevoza lošija, jer uvijek moraš misliti hoće li poledica, hoće li snjeg zavijati ceste, no posljednjih godina zime nisu toliko opasne pa je malo lakše. Sve se to da istrpjeti kada znaš za što radiš. Radio sam cijelu godinu u kudjeljari u Sonti, a u radnoj knjižici je uvedeno kao da sam radio 13 dana. Nisam mogao pronaći pristojno plaćen posao u okolici Sonte, te sam se morao nekako snaći jer treba od nečega živjeti. Korona nije donijela ništa dobrog, jedino što su granični prijelazi slobodni pa ne moramo čekati po 2-3 sata kao za vrijeme turističke sezone.«

U travnju prije dvije godine počeli su raditi Sonćani kojima su dodijeljene radne dozvole. Morali su se malo pomučiti, ali to je rezultiralo time da i danas rade i primaju radovite plaće. Odnosi sa susjedima iz Erduta i okolice su također korektni i nitko nikome ne zamjera, uskoče pomo-

ći jedni drugima kada je potrebno. Od mlađih se očekuje da pomognu starijima, no ponekad iskustvo starijih mnogo znači. Dvadesetdvogodišnji **Milan Sekulić** marljivo obrađuje vinograd, jer nakon završene kuharske škole nije mogao pronaći posao koji bi mu odgovarao.

»Prije dvije godine na preporuku prijatelja prijavio sam se za ovaj posao. Plaća je vrlo solidna, staž mi ide redovito, a to je dovoljno da budem zadovoljan poslom. Početak, kao i svaki, je bio težak, ali uz iskusnije ljude koji su mi pokazali kako se radi, naučio sam kako treba, pa mi je već prešlo i u naviku. Većinu vremena sam na plantaži, ali dok traje berba na preradi sam grožđa u vinariji.«

Kako čujemo od ostalih radnika, nije sve ni u plaći. Također važnu ulogu igra i uplaćivanje staža kao i korektan odnos s poslodavcem, a to je danas teško pronaći. Iako Sonta oskudijeva žiteljima, važno je i da oni koji su ostali imaju gdje raditi.

»Uz dobro vino, potrebni su nam i prijatelji, a Sonćani u Erdutu stvaraju i jedno i drugo«, kroz smijeh nam govori zadovoljni uposlenik.

Maja Simić

Projekt »Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture – upoznaj i voli svoje, a poštuj tuđe«

Izazovi nastave iz izbornog predmeta

Izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture izučava se u 14 osnovnih škola u Vojvodini, a u mjestima: Bereg, Bezdan, Monoštor, Sonta, Vajska, Plavna, Sot, Srijemska Mitrovica, Đurđin, Tavankut i Žednik. Ukupno, ovaj predmet sluša oko 480 djece. U Subotici se ne izučava, jer tu postoji cjelovita nastava na hrvatskom jeziku.

Udruga *Naša djeca* iz Subotice, u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem, privodi kraju projekt »Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture – upoznaj i voli svoje, a poštuj tuđe« koji je za cilj imao obići većinu škola u kojima se izvodi nastava iz ovog izbornog predmeta i osnažiti kompetencije nastavnika koji izvode tu nastavu. Projekt je financiran od Ministarstva prosvjete, znanosti i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

Novi program

Dopredsjednica Udruge *Naša djeca* **Ninoslava Pirša** kaže kako su u sklopu projekta nastavnicima uručili nove programe za provođenje ove nastave (odobren od Ministarstva prosvjete) i kompletne materijale za rad, a učenicima su darivali bočice za vodu s logom udruge i zaštitne maske (dar HNV-a).

»Nepostojanje odgovarajućeg programa nastave i učenja uvelike je otežavao rad nastavnika, te je kvaliteta nastave ovisila o entuzijazmu predmetnog nastavnika. Novim programima nastave olakšana je priprema nastave kao i njeno izvođenje. Kvaliteta nastave će sada moći biti dignuta na viši nivo zbog novih programa, čime nikako ne želim reći da do sada nije bila kvalitetna. Svi predmetni nastavnici su se izjasnili da će im ti programi uvelike olakšati rad«, kaže ona.

Odlaskom na teren, kako dodaje, uvidjeli su da broj djece koji pohađaju izborni predmet ovisi o više čimbenika. Najveći problem je općenito mali broj djece u manjim sredinama, pa tako i pripadnika hrvatske manjine. A kroz razgovore s nastavnicima i vodstvom škola uočeni su i drugi izazovi glede nastave izbornog predmeta.

Općenito mali broj djece

»Najveći čimbenik je ukupan broj djece hrvatske nacionalne manjine u svakom pojedinom mjestu koje smo posjetili. Postoje i drugi čimbenici kao što je pravodobno informiranje roditelja o mogućnosti pohađanja ovog izbor-

nog predmeta, uklapanje u raspored sati, kvaliteta nastave... Jasno je da na ukupan broj djece ne možemo utjecati, jer se taj broj smanjuje iz godine u godinu, a u nekim mjestima čak i na mjesečnom nivou zbog iseljavanja. Na ostale čimbenike se može utjecati, ali je potrebna podrška s više strana. Informiranje roditelja i uklapanje u raspored sati najviše ovisi o direktorima škola i njihovoj želji da škola ponudi mogućnost da se djeca upoznaju sa svojim jezikom, kulturom, poviješću i tradicijom. Sveukupni dojam je da u svim školama koje smo posjetili, osim u jednoj, postoji velika podrška direktora. Također, ono što se pokazalo kao potreba je i postojanje online baze podataka koja bi

Jedan od posjeta: u OŠ *Bratstvo-jedinstvo* u Bezdanu

sadržavala radne materijale koje bi predmetni nastavnici mogli koristiti za pripremu nastave«, kaže Pirša.

Udruga *Naša djeca* se do sada bavila unapređenjem obrazovanja u cjelovitoj nastavi na hrvatskom jeziku. Ovaj projekt je bio prvi korak k unapređenju nastave iz izbornog predmeta.

»Moram priznati da sam provedbom ovog projekta i odlascima po terenu shvatila koliko je izazovno i zahtjevno provoditi nastavu iz predmeta Hrvatski s elementima nacionalne kulture. Vidjeli smo da se još puno toga može napraviti i planiramo nastaviti s potporom. Još ostaje vidjeti na koji način ćemo moći to ostvariti. Drago nam je da je Ministarstvo prosvjete, znanosti i tehnološkog razvoja prepoznalo ovaj projekt i dodijelilo financijska sredstva za provedbu. Potpora nam je bilo i Hrvatsko nacionalno vijeće koje je pokrilo nedostajući dio sredstava i troškova, a zahvalila bih i direktorima škola koje smo posjetili. Posebno bih istaknula i nastavnike koji se trude održati kvalitetu rada u ovim otežanim uvjetima kada se nastava odvija online«, kaže Ninoslava Pirša.

D. B. P.

Virtualne uskrсне izložbe hrvatskih udruga

Blagdan koji budi nadu

Zbog epidemiološke situacije pojedini kulturni događaji izostaju ili se sele u online prostor. Kako i ovogodišnji Uskrs dočekujemo u sjeni koronavirusa, u online prostor preselile su se tako i uskrсне izložbe hrvatskih udruga: HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice, Hrvatske čitaonice *Fischer* iz Surčina te HKPD-a *Matija Gubec* i Galerije Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta.

HKC *Bunjevačko kolo* priredilo je uskrсну izložbu pisanica koja se može pogledati na Facebook profilu udruge. Na fotografijama možete vidjeti pisanice rađene različiti-

tim tehnikama, od tradicionalnih do suvremenijih: u tehnici slame (**Biserka Horvacki**), dekupaž uz crtanje akrilnim bojama (Jasne maštarije), bušene/šlingovane pisanice (**Vedrana Cvijin**) kao i dekoracije (**Marija Kovač**).

Marija Kovač kaže kako je u svojim dekoracijama pokušala objediniti staro i moderno, što nastoji činiti i u svojem primarnom pozivu modne dizajnerice.

»Ovo su mi prve dekoracije koje javno prikazujem i drago mi je da su reakcije dobre. Pisanice u radovima nisam ja izradila, samo okolnu dekoraciju. Inspiracije ima svugdje, koristim pred-

mete i materijale koji su dostupni u našem okruženju«, kaže Kovač.

Uskrсна izložba Hrvatske čitaonice *Fischer* iz Surčina u formatu videa može se pogledati na Facebook stranici udruge i Youtube kanalu **Zorana Milojevića**. Predstavljen je veliki broj prigodnih rukotvorina u različitim tehnikama, a dominira vez, i to na jajetu.

»Trudili smo se proteklih mjeseci da korona ne uništi naše kreativne ambicije i pozitivan duh. Ostali smo sve vrijeme aktivni, u stalnoj komunikaciji i povezanosti. Iskustvenju izvana koje nas je sve snašlo opiremo se onim što njegujemo sada već četiri godine – kreativnim radom. Izložbom želimo poslati poruku da je usprkos vanjskim ograničenjima Uskrs ostao blagdan koji donosi radost ako ga u srcu nosimo, ako smo u stanju nametnute loše okolnosti iskoristiti kao priliku da se zagledamo u sebe, da otkrivamo svoje nove mogućnosti ne samo kad je u pitanju kreativnost već i mogućnost da više činimo dobro i više volimo«, kaže voditeljica *Fischerove* Kreativne sekcije **Veronika Živanović**.

Pojedinci koji to budu željeli mogu pogledati radove u prostoru Čitaonice uz maksimalno poštovanje epidemioloških mjera.

HKPD-a *Matija Gubec* i Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta tradicionalno priređuju uskršnju izložbu pisanica i rukotvorina, koja se ove godine može pogledati na Facebook stranicama obiju udruga. Ove godine predstavljeni su radovi dvadesetak slamarki.

Neke od radova s navedenih izložaba možete pogledati i u našoj rubrici *U nekoliko slika* na stranici 47.

S. D. / D. B. P.

 Izložba u Surčinu

Naši gospodarstvenici (XXXVI.)

VRIJEME NENAKLONJENO malim proizvođačima

»Za 15-20 tovljenika mogao se kupiti novi stojadin, za 50 tovljenika traktor ferguson, a ja danas moram utoviti 500 svinja da bih mogao kupiti traktor od 40-50 konjskih snaga«, kaže Bojan Jozić

Bojan Jozić iz salaša Nenadić kraj Sombora odrastao je u obitelji koja se, kako kaže, oduvijek bavila poljoprivredom, pa se podrazumijevalo da će taj obiteljski posao nastaviti i on; da će kao sin ostati na gospodarstvu. Ali, s tom željom roditelja poklopila se i njegova odluka na nastavi raditi ono što su radili njegov otac, djed, pradjed i generacije prije njih. Danas vodi gospodarstvo koje se bavi ratarskom proizvodnjom i stočarstvom, jer je to jedini način da u poljoprivedi opstanu oni proizvođači koji obrađuju manje zemlje. Kaže, mnogo toga u agrarnoj politici i na tržištu nije naklonjeno malim proizvođačima, a najveći problem je neizvjesnost jer u proizvodnju se ulazi s jednom velikom nepoznanicom – cijenom po kojoj će biti plaćeno ono što se proizvede.

Tražnja zemlje podigla cijene

Bojan obrađuje oko 50 jutara zemlje. Dio te zemlje uzet je u arendu. Od privatnika po cijeni od 250 eura po jutru. Kaže, nije to povoljno, ali takve su cijene, jer se zemlja traži i svako čekanje i predomišljanje znači da će tu parcelu već netko drugi uzeti u zakup. A uvjeti su danas takvi da se mora raditi što više zemlje. Do državnih oranica teško se dolazi, pa je zakup od privatnih vlasnika jedini način za povećanje opsega proizvodnje. U lošim godinama, uz toliku arendu nema zarade na toj zemlji, ali se onda nade polažu u narednu sezonu, i tako u krug. Razlog je to što se ovaj mladi poljoprivrednik trudi da svaki višak novca uloži u kupovinu zemlje.

»U sjetvenoj strukturi su kukuruz, pšenica i soja. Od sjetve šećerne repe odustali smo još 90-ih godina, u vrijeme dok je gospodarstvo vodio otac, a razlog je bila neisplativost te proizvodnje. Suncokret sam iz sjetvene strukture ja izbacio, jer prije osam-devet godina cijena je bila niska, pa se više isplatilo sijati soju i kukuruz«, kaže Bojan i dodaje da uz toliko zemlje koliko obrađuje

Nategnuto s državnim njivama

Po zakonu stočari imaju pravo prečeg zakupa državne zemlje, ali su zbog restitucije i pritiska da se smanje ukupne površine koje dobijaju stočari pooštreni kriteriji za dodjelu ove zemlje.

»Prija je bilo pet tovljenika jedno uvjetno grlo za koje se dobivao hektar. Sada je jedno uvjetno grlo šest tovljenika, ali se na njega više ne dobiva hektar, već 0,3 hektara«, pojašnjava Bojan.

gospodarstvo ne može pozitivno poslovati bez stočarske proizvodnje.

On se odlučio za svinjogojstvo. Prije priče o stočarskoj proizvodnji Bojana još malo zadržavamo u ratarstvu, a nezaobilazno pitanje su cijene koje su znatno više od očekivanih. Suglasan je da su otkupne cijene u prošloj proizvodnoj godini bile dobre, ali, kaže, tržište je odmah reagiralo i to poskupljenjem sjemena, gnojiva, pogonskog goriva, te će ovog proljeća sjetva biti skuplja za oko 15 posto.

»Gorivo poskupljuje svakoga dana; bilo je problema u nabavi sjemenskog kukuruza, priča je bila da ga nema, ali moje mišljenje je kako je to širenje straha da neće biti sjemena za sjetvu bilo samo priprema za poskupljenje, jer sada na tržištu ima kukuruza svih proizvođača, svih hibrida. Po mom sudu, sramota je što ove godine nismo dobili 1.200 po hektaru koje smo prošle godine dobivali za gorivo. Obrazloženje ministra bilo je da je gorivo jeftinije, ali uz ove svakodnevne korekcije došli smo do toga da je skuplje nego lani«, kaže Bojan.

Skup kukuruz za jeftine svinje

U njegovim oborima su umatičene svinje, jer je to uvjet da se po pravu prečeg zakupa za stočarsku proizvodnju može dobiti državna zemlja. Zahtjev je podnio i sada čeka rješenje. Ono što ga brine trenutačno su cijene kako prasadi tako i tovljenika, koje su već mjesecima ispod ekonomske isplativosti za proizvođače.

»Težište moje proizvodnje u svinjogojstvu je prodaja prasadi, ali sam ostavio i nešto za tov, a što me je dočekalo? Baš lijepa cijena: 130 dinara, i to moliš da ih otkupe. Uspio sam prodati mesaru po 130, a nakupci plaćaju 120 dinara. Prasad su 180 do 200 dinara, ali nitko ne kupuje. Mogu oni biti i 500 dinara kada za njih nitko i ne pita«, iznosi Bojan muke stočara.

Dio gubitaka pokriva time što za hranu koristi kukuruz i soju iz vlastite proizvodnje. I uz takvu strategiju, kaže, trenutačno su po tovljeniku proizvođači u gubitku od

Muke s natječajima

»Prijavio sam se na natječaj Ministarstva poljoprivrede za poticaje za mlade poljoprivrednike. Prema objavljenim rezultatima, nisam prošao. Htio sam se nakon toga prijaviti na natječaj za kupovinu poljoprivrednih strojeva, ali to ne mogu bez potvrde da ne koristim sredstva po nekom drugom natječaju, jer se i dalje vodim da sam tražio sredstva za mlade poljoprivrednike. Sada mi treba rješenje da sam odbijen, a to rješenje mi nisu dali uz odgovor da je u obradi, a kada sam posljednji put kontaktirao e-mailom nisu mi čak ni odgovorili. Tako da na prvom natječaju nisam prošao, a na drugom sam onemogućen sudjelovati«, priča ovaj poljoprivrednik sa Nenadića.

Kaže, ima dovoljno dobrih natječaja, ali i nelogičnosti u njima. Tako netko tko se poljoprivredom bavi uz neki drugi posao samo zato što je zvršao poljoprivredni fakultet dobiva više bodova, ili netko prijavi gospodarstvo na više adresa i imena, jer je sebi osigurao nekretnine na više adresa i automatski može sudjelovati na više natječaja.

2.000 dinara. Kod prasadi je nešto bolje – nema ni gubitka, a ni zarade.

»Ostat ću i dalje u ovoj proizvodnji u nadi da je ovo samo jedna loša godina. Koliko se sjećam, takva je bila 2012. godina, kada su žitarice bile skupe, a svinje džaba. Do 2020. bilo je prihvatljivo, pa se nadam i da su ovakve cijene i mala tražnja prolazni poremećaji na tržištu«, kaže

Bojan koji za slabu tražnju krivi uvoz zamrznutog svinjskog mesa, sumnjive kvalitete.

Pomoć proizvođačima je 15.000 dinara, koliko dobivaju po umatičenoj krmači, i 1.000 dinara po tovljeniku. Bojan je za tovljenike zahtjev podnio prije godinu dana, ali još nije isplaćen. Kaže, pravila nema: netko dobije za pola godine, a netko čeka i dvije.

Razgovor s ovim poljoprivrednikom završavamo usporedbom kakvi su uvjeti za proizvodnju bili kada su radili njegov djed i tata, a kakvi su danas.

»Za 15-20 tovljenika mogao se kupiti novi *stojadin*, za 50 tovljenika traktor *ferguson*, a ja danas moram utoviti 500 svinja da bih mogao kupiti traktor od 40-50 konjskih snaga. Tada su se znali neki

pariteti. Recimo, kilogram tovljenika koštao je kao osam kilograma kukuruza. Po sadašnjim cijenama tovljenik bi trebao biti 200, a ne 120 dinara. Bilo je tada neke sigurnosti i znalo se kako ćemo izaći iz te proizvodnje, to je ipak za poljoprivrednike bila sigurnost«, kaže Bojan.

Svoje gospodarstvo svrstava u malo, jer se o nekim ozbiljnijim investicijama s prihodima koje ostvari ne može ni razmišljati. Svaki višak novca ulaže u poljoprivredne strojeve i kupovinu zemlje.

Z. V.

U eteru plavih visina

SUBOTICA – Književno-teatarski kružok HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice priredio je u povodu Uskrsa virtualni poetski program naslovljen *U eteru plavih visina*. Na društvenim mrežama Facebook, Instagram i YouTube (gdje se još uvijek mogu pogledati) svake večeri od 29. do 31. ožujka emitiran je po jedan videozapis kazivanja stihova duhovne poezije (*Ritam, Raspeti i Radosti*).

Kazivani su stihovi hrvatskih pjesnika poput **Đure Sudete** i **Silvija Strahimira Kranjčevića**, svjetski znane **Terezije Avilske**, te hrvatskih pisaca iz Vojvodine **Marka Kljajića**, **Augusta Ćarmatija**, s. **Blaženke Rudić** i drugih. Pjesme su čitali članovi KTK-a **Bernadica Ivanović**, **Davorin Horvacki**, **Marijana Prčić**, **Katarina Puković**, **Vedran Peić**, **Katarina Ivanković Radaković**, **Katarina Ivković Imandekić**, **Darko Baštovanović** i specijalni gost **Lazar Cvijin**. U video zapisima zastupljene su i fotografije koje su sačinile **Anja Borović** i **Josipa Dulić**, a sudjeluje i balerina **Martina Pastva**.

»Prilagođavamo naše programe virtualnom prostoru, a ovo je trebala biti književna večer. Program, naslovljen prema stihu **Vladimira Nazora**, ukazuje na ljudsko ishodište – nadzemaljske visine. Ovim smo programom željeli pridonijeti završnici korizmenog vremena te pripremi za uskrsni blagdan«, kaže voditeljica KTK-a **Nevena Mlinko**.

Hrvatska književna Panonija u znaku Marulića

SUBOTICA – Ovogodišnja književna manifestacija *Hrvatska književna Panonija III.* održana je u četvrtak, 25. ožujka, a bila je posvećena obilježavanju 500. obljetnice objave prvog hrvatskog književnog klasika – epa *Judita* autora **Marka Marulića**, znamenitog hrvatskog i europskog humanista. Dio sudionika manifestacije nastupio je u prostorijama Društva hrvatskih književnika u Zagrebu (sudionici iz Hrvatske), dok su ostali nastupili putem Zooma, a cijeli se program mogao se pratiti preko društvenih mreža i Youtube kanala dvaju suorganizatora.

Govoreći o poznatom književniku iz vizura hrvatske književnosti u Vojvodini, **Tomislav Žigmanov** je istaknuo kako je Marko Marulić relativno daleka književna osobnost, koji kao tema nije vidljiv u ovdašnjoj književnosti, budući da ni o njemu ni o njegovim djelima, pa ni o *Juditi*, ne bilježimo napise. »To je posljedica tijekom gotovo cijele povijesti slabo razvijene (auto)receptije cjeline hrvatske književnosti u hrvatskoj književnosti u Vojvodini – ovdje je pozornost bila usmjerena isključivo na povijest mjesne hrvatske književnosti. No, to ne znači da je i posve stran – Marko Marulić i ovdašnji hrvatski književnici smatraju svojim književnim 'ocem'. Također, Marulić se, kao hrvatski književnik koji je pisao na lokalnom govoru – čakavskoj ikavici, odlično naslanja i na nastojanja ovdašnjih hrvatskih književnika koji nastoje pisati na bunjevač-

koj i šokačkoj ikavici, književnoj praksi koja je vjerojatno najrazvijenija među svim štokavcima«, kaže on.

Hrvatska književna Panonija III. nastavak je književnog i umjetničkog programa koji jednom godišnje okuplja relevantne hrvatske književnike i znanstvenike panonskog prostora iz Hrvatske, BiH, Srbije, Mađarske i Austrije. Manifestaciju organiziraju Društvo hrvatskih književnika, njegov Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski i *Croatia nonprofit Kft.* iz Budimpešte, a odražava se u suradnji sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice, Znanstvenim zavodom Hrvata u Mađarskoj iz Pečuha i HOŠIG-om iz Budimpešte. Pokrovitelj manifestacije je Ministarstvo kulture i medija Hrvatske.

Natječaji Grada Sombora

SOMBOR – Grad Sombor je raspisao više natječaja za programe u 2021. godini, među kojima i Javni natječaj za financiranje i sufinanciranje projekata/programa udruženja koja njeguju identitet nacionalnih manjina – nacionalnih zajednica (u ukupnom iznosu od dva milijuna dinara) i Javni natječaj za financiranje i sufinanciranje programa, projekata i manifestacija u kulturi (u ukupnom iznosu od 10 milijuna dinara). Natječaji su otvoreni do 5. travnja.

Tekstovi natječaja, obrasci i ostala dokumentacija dostupni su na službenoj internetskoj stranici Grada Sombora: www.sombor.rs.

Izložba Ružice Miković Žigmanov u Novom Sadu

NOVI SAD – U organizaciji Spomen-doma bana Josipa Jelačića u Kulturnoj stanici *Svilara* u Novom Sadu (ul. Đorđa Rajkovića 6b) u srijedu, 7. travnja, s početkom u 18 sati bit će otvorena samostalna izložba slika **Ružice Miković-Žigmanov** iz Subotice pod nazivom *Crteži*.

Miković-Žigmanov slikanjem se aktivno počinje baviti 1995., kada u Subotici pohađa sate kod likovnog pedagoga **Stipana Šabića**. Isprva je članica likovne sekcije koju on vodi te izlaže na svim skupnim proljetnim, jesenskim i tematskim izložbama. Sudje-

luje i na zajedničkim izložbama drugih likovnih stvaralaca Subotice. Sudionica je i brojnih kolonija i izložbi u zemlji i inozemstvu (Mađarska, Hrvatska). Najčešće radi u tehnicama pastela i akrila. Od 2011. članica je Hrvatske likovne udruge *Croart*. Osim slikanjem, bavi se ilustracijama. Ilustrirala je nekoliko slikovnica za djecu, a jednoj je i autorica teksta.

Pavlek Miškina u Beogradu, ujedinjenje Petrovaradina s Novim Sadom

27. ožujka 1936. – Subotička *Smotra* piše da se u Pučkoj kasini u Subotici »gaji kult nepatvorenog hrvatstva«.

28. ožujka 1939. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je hrvatski seljački književnik i pristaša Hrvatske seljačke stranke **Mihovil Pavlek Miškina** (jedna od žrtava **Pavelićevog** režima) održao u Beogradu u dvorani *Luxor* izvanredno uspješno predavanje, koje je organiziralo kulturno društvo beogradskih studenata *Selo*. Predavanju su prisustvovali šefovi stranke zemljoradnika **Joca Jovanović**, dr. **Milan Gavrilović**, **Miloš Tupanjanin** i drugi.

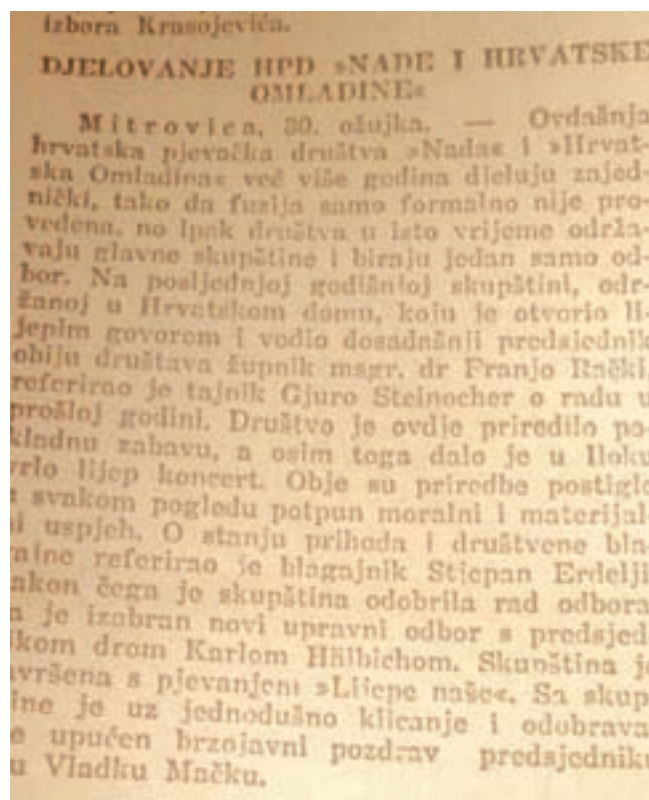
29. ožujka 1925. – *Neven* piše da je Hrvatsko prosvjetno društvo *Neven* održalo redovnu odbornu sjednicu 27. ožujka na kojoj je doneseno nekoliko odluka. Pjevački odsjek društva priredit će na Mladi Uskrs jedan koncert, 30. travnja priredit će svečanu akademiju na spomen hrvatskih mučenika Zrinskoga i Frankopana, a 2. svibnja poslije podne u pet sati održat će glavnu skupštinu u prostorijama Pučke kasine.

29. ožujka 1925. – *Neven* piše da je 20. ožujka u hotelu *Zlatno jagnje* glavni odbor Bunjevačko-šokačke stranke održao prvu sjednicu poslije izbora 8. veljače. Sjednicu je umjesto bolesnog predsjednika **Mirka Ivkovića Ivandekića** otvorio podpredsjednik **Josip Vuković Đido**. **Stipan Vojnić Tunić**, **Mihovil Katanec** i **Ivan Ivković Ivandekić** govorili su o potrebi organiziranja. Glavni odbor je donio zaključak da parlamentarna većina vlade **Pribičević-Pašić** »nema nikakve ni legalne ni moralne podloge ni opravdanja, jer je izabrana nasiljem, bezakonjem, prevarom i falzifikovanjem prave narodne volje«.

30. ožujka 1930. – *Obzor* javlja da je 28. ožujka petrovaradinsko gradsko vijeće održalo svoju posljednju sjednicu pod predsjedanjem gradonačelnika **Antuna Milera**. Ovoj sjednici je prisustvovao i novosadski gradonačelnik **Branislav Borota** s gradskim senatom. Odlučeno je da se svečano ujedinjenje Petrovaradina s Novim Sadom obavi 29. ožujka prijedpodne na mostu kraljevića Tomislava (srušen 1941. i 1944.).

30. ožujka 1939. – *Hrvatski dom* piše da je održana izvanredna skupština hrvatskog pjevačkog društva *Tomislav* pod predsjedanjem društvenog predsjednika, profesora Šumarskog fakulteta u Zemunu **Josipa Balena** s jednom točkom dnevnog reda: kupovine gradilišta za Hrvatski dom u Zemunu. Društvo je osiguralo u najužem središtu Zemuna gradilište veličine 727 četvornih (kvadratnih) metara i širine 17 metara u Davidovićevoj ulici 5. podignuvši zajam kod hrvatske novčane ustanove – *Napretkove* zadrugue.

31. ožujka 1939. – *Hrvatski dnevnik* piše da su mitrovačka hrvatska pjevačka društva *Nada* i *Hrvatska omladina* održala zajedničku skupštinu u Hrvatskom domu, na kojoj su govorili predsjednik obiju društava

mitrovački župnik **Franjo Rački**, tajnik **Đuro Steinocher** i blagajnik **Stjepan Erdelji**. Nakon danog izvještaja o prošlogodišnjem radu, izabran je novi upravi odbor s predsjednikom dr. **Karlom Hälbbichom**.

1. travnja 1930. – *Obzor* piše da će đakovački biskup **Ante Akšamović** doći u Mitrovicu 8. svibnja, a 9. i 10. obaviti krizmanje, 11. svibnja posjetit će Hrtkovce, 12. Nikince, a 13. i 14. obavit će krizmu u Rumi. Predstavnici svih kulturnih društava u Mitrovici održali su u Hrvatskom domu konferenciju na kojoj su zaključili da se biskupu priredi dostojan doček. Pred biskupa će izići banderij u narodnim odijelima.

2. travnja 1940. – *Hrvatski dnevnik* piše da je 28. ožujka u prisutnosti više stotina članova zemunske organizacije HSS-a obavljen izbor novog predsjednika organizacije. Za novog predsjednika je jednodušno izabran **Mirko Dembić**.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata

1000-ta fotografija u topoteci

Baština Hrvata u Srbiji

Krajem ožujka, nakon nešto više od godine dana postojanja, topoteka *Baština Hrvata u Srbiji* zabilježila je 1000 elemenata, objavio je Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, koji vodi realizaciju tog projekta virtualne arhivske zbirke. Kako se navodi, ovo je rezultat kontinuiranog rada na prikupljanju materijala o bogatoj baštini Hrvata u Srbiji, kojem se pristupilo planski i suradnički sa stanovništvom i kolekcionarima.

ZKVH-a, i dalje prikupljati i objavljivati i iz već postojećih »toponima«, ali će fokus u ovoj godini biti na mjestima koja do sada nisu prikazana. Svi zainteresirani ljubitelji kulturne povijesti mogu saznati brojne priče o fotografijama, dokumentima – o tome što se nalazi na njima, kada i gdje su snimljene, tko je vlasnik, a moći će ih naći na vremenskoj crti i na satelitskoj mapi.

Projekt topoteke se realizira uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Tisućita fotografija u topoteci: Dužijanica u Subotici 1980. (vlasnik fotografije Marinko Piuković)

Obrađeno i objavljeno

Topoteka je platforma ICARUS centra, a može se naći na internetskoj adresi <https://hrvatisrbija.topoteka.net/>. Otvorena je krajem 2019. godine kao dvadeseta u hrvatskom području, a prva u Srbiji i plod je iznimne suradnje ZKVH-a s Icarusom Hrvatska i predsjednicom **Vlatkom Lemić**. Nakon edukacije, upoznavanja s ovom virtualnom zbirkom i njezinim alatima, administrator topoteke **Josip Bako** predstavio je topoteku u više mjesta u kojima žive bunjevački i šokački Hrvati (Subotica s okolicom, Sombor s okolicom, općina Bač i Apatin) te ih pozvao na suradnju. Prikupljen je veliki broj fotografija, potvrda, pisama, razglednica, i drugog gradiva koji je skeniran, obrađen i objavljen u virtualnom albumu. Iako je zastupljen veliki broj mjesta, materijal će se, kako navode iz

Predstavljanje na Danima ICARUS-a

Topoteka *Baština Hrvata u Srbiji* predstavljena je na 6. danima ICARUS-a u Hrvatskoj, pod nazivom *Archive – borders, identities, reflections koji su održani virtualno, 25. i 26. ožujka*. Na međunarodnoj konferenciji predstavljeno je sedamdesetak izlaganja na hrvatskom i engleskom jeziku, a priređena je i *APE Radionica – pogled prema pripremi podataka*.

Na temu *Baština Hrvata u Srbiji – markeri etnokulturnog identiteta* govorila je djelatnica ZKVH-a **Katarina Čeliković** predstavljajući sadržaj, ciljeve i rezultate ove virtualne arhivske zbirke.

»Cilj nam je digitalizacijom građu o kulturno-povijesnoj tematici staviti u funkciju očuvanja kulturne baštine i njezine popularizacije. Topoteka predstavlja

prošlo i suvremeno stanje tradicije, obnovljene tradicije kao značajne markere etnokulturnog identiteta Hrvata u Srbiji«, rekla je Katarina Čeliković.

Sudionici međunarodne konferencije predstavili su suvremene trendove i aktivnosti na digitalizaciji i zaštiti pisane baštine, razvoju i promociji kulturnih i znanstvenih mreža te tekuće arhivske i baštinske projekte i programe diljem Europe, s naglaskom na iskustva i mogućnosti hrvatskih ustanova i stručnjaka na ovom području i njihovo aktivno uključivanje u međunarodnu praksu i stručna događanja.

Ovo međunarodno okupljanje organizirali su Icarus Hrvatska, Filozofski fakultet u Rijeci, konzorcij ICARUS (International Center for Archival Research) s drugim partnerima.

D. B. P.

Međunarodni standardi jezika i prakse u Srbiji

Bunjevački jezik **ne postoji** u knjižnicama

Primjeri katalogizacije publikacija na bunjevačkoj ikavici pokazuju njihovu pripadnost hrvatskom jeziku

I u stručnim ustanovama u Republici Srbiji se zna da ne postoji tzv. bunjevački jezik! U protivnom, bio bi priznat u Međunarodnoj organizaciji za standardizaciju (ISO) te uvršten u njen popis u kojem se nalaze i srpski i hrvatski jezik. Da je priznat, »bunjevački jezik« bio bi tretiran i u praksama kulturnih institucija Republike Srbije.

International standard organization (ISO) izdala je 1967. godine preporuku ISO R 639, kao prvi međunarodni dokument o oznakama jezika, te služi kao alat koji daje jednoznačne definicije različitih naziva jezika koji se upotrebljavaju. Međunarodna normizacija u području oznaka za jezike razvija se do danas. Istaknut ćemo dio norme (ISO 639-2:1998) koji utvrđuje troslovne oznake jezika, a sastoji se od dviju skupina oznaka: jedna za bibliografsku upotrebu (ISO 639-2/B) i druga (ISO 639-2/T) koja utvrđuje oznake za terminološku upotrebu. Kao što smo već spomenuli, na popisu se nalaze srpski i hrvatski jezik, a normirane troslovne oznake su sljedeće: za srpski jezik srp – srpski – српски jezik, a za hrvatski: hrv – hrvatski – hrvatski jezik.

Ovaj međunarodni normativ se primjenjuje u politikama kulturnih institucija koji se primarno bave jezikom, kao što su knjižnice. Tako, primjerice, pri utvrđivanju oznaka za bibliografsku upotrebu jedan od kriterija je već uspostavljena uporaba oznaka u nacionalnim i međunarodnim bazama bibliografskih podataka.

Jezici imaju svoje posebne brojeve prema Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji (UDK), nastaloj krajem 19. stoljeća u Belgiji, a koja se kontinuirano razvija i primjenjuje uglavnom u Europi. Prema toj klasifikaciji posebni broj za hrvatski je 811.163.42, a za srpski jezik 811.163.41. Bibliotekari se služe UDK oznakama kako bi opisali sadržaj određene publikacije i jezik na kojem je pisana. Tako je izrada CIP zapisa (Cataloguing in publication = Katalogizacija u publikaciji) prvi i za kasniji život knjige iznimno važan korak. Knjižničari u Srbiji u obradi knjižnično-informacijske građe i izvora

primjenjuju sustav klasifikacije i indeksiranja sukladno usvojenim nacionalnim i međunarodnim standardima u Srbiji. Istim se standardima služe i kolege u Hrvatskoj.

Konkretni primjeri katalogizacije publikacija pisanih na bunjevačkoj ikavici pokazuju njihovu pripadnost hrvatskom jeziku, što vidimo u obradi knjiga u Biblioteci Matice srpske i Narodnoj biblioteci Srbije. Evo nekoliko primjera. Poznati *Rečnik bačkih Bunjevaca* autora **Marka Peića** i **Grge Bačlije** te suradnika i redaktora **Dragoljuba Petrovića**, i prvo (1990.) i drugo (2018.) izdanje imaju predmetne odrednice: Хрватски језик – Буњевачки говор – Бачка – Речници, дијалектолошки (Hrvatski jezik – Bunjevački govor – Bačka – Rečnici, dijalektološki) i Буњевци – Говор – Бачка – Речници, дијалектолошки (Bunjevci – Govor – Bačka – Rečnici, dijalektološki). Oznaku

hrvatski jezik nose i sljedeći naslovi: *Bećarci : bunjevačke narodne pisme* (2001.), *Javorova smrt : ep u 21 pivanju prema motivima 'Slave' – istorijskog epa Blaška Rajića* (1998.) i *Mladom naraštaju : pesme* (2001.) **Marka Peića**, zbirka poezije **Tomislava Kopunovića** *Rastanak sa starim salašom* (2014.), roman **Gabrijele Diklić** *Snaš Kata na mrginju* (2009.), etnografska knjiga **Marije Bošnjak** *Božićnjak u kadgodašnjem i današnjem vrimenu* (2009.), *Kompozicije i tekstovi dr Josipa Stantića : 60 godina muzičkog stvaralaštva*, urednice **Tamare Babić** (2012.), *Lipota naši riči : antologija savremene bunjevačke književnosti* (2009.), urednice **Suzane Kujundžić-Ostojić**, *Bunjevački bili šling* (2010.) **Kate Kuntić**, *Promaja u pendžerima vrmena : pripovitka o prošlom vrimenu u slikama* (2020.) **Marije Horvat**.

Dok se držimo standarda, struka neće griješiti i sva djela na ikavici ući će u korpus hrvatskoga jezika. Prema navedenim međunarodnim standardima, u isti su jezik svrstana i djela čiji su autori bunjevački Hrvati, među kojima su **Ivan Antunović**, **Blaž Modrošić**, **Blaško Rajić**, **Aleksa Kokić**, **Jakov Kopilović**, **Ivan Prčić**, **Balint Vujkov**, **Lazar Merković**, **Ivan Pančić**, **Ante Sekulić**, **Milovan Miković**, **Vojislav Sekelj**, **Tomislav Žigmanov** i drugi.

Katarina Čeliković,
diplomirana knjižničarska savjetnica

»Godine novog preporoda«: 300 godina od rođenja Martina Parčetića, prvog somborskog gradonačelnika (V.)

Od VOJNIKA do GRADONAČELNIKA

Biografija Martina Parčetića neraskidivno je vezana uz početke sveukupnog razvoja Sombora, za što je upravo on postavio temeljni kamen

Biografija **Martina Parčetića** (26. listopada 1721. – 17. travnja 1789.), rođenog prije 300 godina u Somboru, neraskidivno je vezana uz početke sveukupnog razvoja Sombora, za što je upravo on postavio temeljni kamen. U njegove osobne uspjehe spadaju izbor za prvoga gradonačelnika Sombora 1749. i dobijanje plemstva 1753. Paradoksalno, ovi uspjesi označili su početak zamiranja Parčetića, ne samo u nacionalnom nego i u biološkom smislu.

Asimilacija

Kada su u pitanju plemenite hrvatske obitelji iz Bačke, treba imati u vidu jednu činjenicu, na koju su ukazivali mnogi raniji istraživači. Proces asimilacije (uglavnom mađarizacije, rjeđe germanizacije), koji je uključivao školovanje na stranom jeziku, sklapanje brakova sa strankinjama i prihvaćanje *mainstream* kulture, odnario je većinu njih, izuzimajući rijetke pojedince kakav je preporoditelj **Ivan Antunović**. Asimilacija ovih obitelji je praktički počela od trenutka kada su njihove glave prisegnule na vjernost habsburškom caru i mađarskoj domovini. Ta je prisega uključivala ne samo obvezu vjerskog služenja u vojnim i administrativnim poslovima nego i poistovjećenja s državom i staležom.

Plemenite bačke hrvatske obitelji možda nisu predstavljale poseban entitet kao ugarski Kumani (kunok) i Jasi (jászok), niti uživali autonomna prava kao oni, ali su se u mnogim aspektima izdvajali iz ugarskog plemenitog stažela. Njihova posebnost se možda najbolje ogledala u uporabi zasebnog jezika. Naime, mnoge obitelji su, kako svjedoče brojni dokumenti iz povijesnih arhiva Subotice i Sombora, te Arhiva Vojvodine, zahtijevale pomoć tumača za hrvatski jezik u pravnim poslovima. Međutim, kada je početkom 19. stoljeća mađarski jezik uveden u javnu upravu, oni su bili među prvim koji su ga dosljedno primjenjivali bez ikakve primjedbe. Tako već koncem 19. stoljeća potomci mnogih plemeniti hrvatskih obitelji nisu znali jezik svojih pradjedova, niti su se poistovjećivali s Hrvatima.

Baština Parčetića

Među odnarođenim hrvatskim obiteljima su i Parčetići, čiji je najznačajniji predstavnik upravo Martin Parčetić, rodonačelnik ove plemenite obitelji. Njegovi potomci su, primivši mađarski odgoj, postali na neki način robovi mađarske nacije, dijeleći s njom i dobro i zlo. Posljedično, baština Martina Parčetića i obiteljski arhiv Parčetića su završili u Mađarskoj kao dio mađarske povijesne baštine. Ova okolnost znatno otežava istraživanje povijesti obitelji Parčetića. Mnogi detalji ostaju nepoznati, jer je teško locirati relevantne izvore. Dosadašnji pokušaji pojedanaca da rasvijetle barem početke ove obitelji (**Anton Duišin**, **Milenko Beljanski**, **Milan Stepanović** i dr.) nisu urodili velikim plodom. Izvori su traženi na pogrešnom mjestu. Ako je koji izvor i pronađen, nije ispravno protumačen.

Važan izvor za proučavanje povijesti Parčetića predstavlja plemićka povelja, koja je izdana u Beču 3. prosinca 1753. Martinu Parčetiću, njegovoj ženi **Olivi Čuvarđić** i djeci **Antunu** i **Josipu**. Ova povelja je poznata iz prijepisa. Kao i u slučaju drugih obitelji, izvorniku je trag tijekom vremena ispunjenom turbulencijama. Međutim, sačuvano je, pa i objavljeno, nekoliko dokumenata iz obiteljskog arhiva Parčetića, koji bacaju svjetlost na njihovu ulogu u po Habsburšku monarhiju prijelomnim događajima.

Ratnici

Kako navodi plemićka povelja Martina Parčetića iz 1753., njegov pradjed (proavus) je prešao iz Dalmacije u Ugarsku (ex Dalmatia in attactum Regnum nostrum Hungaricum transmigrando), gdje je ispunjavao dužnost dobrog vojnika (boni Militis obligationem adimplens). Njegov sin **Ivan**, drukčije zvani **Ivaga**, nastavio je očev zanat, a isto tako i Ivagini sinovi **Ivan** i **Nikola**, odnosno otac i stric Martina Parčetića. Sudjelovali su u ratovima protiv Turaka i zaradili brojne teške rane.

I Martin se odazvao vojnom pozivu 1740. Bio je prvo obični vojnik (gregarius). Bio je intendant (designator hospitiorum), časnik zadužen za opskrbu vojnika. Vojevao je

u ratu s Francuskom i Bavarskom (Austrijski nasljedni rat 1740. – 1748.) u gornjoj Austriji i Bavarskoj. Kod austrijskog grada Ennsa je ratnim lukavstvom zauzeo neprijateljsku ostavu hrane (magacin, magaz) sa samo sedmoricom svojih suboraca. U bitci kod Fort-Loisa (istočna Francuska) je ranjen u desnu nogu, budući da su mu dva konja izranjavana. Sa svježe previjenom ranom nastavio se boriti. Nije oklijevao posvetiti krv i život službi i dobru

 Martin Parčetić (slika Jenea Višinke iz 2018.)

Habsburške monarhije. Kod Warburga u Bavarskoj je u samoj bitci ustupio svog konja svom višem časniku, riskirajući svoj život. Primio je ponovno teške rane.

Deputirac

Pretrpljene rane sigurno su utjecale na karakter mladoga Martina Parčetića, koji je u trenutku rata bio u ranim dvadesetim godinama. Uvidio je da se život ne sastoji u uzaludnom žrtvovanju nego u stvaranju. Poučen su-

rovom stvarnošću, počeo je zrelije razmišljati. Podržao je odluku somborskih militaraca, donesenu na prosvjednom zboru u Somboru 1745., o neprihvatanju županijske i komorske uprave nad Somborom. Zato se bez dvojbe priključio deputaciji somborskih militaraca, koja je otišla u Beč da osigura sigurniju budućnost.

Kao deputirac mladi Parčetić je dao sve od sebe da pokrenuta stvar urodi plodom. U potrazi za vjerovnicima, koji bi zajmom pokrili kupovinu statusa slobodnog kraljevskog grada, koristio je ne samo svoje izvanredno znanje nego i obiteljske veze, vlastitu imovinu, poznanstva iz ratničkih vremena, svoj ugled i ratničke muke. Kao što se u Bavarskoj i Austriji ginulo za nešto uzaludno, tako je sada ginuo za nešto isplativije. Konačno, vjerovnici su pronađeni i Bačkoj županiji je 23. veljače 1748. godine podnesena molba, koju su potpisali opunomoćeni somborski deputirci Martin Parčetić, **Atanasije Stojšić** i **Stevan Karalić** za odobrenje podizanja zajma u visini od 120.000 forinti uz 6% kamate, s tim da Somborci svojom imovinom jamče isplatu zajma.

Sudac

Trogorodišnja borba za oslobođenje Sombora od vlasti Bačke županije i Ugarske dvorske komore završena je uspješno. Carica **Marija Terezija** je 17. veljače 1749. potpisala elibertacijsku povelju. Sombor je ušao u eru napretka. Kroničar franjevačkog samostana u Somboru **Bono Mihalović** podcrtao je da se sve to dogodilo zaslugom Martina Parčetića, koji je osujetio pokušaje brojnih protivnika elibertacije Sombora i umilostivio caricu Mariju Tereziju. Parčetić se, međutim, unaprijed pobrinuo da se njegov uloženi trud isplati dostojnom nagradu. Zadobio je podršku brojnih pojedinaca u predstojećem nadmetanju za položaj prvoga suca. Plod njegovih nastojanja je vjerojatno i dokument poznat pod imenom *Alternativa 1748* koji je predviđao naizmjenično biranje Hrvata i Srba na čelo grada.

Doček delibertacijske diplome je obavljen u Somboru spektakularno. Somborski ljekarnik **Đorđe Antić** je na temelju zapisnika somborskog magistrata i kronike Bone Mihalovića prikazao ovaj događaj u neobjavljenom rukopisu. **János Muhi** piše u svojoj knjizi *Povijest Sombora* da je povelju donio sam Martin Parčetić: »S elibertacijskom poveljom Martin Parčetić je 27. ožujka stigao u Sombor. Unaprijed je naznačio vrijeme svoga dolaska, pa ga je somborski puk dočekao pravom pučkom feštom. Nikola Parčetić otišao je do granice grada s počasnim banderijem k Martinu Parčetiću, koji je nosio diplomu, sa svećenstvom obiju vjeroispovijesti i tisućama stanovnika.«

Bilo kako bilo, Martin Parčetić je travnja 1749. izabran za prvoga gradonačelnika Sombora. Mandat mu je istekao poslije svega dvije godine (do 1751). Za vrijeme njegove vladavine omeđeni su atari Sombora i Bačke županije i podignuta vješala na brdu Karakorija. Sombor je tako ušao u novu eru. (kraj)

Vladimir Nimčević

Molitvena inicijativa MBK

Misa za žrtve pandemije

U okviru korizmene inicijative Vijeća biskupskih konferencija Europe (CCEE), u petak, 26. ožujka, u biskupijama Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda (MBK) prikazane su svete mise za žrtve pandemije.

U svim biskupijama MBK ova molitvena inicijativa bila je blagovremeno najavljena, kako bi se vjernici prema mogućnostima okupili na svete mise, koje su predvodili biskupi osobno ili njihovi delegati. Tako je zrenjaninski biskup i predsjednik MBK mons. dr. **Ladislav Német** predvodio

Misno slavlje za žrtve pandemije u Kotoru

svetu misu za žrtve pandemije u zrenjaninskoj katedrali sv. Ivana Nepomuka, a beogradski nadbiskup i metropolit mons. **Stanislav Hoćevar** je na tu nakanu prikazao svetu misu u župnoj crkvi Krista Kralja u Beogradu.

Misno slavlje za žrtve pandemije u Zrenjaninu

Barski nadbiskup i apostolski upravitelj kotorski mons. **Rrok Gjonlleshaj** molio je za žrtve pandemije na sve-toj misi u katedrali sv. Tripuna u Kotoru, dok je srijemski biskup mons. **Đuro Gašparović** misu na tu nakanu prikazao u župnoj crkvi sv. Juraj u Petrovaradinu. U ovu molitvenu inicijativu uključio se i skopski biskup i eparh strumičko-skopski mons. dr. **Kiro Stojanov** te je prikazao svetu misu za žrtve pandemije u katedrali Srca Isusova u Skoplju. Prizrensko-prištinski biskup mons. **Dodë Gjergji** slavio je misu u konkatedrali sv. Majke Terezije u Prištini.

Katedralni župnik i delegat subotičkog biskupa mons. **Stjepan Beretić** molio je s okupljenim narodom za žrtve pandemije na misi u katedrala sv. Terezije Avilske u Subotici, a u katedrali sv. Nikole u Ruskom Krsturu svetu liturgiju i panahidu na tu nakanu predvodio je katedralni župnik i eparhov delegat o. **Mihajlo Malacko**. Tako su ove mjesne crkve, okupljene pod okriljem MBK, dale svoj doprinos velikoj molitvenoj inicijativi Katoličke crkve u Europi.

Druga godišnjica Svjetovnog karmelskog reda sv. oca Josipa u Somboru

Kao što u životu jednog čovjeka postoje posebni dani, posebne svečanosti, tako i u životu jedne redovničke obitelji ili obitelji svjetovnog reda postoje dani koji su posebni. Kada je u pitanju Karmel, posebnim se smatra dan ustanovljenja Hrvatske karmelske provincije sv. oca Josipa – svjetovnog reda koji se dogodio 23. ožujka 2019. godine u somborskom karmelićanskom samostanu koji je kolijevka karmelskog svjetovnog reda. Dvogodišnjica zajedništva ove velike obitelji svečano je proslavljena svetom misom koju je predslavio o. **Bernardin Viszmeg**, duhovni asistent OCDS, u nazočnosti braće i sestara svjetovnog reda.

Veliki petak

Veliki petak, kršćanski spomendan Isusove muke i smrti na križu, jedini je dan žalosti u Katoličkoj crkvi. Na ovaj dan kršćani se diljem svijeta sjećaju Isusove muke i obavljaju pobožnost križnoga puta. Ovo je jedini dan u Katoličkoj crkvi kada nema svete mise. Oltari u crkvama su ogoljeni, bez križa, svijeća i cvijeća, a to predstavlja znak povučenosti, tišine i žalosti.

Za katolike je na ovaj dan obvezan post i to za sve osobe od 18 do 60 godina, kao i nemrs koji obvezuje sve starije od 14 godina.

Uskrsna misa na RTS 2

U nedjelju, 4. Travnja, na blagdan Uskrsa, svečano euharistijsko slavlje koje će predvoditi nadbiskup beogradski mons. **Stanislav Hočevar** u katedrali Uznesenja Blažene Djevice Marije u Beogradu izravno će se prenositi na drugom programu Radio-televiziji Srbije. Početak je u 10 sati.

U susret blagdanima

- 2. travnja – Veliki petak
- 3. travnja – Velika subota
- 4. travnja – USKRS
- 5. travnja – Uskrsni ponedjeljak
- 9. travnja – Marija Kleofina
- 11. travnja – 2. Uskrsna nedjelja (Bijela)

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Od smrti do uskrsnuća

Sveto trodnevje dovršetak je Isusova poslanja, ispunjenje Božjeg spasenjskog plana za ljude. U njemu se očitovala sva Božja moć i ljubav za grješnike. U toku toga kratkog vremena vjera učenika je prošla put od mraka do prosvjetljenja, od razočaranja do ushićenja. Događaji ta tri dana i pred našu vjeru stavljaju brojna pitanja koja je trebaju preobraziti.

Razočaranje

Kristov križ je na Veliki petak postao simbol razočaranja i tuge svih onih koji su kroz tri godine slijedili Isusa i u njemu vidjeli Mesiju. Sve do posljednjeg trenutka oni su očekivali da će Isus promijeniti povijest, da će nad svojim sucima pokazati mesijansku moć i donijeti spasenje koje su tako dugo iščekivali. Ipak, ne. Razapet je i umro je. Tama koja je zavládala po svojoj zemlji, kako kažu evanđelja, zavládala je i u srcima svih onih koji su se nadali do posljednjeg trenutka da će se možda ipak nešto dogoditi, da je možda ipak on Mesija koji može promijeniti nešto. Na opće razočaranje svih njegovih sljedbenika, Isus je prije mraka položen u grob.

Trebalo je preživjeti subotu, trebalo je izdržati tišinu groba, koja je za sve njegove sljedbenike značila poraz jedine nade. Šutnja groba toga subotnjega dana nametala je pitanje: »Što sad?« Smrt je u ljudskom dosegu razumijevanja stvari uvijek kraj. Ta subota je, dakle, za Isusove učenike značila početak kraja svega onoga za što im je Isus ulio nadu. Lako je nama u radosti iščekivati uskrsno jutro, kada znamo da je Isus uskrsnuo i da je ta subota samo prijelaz iz tuge u radost, iz smrti u život. No, Isusovi učenici ne znaju što će se dogoditi, jer uskrsnuće nije opcija u njihovim mislima. Iako je Isus najavljivao svoje uskrsnuće, oni mu se nisu mogli nadati, jer nisu razumjeli njegove riječi. A i kako bi, kada do Isusa nitko nije uskrsnuo, te nisu mogli ni zamisliti o čemu on to govori? Stoga je razumljiv zaključak Marije Magdalene da je njegovo tijelo ukradeno kada ga u nedjeljno jutro nije našla u grobu. Ipak, takav zaključak ne ostaje. Ivan i Petar odlaze provjeriti što se dogodilo, ali kada vide da nema Isusovog tijela, nisu se složili s Marijom Magdalenom da je ukradeno nego povjervale u uskrsnuće. Ljubav prema Kristu omogućila im je da u ključnom trenutku razumiju

tajnu koju im je, dok je bio s njima, pokušao otkriti. Ljubav je ona koja čovjeku omogućava da prekorači granicu do koje seže razum i sagleda ono što ide onkraj ljudske logike.

Tako odjednom križ prestaje biti simbol tuge i razočaranja već postaje znak Kristove pobjede nad smrću i grijehom. Postaje simbol nove nade, simbol života vječnog. Sada svatko tko u Krista vjeruje zna da smrt nije nikakav kraj. Ona je novi početak. Uskrsno jutro je tome dokaz. Tako Krist, ne smo da uskrsnućem donosi spasenje ljudima, nego i otklanja najveći čovjekov strah da poslije smrti ničega nema, samo ništavilo. Sada svi znaju da je Isus ipak promijenio povijest i da je donio spasenje.

Težiti za nebeskim

Krist nam je otvorio vrata raja. Time nam je postavio cilj kojemu trebamo težiti. »Za onim gore težite, ne za zemaljskim!«, kaže sv. Pavao (Kol 3,2). Samo za zemaljskim teži onaj koji ne zna da poslije smrti postoji život, onaj koji ne zna za Isusovo uskrsnuće. No, vjernika njegova vjera opominje da ne smije živjeti kao da nakon zemaljskoga života više ništa nema. U čovjekovoj prirodi je da se brine za zemaljsko, no vjera mu pomaže da pobijedi tu prirodu, da podigne pogled sa zemlje i usmjeri ga k nebu.

I križevi su dio ljudskoga života. Svatko ima neki križ pod kojim pada i koji treba donijeti do kraja puta, a taj kraj je na kraju ovozemaljskoga života. Križevi nam se nekada čine preteški, kao što je i Isusu bio njegov. No, on ga je nosio, jer je znao da će jedino preko križa stići do uskrsnuća. Isusovo uskrsnuće je naša nada. I naše uskrsnuće dolazi kada donesemo svoj križ do kraja puta koji nam je Bog odredio. Na tom putu ne trebamo se boriti da ostavimo križ nego da osnažimo vjeru, jer će nam snažna vjera, koja prihvaća i ono što je izvan ljudskih mogućnosti, pomoći da lakše donesemo svoj križ do kraja. Molimo Uskrsloga da nam pomogne da usmjerimo pogled k vječnosti, da prihvatimo svoje križeve i strpljivo ih nosimo, da ne padamo u očaj i ne gubimo nadu pred izazovima za koje nemamo rješenja nego da vjerujemo u Božju svemoć, koja čak i smrt pobijediti može. Uskrs je najveći kršćanski blagdan, jer je to dan našega spasenja, ali i jer u svjetlu njega možemo stalo iznova osnaživati svoju vjeru i lakše podnositi svoje križeve.

Polivači

Na drugi dan Uskrsa, takozvani *Vodeni ponedjeljak*, stari je običaj da su momci, a kasnije i oženjeni muškarci išli u polivanje djevojaka, pa i žena. Kako je **Bela Gabrić** u knjizi *Narodni običaji bačkih Hrvata – Polivači* opisao, u polivanje su išli i još nedorasli momci (*švigarci*) koji su polivali svoje vršnjakinje (*švigarice*). U novije vrijeme, osim momaka, ovaj običaj su zadržali i oženjeni ljudi koji imaju sinove.

Polivači su ženski svijet polivali običnom vodom i to tako da bi djevojku doveli do bunara, dvojica ju držala, a ostali bi zagrabili vode i polili ju. Kasnije je taj običaj ublažen te se također polijevalo vodom, ali iz manjeg lončića. U novije vrijeme momci su umjesto vode počeli koristiti mirišljavu kolonjsku vodu, parfeme i slično. Danas se pojedini vraćaju ponovno na vodu, ali se djevojke više ne vode na bunar, nego se iz malih bočica ili špricaljki polivaju vodom.

Momci su morali paziti i da se koja djevojka ne bi uvrijedila ako ju nisu došli »politi«, pa bi se nekoliko dana prije Uskrsa znali raspitati koja djevojka čeka polivače.

Također, običaj je bio i ostao da polivena djevojka dariva polivače ukrašenim jajetom i u novije vrijeme i narančom. Uz to djevojka bi momke i »zakitila« proljetnim cvijećem. Nekada su se polivači »kitili« ružmarinom, a kasnije i raznim drugim cvijećem poput *jacinta* (zumbula), narcisa... Koji polivač je bio više »zakićen« smatrao se glavnijim i važnijim u društvu, jer je količina cvijeća na reverima, šeširu, pa nekada čak i na čakčirama značila da je obišao puno djevojaka.

Momci nisu išli pojedinačno nego bi se dogovorili i skupa išli u polivanje. Bilo je slučajeva da su te skupine momaka išle pješice, ali su nekada, sve do kraja 80-tih godina, polivači išli na *haptikama*, karucama ili fijakerima. Da bi to sve bile svečanije i »viđenije« nerijetko su polivači pogađali i tamburaške bande koje bi ih pratile. Momci su prvo išli politi svoje cure, a onda bi išli kod drugih poznanika gdje su znali da ima djevojaka.

Danas ovaj običaj još uvijek živi, ali je gotovo nemoguće vidjeti polivače na karucama i u pratnji tamburaša. Ovom fotogalerijom želimo se podsjetiti na prošla vremena, a ujedno potaknuti mlade da budu čuvari svojih običaja.

Polivači i tamburaši 1908. godine (vlasnik: Marinko Piuković)

Polivači u Gradini, kraj Sombora 1971. godine (vlasnik: Franja Parčetić)

Ž. V.

Polivači u Gradini, kraj Sombora 1970. godine (vlasnik: Franja Parčetić)

Dolazak polivača kod cura, Subotica 1982. (vlasnik: Petar Stantić)

Polivači u Gradini, kraj Sombora 1970. godine (vlasnik: Franja Parčetić)

Tri prijatelja – varoški momci 12. travnja 1927. godine (vlasnik: Marinko Piuković)

Veco Dulić, polivač s početka XX. stoljeća (vlasnik: Marinko Piuković)

Piše: Katarina Korponaić

Vila tajnovite prošlosti

U ulici Orbanfalva na Paliću, širokoj, elegantnoj i zelenoj, s punim pravom nazvanom alejom na kartama iz prošlosti, iza gustih krošnji drveća nalazi se vila zanimljivog izgleda, s tornjem i terasom na visini orubljenoj metalnom ogradom. Lako je zamisliti ovu vilu prije stotinu godina u njezinoj punoj ljepoti, s vrtom u okruženju. Tim prije što jedna stara razglednica (u prilogu) dočarava sliku prohujalih vremena. Dugo se nije znalo u kolekcionarskim krugovima ljubitelja starih subotičkih fotografija koja je vila na Paliću prikazana na spomenutoj razglednici i postoji li još objekt, no pouzdano je – to Reisnerova vila u ulici Orbanfalva.

Od vremena prikazanog na staroj fotografiji do danas promijenila se okolica vile koja postoji u autentičnom obliku, no još čeka bolje vrijeme za restauraciju. Reisnerova vila nekada je bila smještena u znatno većem dvorištu s voćnjakom, što ju je činilo uočljivijom s aleje. U novije vrijeme došlo je do promjena u urbanizaciji Palića, te su na onom nekadašnjem velikom

imanju dograđene još dvije zgrade, a oko vile je ostalo danas uobičajeno manje dvorište. Vlasnik vile **Gyula Bicskei** naslijedio ju je od svojih roditelja. Prema njegovim saznanjima, postoji stariji dio Reisnerove vile, za koji nije utvrđeno kada je podignut, i dograđeni dio 1896. godine s atraktivnim šestokutnim tornjem i terasom do kojih i danas vodi spiralno metalno stepenište, postavljeno vani uz fasadu. Na staroj fotografiji tri dame slikane na tom stepeništu su, vjerojatno, Reisnerove kćeri. Malo se zna o graditelju vile i njegovoj obitelji, što prošlost ove vile čini tajanstvenom, nedovoljno poznatom, i predmetom daljeg istraživanja. **Branka Šadi** u bilješci u *Subotičkim novinama* 9. kolovoza 1985. godine ističe kako je ova lijepa vila »neuobičajene arhitektonske konstrukcije, bar kada su u pitanju paličke vile na prijelazu stoljeća...«.

Još jedna zanimljivost: u dvorištu i danas postoji objekt nekadašnjeg zimskog vrta s drvenom dekoracijom.

Preko OCEANA i nazad

Fotografija je snimljena na dan vjenčanja ovo dvoje mladih, 1906 god. Mladenka je **Marica Miloš, Šimicina**, koju su zvali **Tuta**, a mladoženja je **Nikola Miloš, Fajferov**. Prije su u Sonti muške osobe po imenu Nikola, oslovljavali s Mika, pa je tako i ovaj mladoženja

bio poznat kao **Mika Fajferov**. Mladenka je bila kao i sve žene u Sonti, domaćica, radnica u polju i domu. Mika je imao sreće te je bio stalno zaposlen u dvorcu Wendli Moora, znan kao *Vajndlov salaš* (današnji *Mladi borac*) na održavanju parka.

Vojsku je služio u Budimpešti, pa ga je supruga jednom prilikom 1909. posjetila i izvjesno vrijeme se i zadržala u gradu. Od mađarskih gospođa je naučila mnoge vrijedne stvari, a među njima najvrjedniju da je znanje moć. Vrativši se u Sontu, primjenjivala je stečeno znanje i prenosi-la na njihovu djecu i sve s kojima je dolazila u kontakt. Po

povratku iz vojske Mika je nastavio raditi kod gospodina Moora.

Dunav se 16. svibnja 1924. izlio iz uobičajenog korita i svi usjevi su bili uništeni. Voda je dopirala do prvih kuća, a selo je već iste godine zahvatila glad. Mnogi su tražili i našli izlaz putovanjem u Ameriku. Te iste godine su otišli deseci Sončana, a i kasnije 19. lipnja 1926. kada je rijeka ponovno nadošla, mnogi su krenuli u potragu za boljim životom i da spasu svoje najbliže.

Među njima je bio i Mika. Već kada je polazio (1924.), vjerovao je da će se, kad zaradi dovoljno novca, vratiti svojoj supruzi, kćerima **Janji** od 15 godina i **Mandi** od 12 i sinu **Marku**, starom 8 godina. Od Sonte do Zagreba putovalo se vlakom, pa sve do Splita. Tamo su se ukrcavali na brod za Ameriku, odnosno za Kanadu, put je trajao mjesec dana.

U to vrijeme Kanada je pružala priliku svakome. Ras-poređen je u Toronto. Oni koji nisu znali jezik najviše su zapošljavani u poljodjelstvu, šumarstvu i rudarstvu. Mika se uposlio na jednoj farmi, pa je radio na hvatanju i kro-ćenju divljih krava. Bio je vrijedan radnik i opet je vidio spas u učenju i to kao prvo u svladavanju jezika. Uspo-redo je išao u školu. Čim je naučio jezik onoliko koliko je država propisala da se može snalaziti, napustio je muko-trpni posao s kravama i uposlio se u plinari. U slobodno vrijeme je čuvao djecu kod imućnih Kanađana. U Sontu je pristizao novac onoliko koliko je brod prometovao pre-ko oceana i nazad. Supruga je kupovala zemlju, tada kao najveću vrijednost i odgajala djecu, koja su odrastala bez oca i pristizala za udaju i ženidbu. Prilično im je dobro išlo. Nakon desetak godina se već mogao vratiti domu, ali u Americi je tridesetih godina nastupila velika kriza, a krajem toga desetljeća i Europa je politički »gorjela«. Nije bilo administrativnih mogućnosti da se vrati. Nastavio je raditi za vrijeme Drugog svjetskog rata, a poslije rata, 1945. se vratio u Sontu. Od Amerike do Splita je putovao brodom *Galeb*, koji će kasnije postati **Titov** brod.

Opet se vratio istim putem preko Atlantskog oceana, Sredozemnog mora i Jadrana do Splita, a od Splita pre-ko Zagreba vlakom do Sonte. Mika je donio deset velikih, okovanih, drvenih kofera punih vrijedne robe. Čekala ga je supruga i tada već poudavana i oženjena djeca. Pred njega su na željezničku postaju morali ići s nekoliko za-prežnih kola. Mnogo je pomagao bližu i dalju obitelj kao i mnoge poznanike. Supruga Marica i on su nastavili raditi na svojoj mukotrpno stečenoj zemlji, zajedno s djecom.

Fotografiju svojega dide i bake s najvećim poštovanjem čuva njihova unuka **Elizabeta Dedeić**, rođena 1935., koja živi u Novom Sadu. Osim ove fotografije često razgleda i druge, jer je vezuju za svoje porijeklo u Sonti, a naročito za svoju baku **Tutu** kod koje je stanovala i poha-đala prvi i drugi razred osnovne škole.

Ruža Silađev

Uskršnji kruh

Na međunarodnom školskom projektu »Uskršnji kruh na tradicijski i suvremeni način« Srednje strukovne škole *Antuna Horvata* iz Đakova sudjelovale su i dvije osnovne škole iz Vojvodine: OŠ *Ivan Goran Kovačić* iz Sonte i OŠ *22. oktobar* iz Monoštora. Osim spomenutih škola, u ovome projektu je sudjelovalo još 20 škola s područja Hrvatske te dvije strukovne škole iz Bosne i Hercegovine.

Želja organizatora je bila kroz projekt saznati kako se uskršnji kruh izrađuje danas – koriste li se tradicionalne recepture ili se kruh spravlja na suvremeni način? Željeli su se prikupiti recepte i načine izrade. Stoga su škole uz recept poslale i video zapis s postupkom izrade uskršnjega kruha.

Iz ovoga projekta učenici su mogli saznati kako su se na području cijele Hrvatske, pa i dijelova Bosne i Hercegovine, te Vojvodine izrađivali različiti oblici kruha, koji se razlikuju i po nazivu i načinu pripreme. No, svi oni nošeni su na blagoslov jela ili »svetenje« i pripravljali su se isključivo za Uskrs. Tako smo saznali da se u Monoštoru u korizmi mijesila beskvasna pogača, a u Sonti pleteni uskršnji kruh u obliku vijenca.

Projekt je predstavljen otvorenjem izložbe 27. ožujka, koja je postavljena u Kući Reichsmann u Đakovu, a tom prigodom je predstavljena i brošura i upriličena degustacija uskršnjeg kruha i pogača. Nažalost, nismo mogli nazočiti, kao niti učenici iz vojvođanskih škola tom bogatstvu okusa i mirisa, ali smo od naših učenika iz Sonte doznali recept pa ako želite kušati, primite se posla.

OŠ *Ivan Goran Kovačić* iz Sonte predstavljala je mala, ali odabrana ekipa koju su činile učenice 5. b razreda **Mia Đurica, Anđela Zabocki i Lenka Mihaljev**. Mentorica je bila školska kuharica **Tereza Bukovac**, a sve je budnim okom nadgledala, pa i snimala razrednica **Tamara Kokai**. U pomoć je priskočila i učiteljica **Biljana Ribić**, a imali su i veliku podršku ravnatelja škole **Zvonka Tadijana**.

Kruh iz Sonte

Monoštorci u izradi uskrsnog kruha

OŠ *22. oktobar* iz Monoštora predstavljala je ekipa koju su činili učenici drugog razreda **Petar Turkalj, Aleksandra Mišković, Ivan Forgić, David Milošević i Emanuel Mišković**, te učenici četvrtog razreda **Milica Šarković, Ivona Pejak, Aleksa Šantor, Mateo Mišković i Vedran Lugonja**. Mentorica je bila školska kuharica **Katica Vinkov**, uz pomoć i podršku učiteljica **Lidije Marinković i Elene Brdar**. I u ovome projektu imali su podršku ravnateljice **Marije Mrgić**.

Uskršnji kruh iz Sonte

Potrebno: 1 kg bijelog brašna, 500 ml mlijeka, 200 ml ulja, 4 žumanjka, 1 kvas, žlica soli i žlica šećera.

Postupak: U posudu staviti tri žumanjka, dodati šećer, sol i ulje. Dobro promiješati. Mlijeko ugrijati da bude mlako i dodati ga u smjesu. Sve pomiješati žlicom i toj smjesi dodati izmravljeni kvasac. Zamijesiti rukom. Postupno dodavati brašno i mijesiti dok smjesa ne bude glatka. Nauljiti posudu u koju će se staviti tijesto da nadođe, pokriti ga i ostaviti na sobnoj temperaturi. Tijesto nakon odmaranja razvaljati u štrucu i prerezati ga nožem na jufke. Tijesto razvući u dugačak valjak i od njega praviti pletenicu i oblikovati vijenac. U nauljenu posudu za pečenje staviti tijesto i ostaviti ga ponovno da nadođe, premazati ga žumanjcem i peći u pećnici oko 35-45 minuta na 190 stupnjeva.

Dobar tek!

Ž. V.

Uskršni darovi

Hrvatsko nacionalno vijeće je i ove školske godine osiguralo sredstva za uskršnje darove koje će ovih dana dobiti djeca od prvog do četvrtog razreda koja pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku i oni koji izučavaju predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture. Narav-

Uskrsna radionica u Nazoru

U prostorijama Hrvatskog kulturno-umjetničkog društva *Vladimir Nazor* u Somboru je 26. ožujka održana uskrsna radionica. Na radionici su sudjelovali učenici koji pohađaju izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture, a ovoga puta izrađivali su pisanice.

Poštujući sve epidemiološke mjere okupili su se s namjerom naučiti nove tehnike ukrašavanja. Organizatorica ove radionice **Kristina Pekanović** je naglasila kako im je želja bila djecu naučiti nečemu novom,

novim tehnikama i zapravo potaknuti njihovu kreativnost. Da su u tome uspjeli, možete vidjeti na fotografijama. Pisanice su radili uz pomoć dekupaž tehnike (salvete i ljepila), kao i uz pomoć vodenih boja, tempera, flomastera i puno mašte. U pomoć im je pritekla i teta **Marija** koja je objasnila dekupaž tehniku i pomagala oko izrade uskrsnjih ikebana.

Valja spomenuti kako se predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u Somboru ponovno izučava od studenoga, a s djecom i mladima radi prof. **Ivan Baričević**. Kroz zanimljiv i zabavan način djeca uče o brojnim znamenitostima Hrvatske, ljudima, građevinama, prirodi, a ne manjka niti hrvatskog jezika i pravopisa. Svi oni vjeruju, da će, kada se za to steknu uvjeti, moći i uživo posjetiti Hrvatsku i vidjeti ono o čemu su učili.

Ž. V.

no, zeko neće izostaviti ni mališane iz četiri vrtića, a po riječima asistentice Hrvatskog nacionalnog vijeća u obrazovanju **Nataše Stipančević**, ovim činom razveselit će se 485 mališana iz 15 mjesta, odnosno škola u Vojvodini.

Foto: Ana Francišković

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **David Tikvicki**
 IDEM U ŠKOLU: OŠ *Matko Vuković*, Subotica – 2. razred
 IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: treniram hokej u HK *Spartak*, sviram kontru u Subotičkom tamburaškom orkestru i treniram jahanje kod dide na salašu
 VOLIM: se igrati
 NE VOLIM: domaću zadaću
 U SLOBODNO VRIJEME: igram se
 NAJ PREDMET: matematika
 KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: nastavnik matematike

Too optika

DR. TOOTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurino-voj 22, Subotica. Informacije na mobitel: 066-555-49-61.

Prodaju se: dunje, dvije nekoristene peme pu-njene novim sitnim guščijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormari i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gori-vo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Prozivki u Subotici (42 kv, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem 6 k. jutara polj. zemlje Tel.: 065/5747344.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposred-noj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suteronom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel.: 063/551-871.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suteronom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, viran-goši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pre-gače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovatelju za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjeseč-nog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže raz-doblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigura-ni, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

OBAVIJEST

Upravni odbor Gradskog muzeja Subotica poništava natječaj za izbor i imenovanje ravnatelja Gradskog muzeja Subotica koji je objavljen dana 2. 2. 2021. godine.

U Subotici, 22. 3. 2021.

Nagy Kanász György
Predsjednik Upravnog odbora

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 6. 4. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218;
e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET + TELEVIZIJA + TELEFON

STANDARD
MIX PAKETI

024 555 765

Karadorđev put 2, Subotica
www.astratelekom.com

Kristijan SEKULIĆ 49	Ono što je pod cenzurom	Pisnici koji se ispuštaju	John Adams	Znanstve- na studija	The Post ICU Pre- sentation Screen	Ivana Jovanović	Talas (hrv.)	Kiosk		Ono što je pokriveno pjeskom	Špalić, kolona, poredak	Aluzija, naznaka, nagovje- staj	Deutsche Mark	Američki Quarter- back Rogers
Vakcina, šprica Regija u Grčkoj									Ital. grad Probijati put kroz snjeg					
								Spjevu, oda Stari naziv za Albanca						
Tona National Park			Air Cond. Mont. Kimberley Academy			Grad u Teksasu, 11. i 13. slovo							Radius Knežić od tjesta	
Vrsta cvijeta							Radio Tel. Srbije Uzvik dozivanja				Centar za građevin- arstvo			
Kastrat, koji je utkopljen											Bivši num. Prem. Ant. onescu			
Roy. Nav. Amateur Rad. Soc.						Skupina ptica u letu Kraljevina					John Malkovich			Oznaka jednog kromozoma
Ivan Ivanović			Austrija		Karol The Aust. Council of Den. Sch.		Un Italia- no Vero Lanac ro- bnih kuća				Povjeren. Warburg Sav. Rač. I rev. Srb.			
Refinito Pigmento sa			Karte sudbine Poljska uboistva							Nogomet, F. Suarez St. Galen				Prvo slovo
Aždaja, zmaj				Ugrij Trafika, prodavao- ne novine		Dio NS Centar RK Crkve								
Ništarje, ljudi bez vrjednosti								Planinski vijenac						Zabavni park u Beču
Indijanska konfeder. plemena USA							Planina u Srbiji	Advanced Energy Standard	Numer	Sarajevo Glasbeni Band, UK			Parking Crvene oteklina na koži	
	Druge str. duhovnog svijeta Karika										Carl Perkins	Oregon Prastano- vnik Balkana		
Advanced Visual Test Software					Proces po- navljanja komande programa									
Mjesto u Francu- skoj					Lagano kretanje konja G. Britain				Zaplet, stjecaj okolnosti					
15.slovo		Tava (srp.) 26. slovo						Pound	3.vokal 13. slovo		Blagdan u čast boga Marsa 1.vokal			
Konji (pjesnik)				Jedna RTV postaja u BiH			Zapisničar Čato						Reserve	

RJEŠENJE

VODORAVNO: ČIEPIVO, PRADA, TESALIA, PIESMA, NP, AC, LAREDO, R, ZUMBUR, RTS, CGO, UŠKOPJE, JENIK, ION, RIWARS, JATO, JM, IL, A, K, UIV, ABY, RP, TAVROT, ISCO, ALA, C, BISTRICA, NITKOV, GORJE, ONEIDA, SA, P, ONOSTRANO, OR, AVTS, ITERACIJA, LIAC, KAS, SPLET, K, TIGMAY, I, IDE, ATI, BN, PISAR, R

OKOMITO: T, CENZURIRANO, ALVA, ISPUŠNI PUNOV, T, JA, MKA, ATERIAT, ELABORAT, IGOSCI, PICUPS, ACODS, GB, VAL, EJ, OBI, RIAMU, O, ARWUTI, AES, PRITTI, SO, NR, I, PUESKOVITO, OASIS, RED, SRRS, CP, A, ASOCIACIJA, ILUR, DM, GOMBOCE, OJED, AMRON, Y, A, PRIVATIR

Trčanje po prirodi pobjeđuje

Ušli smo u drugu godinu borbe protiv epidemije i sve je manje sportskih događaja, utakmice se igraju bez publike, a utrke se stalno otkazuju. Postalo je nemoguće organizirati utrku i slijediti sve mjere i sačuvati svima zdravlje. Međutim, malo tko uspije, a utrke u prirodi su one koje pobjeđuju

Ovog vikenda bit će održano drugo kolo Vojvođanske treking lige. Povod za razgovor s direktorom Vojvođanske treking lige **Goranom Žigićem** bilo je uspješno prvo kolo Vojvođanske treking lige i Treking lige Srbije i s njim smo razgovarali o sudionicima, o organizaciji utrke za vrijeme epidemije i planovima za ovu godinu.

Vojvođanski treking u jubileju

»Ovo je bilo prvo kolo Vojvođanske treking lige i Treking lige Srbije. Od 2015. želja mi je bila spojiti treking ligu Vojvodine i treking ligu Srbije, napraviti zajedničko kolo. Dok sam radio na Frušogorskom maratonu, stekao sam veliko iskustvo što se tiče organizacije, a kasnije sam stekao pravo da prođem za nacionalnog suca. Praktički sam jedini nacionalni sudac u Planinarskom savezu Srbije. Tako smo stekli uvjete i pokrenuli priču o zajedničkim kolima za Vojvođansku treking ligu i Treking ligu Srbije. Jedne godine imamo jedan zajednički krug, ponekad imamo dva, kao što će biti i ove godine. Svake godine radimo kombinacije.«

Goran objašnjava kako su se preklapali pojedinačni krugovi ove dvije treking lige i dodaje da se znalo dogoditi da u subotu organiziraju jedno kolo Vojvođanske lige, a već sutradan treking kolo Srbije, i to negdje dolje, južnije, što je bio veliki problem za trkače i ostale sudionike.

»Nismo velika zemlja, ali događa se da neki ljudi moraju putovati puno kilometara, kao što je bio slučaj u prethodnom krugu održanom u Subotici, za sudionike iz južnog dijela Srbije. Zbog toga smo postavili početak u 10 sati, tako da svi stignu«, dodaje Goran.

Brojke su pokazale da udaljenost nije problem što se tiče odziva. U Subotici je sudjelovalo 468 ljudi, podijeljenih u tri staze: malu stazu od 15,7 kilometara, srednju stazu od 26,4 kilometara i veliku stazu od 35 kilometara.

Foto: Anikó Calbert

Na maloj stazi bilo je 213, na srednjoj 109, a na velikoj 146 sudionika.

Konkurencija među trkačima bila je zaista jaka, što pokazuju i rezultati, posebno prvoplasiranih na velikoj stazi, gdje je prvoplasirani **Fodor Tom** cijelu stazu prešao s vremenom 2:24:07. Sjajni rezultati bili su i na ostalim stazama. Sudionici su oduševljeni, čak i oni s najvećim željama i standardima.

Prijateljstvo i dobar tim su ono što nas vodi do uspjeha. Mnoge utrke su otkazane, a ostale su u neizvjesnosti do samog kraja. Goran Žigić, direktor Vojvođanske treking lige, objasnio je kako se organizatori trekinga nose sa svim epidemiološkim okolnostima:

»U ovom krugu bilo je 468 ljudi i svi su slijedili epidemiološke upute, nosili maske, držali se na distanci i zato sam izuzetno sretan. Prošle godine uspjeli smo organizirati pet krugova Vojvođanske treking lige i dva kruga Srpske treking lige, a tijekom tih akcija nitko se nije zaražio, što još uvijek pokazuje da je za virus teže širiti se u prirodi. Prijenos na otvorenom prostoru i svježem zraku praktički je nemoguć. Naravno, poštujemo sve mjere. Trekingu je na prvom mjestu druženje i prijateljstvo, a zatim natjecanje, a kad tako razmišljate i ponašate se, lako je poštovati sve takve uvjete i imati takav rezultat. Kroz to prijateljstvo dobili smo puno stvari. Kad sam preuzeo treking ligu, bilo je 70 ljudi po rundi, a sada je to mnogo brojnije. Trenutno čovjek ne može biti pametan, a nitko od nas nije u medicinskoj struci. Pa ipak, drugo, naš je cilj objasniti ljudima da je sve to način za poboljšanje imuniteta«, kaže Goran.

U kojoj mjeri postoji neizvjesnost i u kojem trenutku organizatori i sudionici saznaju hoće li se kolo održati, kako navodi Goran, ovisi o nekoliko čimbenika i druga je priča od kruga do kruga. Neposredno prije kola u Subotici Vla-

da Srbije poduzela je oštrije mjere i tek u srijedu su dobili zeleno svjetlo.

»Imali smo sreće da je ovo kolo bilo i kolo Treking lige Srbije za koje smo imali dozvolu Nacionalnog saveza, jer smo bili upisani u redovni godišnji kalendar Planinarskog saveza Srbije, pa nas je spasila Vladina točka koja navodi da se mogu održavati sva natjecanja koja organizira nacionalni savez. Za sada je sve u redu što se tiče realizacije drugog kruga koji će ove subote biti održan u Vršcu«, objašnjava direktor Vojvođanske treking lige.

U planu sedam kola

»Plan je za ovu godinu održati sedam kola Vojvođanske treking lige. Uz spomenute Suboticu i Vršac, planiramo Zaslavicu, Frušku goru, Bukovac, Carsku baru i Čortanovce. Ove godine otvaramo ideju, a započinjemo i s realizacijom staza na Zagajickim barama i to nam je jako drago, a ideja je potekla iz suradnje s Planinarskim savezom Karpata i Planinarsko-smučarskim društvom *Vršačka kula*. Nevjerojatna ekipa se okuplja oko treking lige i zaista ima mnogo ljudi bez kojih organizacija i realizacija ne bi bili uspješni«, objašnjava Goran i dodaje:

»Optimist sam i vjerujem da ćemo sve realizirati. Ljudi se cijepe, rade na imunitetu i nadam se da ćemo na jesen moći raditi sa smanjenim mjerama. Daleko od toga da nije dobro što uspijemo organizirati barem ovoliko, ali sjećam se kada je Fruška gora primila preko 10 tisuća sudionika, a ne kao prošle godine, kada smo dobili dozvolu samo za natjecatelje. Tužno je bez djece, rekreativaca, mladih i starih planinara.«

Martina Poljaković također je s nama podijelila kakav je osjećaj biti ponovno na stazi, a u prvom kolu ostvarila je plasman kao prva u kategoriji za veterane, na srednjoj stazi.

»Do ove epidemije i cijele situacije sam isključivo sudjelovala na uličnim utrka: Beograd, Ljubljana, Budimpešta, Split, Dubrovnik... A onda sam se, u nedostatku istih, na nagovor prijatelja, prijavila na treking, utrku u prirodi. Bilo je lako zaljubiti se u ovu vrstu trčanja.

Ovo je moja prva trka ove godine. Trčala sam na srednjoj stazi od 26.4 km. Staza je bila sjajno označena, okrepa na stazi taman koliko treba, divne poklon majice na kraju za one malo brže i lako je pala odluka da idem i na drugo kolo VTL i nastavim s ovim vidom trčanja.«

Goran posebno ističe zahvalnost svim trkačima i sudiocima treking lige što su prihvatili i razumjeli sve upute.

»Dio smo Nacionalnog saveza i Vlade i naša je dužnost poštivati sve izrečene mjere, a kazne su velike ako pogriješimo. Zahvalni smo svima što su bili prekrasni i korektni i zaista se trudimo ispuniti svačije želje. Neka trkači nastave trenirati, prihvaćaju mjere i drže se na distanci, a mi ćemo se potruditi da imamo mjesto gdje ćemo pokazati rezultate svog rada. Svima je jasno da ako želimo da se utrke nastave, moramo svakoga poštivati. Uspjeli smo prošle godine, uspjeh ćemo i ove«, optimistično završava Goran Žigić.

Gorana Koporan

POGLED S TRIBINA

Kvalifikacije

Po novom formatu (uvjetovanom pandemijom koronavirusa) kvalifikacije za sljedeće Svjetsko prvenstvo u nogometu, (Katar 2022.) igraju se u ubrzanom ritmu po tri susreta u samo tjedan dana. Prvi krug skupine H u kojoj se natječu Hrvatska, Rusija, Slovenija, Slovačka, Cipar i Malta odigran je u terminima 24., 27. i 30. ožujka, potom slijedi tjedan od 1. do 7. rujna, te konačno posljednja četiri susreta koja su na rasporedu od 8. do 14. studenoga ove godine. Drugoplasirana momčad s prošloga SP-a u Rusiji 2018. godine startala je porazom u prvom susretu na gostovanju protiv Slovenije u Ljubljani (0:1). Unatoč velikim očekivanjima, izbornika **Dalića** i njegove izabranike dočekao je hladan tuš na stadionu u Stožicama i posve izmijenio željenu zamisao glede situacije u skupini. Nakon kiksa protiv *zmajčeka*, u svakom sljedećem susretu *vatreni* moraju izgarati do pobjede, jer samo tako će u nastavku kvalifikacija moći ovisiti sami o sebi. Zbog toga je i sljedeći susret, na domaćoj Rujevici u Rijeci protiv Cipra bio pod povećala

loma javnosti i imperativom pobjede. A ona je stigla teškom mukom i pomalo sretnim pogotkom **Pašalića**, uz još jednu ne baš sjajnu nogometnu predstavu najboljih hrvatskih nogometaša današnjice. Probao je izbornik s nekoliko rotacija, pokušao pokrenuti nekadašnji pobjednički stroj, ali sve to još uvijek ne sliči ruskoj momčadi koja je prije tri godine rušila sve pred sobom. Pobjedi i osvojenim bodovima se nikada ne gleda u zube, *vatreni* su krenuli s mrtve točke i uknjižili prve bodove u borbi za Katar. U međuvremenu je odigran i treći susret (protiv Malte – tekst je pisan prije zbog tiskarskih rokova prim. a.) i sve osim pobjede protiv još jednog outsidera u skupini bilo bi ravno velikoj rezultatskoj tragediji.

Kvalifikacije su duge, u igri je još sedam susreta i mnoštvo bodova, ali kako stvari stoje glavna bitka za izravni plasman (1. mjesto) vodit će se između Hrvatske i Rusije, uz skrivene ambicije Slovenije i Slovačke.

Iskreno se nadamo kako će startni kiks protiv Slovenije biti odlična šok terapija i pokretač boljih partija u nastavku natjecanja. Hrvatska ponovno ima odličnu generaciju, kombinaciju iskustva i mladalačke želje za dokazivanjem na najvećoj sceni.

Samo treba igrati. I pobjeđivati!

D. P.

Narodne poslovice

- * Ako vaga ne valja, ti budi ispravan.
- * Usta se ponekad često smiju, a da srce o tome ništa ne zna.
- * Pobjeda nad slabim je poraz.

Vicevi, šale...

Perica:

– Učiteljice, ne bih Vas htio plašiti, ali mi je tata jučer rekao da ako kući donesem još jednu jednicu, netko će dobiti ozbiljne batine.

Pita Mujo ženu Fatu:

– Kad bi ja umro, bi li se ti ponovno udala?
 – Ne bi, ljubavi, ja bi ostala sa svojom sestrom.
 A ti, Mujo moj, bi li se ti ženio kad bi se meni nešto dogodilo?
 – Ne bi, ljubavi, i ja bi ostao s tvojom sestrom.

Mudrolije

- * Ptica na drvetu se nikad ne plaši pucanja grane, jer njena vjera nije u grani već u njenim krilima.
 - * Jednom kad oluja prođe, nećeš se sjećati kako si je preživio. Nećeš biti siguran ni je li oluja doista prošla.
- Ali jedna stvar će biti sigurna: kad preživiš oluju, nećeš biti ista osoba kao prije nje. Upravo zbog toga oluje i postoje.
- *Nikada se ne boj psa koji laje već onog koji šuti i promatra.

Vremeplov – iz naše archive

Križni put mladih, 2007.

Iz Ivković šora

Pripravljanje

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi. Jevo, uvatio i ja malkoc vrimenta pa ko velim ovoj mojoj dvojci pajdaša da vam se izdivanim. Jel se pripravlimate, čeljadi, za svece? Mi u Ivković šoru smo borme navalili na poso. Običaj je još od naši dida osto da se prid Uskrs posprema okolo salaša sve što se nakupilo za zime, da se lipo salaš i košara poprave friškim blatom di je otpalo priko zime i umaže krečom bar dvared to misto, a ondak cio salaš da budne jednako lip i bili. Na kraju se lipo freskom farbom podvukla plaša, tako jedno tri jal četri šuka od zemlje a okolo pospe piskom da ne odskače pra na zid kad padne kiša jel nije svaki salaš imo čatorne. Naš svit je uvijek volio josag, živio od njega bilo da je domaćin trgovo s njim jal samo imo za svoje potrebe pa se uvijek i košara koja je bila za krupan josag i radne konje, morala lipo sredit. Moj dida me je učio: »Kad god se vratiš s njive, iz varoši jal makar otkaleg, nikad se nemoj latit sebe, uvijek prvo ispregni konje, uvedi i u košaru i namiri, sve šta njim triba podaj pa tek ondak misli na se, konj se ne zna sam nastarat za se a svaki dan će te tribat; kaki si prema njemu, on će ti tripot vratit«. E, tako se uvijek radilo, košara se isto ispopravljala, ukrečala skoro isto kugod i salaš. To nije bilo kadgod kugod sad. Ajak! Ta, to je tribalo samo radit, a da velim u pravdu meni je bilo lipče neg sad. Ta, kad si išo okolo salaša, a on sav mriši po friškim kreču, sve liči onaj miris a ne ko sad: ja ušo u sobu posli molera a soba sva na kiselo mriši, božem prosti kugod da je kogod cefru držo u njoj. Em skupo ko svetog Petra kajgana, kad ga čovik pita pošto a on zakoluće očima kugod bubanj za loto, pa kad stane i kaže cinu da čovik tročne na.... Nije to kadgod bilo skupo, u pravdu kupila se samo kila freske cemen-toške farbe za plašu i koji grumen kamena kreča, kreč bi se lipo metio u jamu, polio vodom i kad bi se oladio, jel on vreje da se sve puši bijo bi bili ko snig, onda se razmuti, metne u njegov pregršta soli i koji deci ulja i farba da te Bog veseli. A prija tog se prišlo s običnom žutom zemljom zakuvanom s plivom jal u novije vrime krupljenom slamom, opravilo se dobro blato i so tim se zamazale jame. Tako smo mi radili prid Uskrs muški, a žene su pripravljale unutra sve od ila što za Uskrs ide: šunka, jaja, divenica, kolači razni fela, za dicu se šarala jaja, obično u lukovini, a bio je običaj i darivanja za mlade pa su svekrovo kupovale papuče, leveše i keceljce snajama; sinovima je bačo obično poklonio bricu, novu kandžiju, a i druge darove. Nisu ni mrtvi bili zapostavljeni pa se išlo prid Uskrs čistit groblja, nosilo se cviče i cicamaca, sveta voda obovezno. Mladi momci su čuvali Božiji grob, gledalo se da i bude što više da se smenjivaju jel to je bila velka čast bit čuvar Božijeg groba. Išlo se uvijek u crkvu na Veliku subatu, svetit ilo, a uveče na obnovu i vire, posli se posvećeno ilo al ne prija ponoći. Na sam Uskrs se obavezno išlo na veliku misu. Šta je sve bilo na astalu divaniću vam drukput kad sve prođe. Ajd, zbogom, i lipo provedite Uskrs. Ostalo mi još malo posla.

Rič po rič

Som-ovi

Piše: Željko Šeremešić

Študiram ti ja već odavno šta da napravim, čega da se latim. Stalno slušam ovu moju kako više nisam ni za šta, ni za motiku, ni za svinjac, ni na na tavan otič kobasica donet a kamo I slanine otič, da ni za noge nisam a kamo I biciglu, ni za pridnji ni za zadnji dvor, već sam za sist na klupčicu ispid kuće i ispid televizora, čekat jilo na astalu, poštaru i penziju, da svane i da se ide legat, i za između koju čašom nazdravit. Ne b ja mario šta ona divani da ona ne ide po komšiluku i to svima divani, pa još nacifra i da sve to još ne ponovi dicama kad dođu. Ne smim ni pomislit kako oplete nediljom posli mise ispid crkva po mene. I sve ide na jedno, da dida Joza više ne može i ni kadar baš ništa. U brigu mi metnila da će još ljudi i selo pomislit da j istina. No što bi ja reko: »Još bi Joza svašta košto, ni brez snage i želje osto, još je žara u Joze, ostalo mu od njegova loze«.

I smislio ja, što bi rekli, dokaz. Da ko kadgod idem navatat somova. Mi bi rekli donet. I zamoljim ja komšiju Matiju, vridno dite na dadu i starog, da mi ponese veslo i sidalicu do našeg čamca na Dunavu. A to j, što bi rekli, oma iza čoška, ispod benta. Dotle još mogu pišice. Pono sam alat što dvajst godina nisam asniro. Bučka i udice su bile ispod listava, a gljiste sam našo kad sam podigo par cigala i valov u zadnjem dvoru. U putu se sitim da nisam ni pito ženu jel naš čamac još tamo, jel pokrpan i oterovan, jel pušćan na vodu. Da ga nisu dica prodala a da ne znam. Mislim se: »E, sad vala, Joza, ideš na sriću«. Idem to malo kroz sokak, vidim žene mi u čudu gledu. A mene srce skače, naraslo ko gamara slame.

Moje veslanje do najvećeg dubljaka di spavu somovi baš ni bilo za pofaljit pa ću to priskočit. Krenem ja buć-buć.... ko da drimljem, buć... ko da gledim. Utrnila ruka, a od soma ništa. Pa sam tako u bućkanju i vatanju naštuđiro da ti somovi nisu baš mlogo daleko od čeljadi. Uvatu se na svašta, jidu svašta, na gljistu će doć, na medu (rovca), na criva od živine... pojišće patku, gusku.... čo sam da su u stomaku jednog našli i prstečak, pa se mislim i čeljade je pojio. Doće na drugu ribu. Jidu druge ribe, nisu izbirači i ne znu šta j dosta. Tako i čeljad, svašta će pojist a oni »veći« uvijek lipše i ne znu šta j dosta. Čak i veći pojide manjeg što j bilo niki dan u novina. Onaj j tajkun pojio onog manjeg. Somova ima veliki, mali, žuti, tavni, blidi, šareni, neke zovu i kerski, sve ko i kod nas. Jedno vala isto, ovi veliki držu vlast i svi ji se plašu. Progutu što ne mož ni zamislit. Kadgod se zna kazat: progutali-požderali cili Dunav. Pa se stvarno mislim: ista čeljad, veliki j u stanju progutat sve manje. Eto i ovo al malo drugojačiji, veliki ljudi nam divanu na televizoru. Mi sve povirujemo, vatamo se ko ko somovi. Vatu se sitni na sve što im se kaže, a još ako se obeća. Ko slipi. Pa tako ovi sitni kažu da j onaj »veliki« cilu državu »pojio«, oni oko njeg mu pomogli. Što j najgorje nisu ji uvatili. A tako j i vamo u bućkanju, ritko kad uvatiš najvećeg. Taki ne doće jel pobigne. Tako će ako ovako ostane čut i žena kad mi vidi.

U NEKOLIKO SLIKA

Uskrsne izložbe

**PETAK
2.4.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:11 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:10 Riječ i život
11:35 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:00 Dnevnik 1
12:26 Život vrijedan življenja, telenovela
13:19 Dr. Oz
14:01 Hrvati koji su mijenjali svijet
14:11 Normalan život
15:07 Raj na Zemlji: Divlja Patagonija - putovanje na najjužniji kraj svijeta, dokumentarna serija
15:58 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:19 Kod nas doma
18:04 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:12 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 U mreži prijevare, američki film
22:07 Dnevnik 3
22:40 Spasilačka misija, američko-britansko-kanadski film
00:11 Raj na Zemlji: Divlja Patagonija - putovanje na najjužniji kraj svijeta, dokumentarna serija
00:57 Detektiv Murdoch
01:40 Dnevnik 3
01:55 Vijesti iz kulture
02:03 Kod nas doma
02:48 Dr. Oz
03:30 Čile: Putovanje divljinom, dokumentarni film
04:30 Karipski cvijet, telenovela
05:15 Fotografija u Hrvatskoj
05:30 Dnevnik 2
06:19 Život vrijedan življenja

05:20 Kultura s nogu
05:44 Regionalni dnevnik
06:28 Juhuhu
10:39 Učitelj Kees, serija
11:06 Psi, ta izvanredna bića: Taj izvanredni nos, dokumentarna serija
11:39 Heartland
12:21 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:31 Makłowicz na proputovanju
13:21 Mala ubojstva Agathe Christie: Tragedija u tri čina, francuski film
15:00 Zavalite svoj vrt uz Alana Titchmarsha

16:00 Regionalni dnevnik
16:40 Čile: Putovanje divljinom, dokumentarni film
17:41 Košarka, NBA liga: Boston Celtics - Toronto Raptors, snimka
19:00 Torun, Poljska: Europsko dvoransko prvenstvo u atletici, prijenos
21:50 The Voice Hrvatska
23:30 Podmornica
01:38 POPROCK.HR
02:08 Torun, Poljska: Europsko dvoransko prvenstvo u atletici, snimka
03:18 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
3.4.2021.**

07:18 Klasika mundi: Yeol Eum Son i Zagrebačka filharmonija pod ravnanjem Dmitrija Kitajenka - V. Lisinski, 17.10.2015.
07:59 Lice bjegunca, film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
11:09 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Veterani mira
13:15 Zdrav život
13:42 Zajedno u duhu
14:12 Hrvati koji su mijenjali svijet
14:20 Prizma
15:07 Istrage prometnih nesreća
15:37 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
16:12 Potrošački kod
16:39 Manjinski mozaik: S ljubavlju, vaša Ljubica
16:54 Hrvati koji su mijenjali svijet
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kultura s nogu
17:52 Lijepom našom: Tovarnik
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 7
20:10 A strana
21:53 Loto 7 - izvještaj
21:57 Dnevnik 3
22:32 Nestala, američki film
01:00 Izvorni kod, američko-kanadski film
02:29 Dnevnik 3
02:44 Vijesti iz kulture
02:52 Lice bjegunca, film
04:13 Veterani mira
04:59 Skica za portret
05:05 Manjinski mozaik: S ljubavlju, vaša Ljubica
05:20 Dnevnik 2
06:09 Lijepom našom: Tovarnik

05:27 Regionalni dnevnik
06:10 Juhuhu
09:24 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - veleslalom
10:27 Vrtlarica: Samoodrživi vrt
11:01 Život u parku
11:50 Poslovni plan
12:24 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - veleslalom
13:30 Auto Market
14:04 Dom na kvadrat
14:40 Veliki majstori slikarstva
15:38 I to je Hrvatska:
16:00 Regionalni dnevnik
16:27 Snježni medvjedi
17:22 Rođendanska romanca, kanadski film
18:47 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:55 Torun, Poljska: Europsko dvoransko prvenstvo u atletici, prijenos
21:10 Začaran, američko-njemački film
22:44 Ben Fogle - Ljudi od divljine
23:34 Isto nebo, serija
01:21 Glazbeni Top20
02:06 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - veleslalom
03:21 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
4.4.2021.**

07:30 X, Y i Zee, britanski film
09:20 Hrvati koji su mijenjali svijet
09:28 Pozitivno
10:00 Petričević - Nedjelja solidarnosti s Crkvom i ljudima u BiH - misa, prijenos
12:00 Dnevnik 1
12:28 Plodovi zemlje
13:22 Pula: More
14:00 Nedjeljom u 2
15:01 Love at Look Lodge, kanadski film
16:29 Mir i dobro
17:00 Vijesti u 17
17:40 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
20:03 Loto 6
20:10 Velikani hrvatskog glumišta
21:03 Loto 6 - izvještaj
21:06 Politički brakovi habsburških kćeri - Austrijsko naslijeđe, dokumentarni film
21:56 Dnevnik 3
22:31 X, Y i Zee, britanski film
00:23 Nedjeljom u 2
01:18 Dnevnik 3
01:41 Mir i dobro
02:06 Love at Look Lodge, kanadski film
03:26 Punk: Revolution, glazbeno-dokumentarna serija
04:17 Skica za portret

04:20 Bajkovita Hrvatska:
04:26 Potrošački kod
04:51 Dnevnik 2
05:40 Pula: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
09:24 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - slalom
10:25 Velečasni Brown
11:15 Sjedni, odličan
12:10 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:24 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - slalom
13:20 Dobar, bolji, najbolji... britanski slastičar
14:25 Klub 7
15:20 Ben Fogle - Ljudi od divljine
16:10 Hrvati koji su mijenjali svijet
16:20 Magazin LP
16:50 Torun, Poljska: Europsko dvoransko prvenstvo u atletici, prijenos
19:20 Hrvati koji su mijenjali svijet
19:25 Glazbeni spotovi
20:05 Probudena savjest, američki film
22:42 Ime ruže, serija
23:37 Graham Norton i gosti
00:22 Punk, glazbeno-dokumentarna serija
01:12 Brooklyn 99
01:42 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - slalom
02:52 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
5.4.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:09 Treća dob
11:34 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:00 Dnevnik 1
12:15 Sport
12:18 Vrijeme
12:25 Život vrijedan življenja, telenovela
13:15 Dr. Oz
13:57 Hrvati koji su mijenjali svijet
14:05 Globalna Hrvatska HTV
14:45 I to je Hrvatska:
15:05 Raj na Zemlji: Karibi za istraživače - Dominikanska

Republika, dokumentarna serija
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:05 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:13 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 Reisinger, dokumentarni film
21:05 Dnevnik velikog Perice, serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
00:00 Raj na Zemlji: Karibi za istraživače - Dominikanska Republika, dokumentarna serija
00:45 Detektiv Murdoch
01:30 Dr. Oz
02:15 Dnevnik 3
02:30 Vijesti iz kulture
02:38 U grčkoj divljini: Pogled bogova, dokumentarni film
03:23 Karipski cvijet, telenovela
04:08 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:36 Dnevnik 2
05:25 Život vrijedan življenja, telenovela

05:00 Peti dan
06:00 Riječ i život
06:34 Juhuhu
10:31 Učitelj Kees, serija
11:05 Sjedni, odličan
11:35 Heartland
12:30 Politički brakovi habsburških kćeri - Austrijsko naslijeđe, dokumentarni film
13:30 Za mene si ti, američki film
15:00 Zavalite svoj vrt uz Alana Titchmarsha
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 U grčkoj divljini: Pogled bogova, dokumentarni film
17:40 Auto Market
18:20 TV Bingo
19:00 Hrvati koji su mijenjali svijet
19:18 Simon, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Stadion
21:00 Rat spolova, američko-britanski film
23:02 EBU: Sutra ću prestati, serija
23:57 Sluškinjina priča
00:47 Za mene si ti, film
02:12 Noćni glazbeni program

**UTORAK
6.4.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:09 Glas domovine
11:34 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Znanstveni krugovi
14:30 Zdrav život
15:00 Raj na Zemlji: Gondola - Priča iz Venecije, dokumentarna serija
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:05 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:13 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 U svom filmu
21:05 Zemlja: priroda našeg planeta: Zrak, dokumentarna serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Hrvatska za 5: Kultura čitanja i čitanje kao lijek
00:15 Raj na Zemlji: Gondola - Priča iz Venecije, dokumentarna serija
01:00 Detektiv Murdoch
01:45 Dr. Oz
02:30 Dnevnik 3
02:45 Vijesti iz kulture
02:53 U grčkoj divljini: Okruženi plavetnilom, dokumentarni film
03:38 Karipski svijet, telenovela
04:23 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:37 Dnevnik 2
05:26 Život vrijedan življenja

05:05 Izvan formata
05:50 Regionalni dnevnik

06:34 Juhuhu
10:31 Učitelj Kees, serija za djecu
11:34 Heartland
12:26 Ovo je umjetnost
13:24 Dok nas smrt ne sastavi, francuski film
15:05 Zavolite svoj vrt uz Alana Titchmarsh
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 U grčkoj divljini: Okruženi plavetnilom, dokumentarni film
17:35 'Ko te šiša
18:05 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:15 Jedrima oko svijeta, dokumentarna serija
18:45 I to je Hrvatska: 19:18 Simon, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Tajne Karipskog otočja s Joannom Lumley, dokumentarni film
20:50 Hrvati koji su mijenjali svijet
21:00 Ne znam kako joj to uspijeva, američki film
22:31 Njemačka '86
23:26 Sluškinjina priča
00:16 Dok nas smrt ne sastavi, francuski film
01:52 Noćni glazbeni program

SRIJEDA
7.4.2021.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:09 Eko zona
11:34 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja
13:15 Dr. Oz
14:05 Potrošački kod
14:30 Pogled preko granice -

Hrvati u BiH
15:00 Raj na Zemlji: Zemlja u kojoj cvjetaju naranče - sunčano odredište Valencija
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:13 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 7
20:10 Romano Bolković - 1 na 1, talk show
21:00 Loto 7 - izvještaj
21:05 Mijenjamo svijet: Gretina generacija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Raj na Zemlji: Zemlja u kojoj cvjetaju naranče - sunčano odredište Valencija, dokumentarna serija
00:10 Istrage prometnih nesreća
00:35 Detektiv Murdoch
01:20 Dr. Oz
02:05 Dnevnik 3
02:28 Rođeni za divljinu
03:18 Karipski svijet
04:03 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:11 Eko zona
04:36 Dnevnik 2
05:25 Život vrijedan življenja

05:20 Što je klasik?
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:31 Učitelj Kees, serija
11:05 Luka i prijatelji
11:35 Heartland
12:20 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:30 Zemlja: priroda našeg planeta: Zrak
13:30 Prezivjeti divljinu, film
15:00 Zavolite svoj vrt uz Alana Titchmarsh
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu

17:35 'Ko te šiša
18:15 Jedrima oko svijeta
18:45 I to je Hrvatska:
19:18 Simon, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Nogomet: Liga prvaka, emisija
20:50 Nogomet - Liga prvaka: PSG - Barcelona, prijenos
22:55 Nogomet: Liga prvaka, emisija + sažeci
23:40 Njemačka '86
00:35 Prezivjeti divljinu, film
02:00 Nogomet - Liga prvaka: PSG - Barcelona, snimka
03:30 Nogomet: Liga prvaka, sažetak
03:50 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK
8.4.2021.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:15 Doktor Martin
11:05 Izvana, iznutra - 90 godina Odsjeka za etnologiju i kulturu antropologiju, emisija pučke i predajne kulture
11:35 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja
13:15 Dr. Oz
14:05 Hrvatska moj izbor: Marco i Marko
14:30 Prometej
15:00 Raj na Zemlji: Južnoafrička kapska regija - putovanje najljepšim krajem svijeta, dokumentarna serija
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:13 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 6
20:10 Tko želi biti milijunaš?
21:00 Loto 6 - izvještaj

21:05 Puls
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Raj na Zemlji: Južnoafrička kapska regija - putovanje najljepšim krajem svijeta, dokumentarna serija
00:20 Detektiv Murdoch
01:10 Dr. Oz
01:55 Dnevnik 3
02:10 Vijesti iz kulture
02:18 Rođeni za divljinu
03:07 Karipski svijet
03:52 Izvana, iznutra - 90 godina Odsjeka za etnologiju i kulturu antropologiju
04:22 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:37 Dnevnik 2
05:26 Život vrijedan življenja

05:20 Knjiga ili život
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:31 Učitelj Kees, serija
11:05 Pozitivno
11:35 Heartland
12:30 Velikani hrvatskog glumišta
13:30 Clarissas Geheimnis, njemačko-austrijski film
15:00 Zavolite svoj vrt uz Alana Titchmarsh
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu
17:35 'Ko te šiša
18:15 Jedrima oko svijeta
18:45 I to je Hrvatska:
19:18 Simon, crtana serija
20:05 Klub 7
21:00 Naša svakodnevna priča, bosanskohercegovačko-hrvatsko-slovenski film
22:30 Njemačka '86
23:25 Sretnik
00:15 Clarissas Geheimnis, njemačko-austrijski film
01:43 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Pješačke staze

Slavonski planinarski put

Koliko nam je malo potrebno za sreću pokazuje i ovaj pomak sata koji nam je produžio dan. Oduvijek sam zavidjela svojim španjolskim prijateljima, jer kod njih dan traje duže. Proteklog smo vikenda, kao i obično, bili u divljini i uživali u suncu, Dunavu i našem životu svijetu Gornjeg Podunavlja, a taj smo sat duže osjećali u kilometrima koje smo tijekom dana prepješačili. Što više vremena provedemo u šetnji, to je veća želja da se odvažimo na dulju šetnju, koja zahtijeva nekoliko dana hoda, sa spakiranim ruksakom i izvrsnim pratiteljem.

Znak prije puta

Kad mi takva ideja prođe kroz glavu, često dobijem »znak« sa strane, pa je baš tako nagrađena i ideja o ovakvoj nekoj avanturi. Već sam razmišljala o ovakvim turnejama, a i pisala. Svakako se sjećate priče o Caminu ili turneje Via Adriatica, a Dinarsku stazu spomenuli smo u nekim drugim pričama. Ovaj put znak me odveo na slavonsku planinarsku stazu i bila je to ljubav na prvi pogled. Slavonija mi je poput ravnine u glavi i vjerujem da nisam jedina s takvom asocijacijom. I naravno da znam za Psunj, Papuk ili Ravnu goru, ali Slavonija mi je još uvijek ravna i sigurna sam da svi razumiju na što mislim.

Slavonski planinarski put

Slavonska planinarska staza otvorena je davne 1957. godine kao prva planinarska obilaznica u Hrvatskoj. Ruta tadašnjeg SPP-a protezala se od željezničke stanice Londžica do planinarskog doma Petrov vrh i od Strmaca do pl. kod kuće Omanovac. Kasnije, 2000. godine, SPP je dobio oblik potkovice i obuhvatio cijele slavonske planine (Psunj, Požešku goru, Dilj goru, Krndiju, Papuk i Zapadni Papuk) i krenuo od planinarskog doma Omanovac, a završio kod planinarskog doma Petrov vrh kod Daruvara. Manje promjene trase puta dogodile su se

2003. godine kada je tiskano drugo izdanje dnevnika s 20 kontrolnih točaka.

Slavonsko planinarsko društvo započelo je 2011. pohod slavonskim planinama i otvorilo novu dionicu koja povezuje planinarske domove Petrov vrh i Omanovac. Tako Slavonski planinarski put postaje kružni tok s 31 obveznom i 4 neobvezne kontrolne točke. SPP je spojna cesta i može se zaobići i kao kotačna obilaznica. Prosječnom planinaru treba 75 sati da obiđe sve kontrolne točke.

Put je podijeljen u 5 dionica:

1. »Psunj«: pl. dom Petrov vrh – pl. kuća Strmac
2. »Požeška gora«: pl. kuća Strmac – Komorica
3. »Dilj gora«: Komorica – pl. kuća Borovik
4. »Krndija«: pl. kuća Borovik – pl. dom Jankovac
5. »Papuk«: pl. dom Jankovac – pl. dom Petrov vrh

Svi su ovi dijelovi pod nadzorom i održavanjem povjerenika dionica koji su ujedno i članovi Povjerenstva za SPP i druge planinarske staze Slavonskog planinarskog saveza.

Priroda slavonskih planina je pitoma. Pješački izleti kroz prekrasne slavonske šume ugodni su, a njima dominiraju listopadno drveće (hrast, bukva, javor) dok su četinjači manje zastupljeni. Najviši vrh je na Psunju, Brezovom polju (984m).

Zanimljivo je da o ovoj prekrasnoj stazi nema puno putopisa, s detaljima staze, a činjenica je da nije baš popularizirana kao cjelovit pothvat. Ono što je sasvim sigurno jest da je staza dobro označena, a mnoga planinarska udruženja prolaze njene dijelove. Ovih dana na njegovoj popularizaciji marljivo radi Slavonac **Hrvoje Jurić**, koji je prije nekoliko tjedana završio obilazak slavonske planinske ceste sa svoja dva ljubimca, psima Enom i Maksom. Sigurna sam da će mu uskoro pasti na pamet da ovu stazu prijeđe na dvokotaču, ali željno ću sačekati tu priču, a u međuvremenu sanjati o svojoj avanturi na slavonskoj pješačkoj stazi.

Gorana Koporan

Pčelarstvo Sudarević

Vam nudi prirodni vrcani med.

Od davnina poznat kao lijek, nezaobilazan dodatak toplim napitcima, aktivni sudionik zdrave ishrane, najbolji prijatelj naše kože i kose - njegovo veličanstvo, MED

BAGREM MED - CVJETNI MED - LIVADSKI MED - ŠUMSKI MED
PROPOLIS - PELUD - MED S MATIČNIM MLIJEČOM
MED S PELUDI I MATIČNIM MLIJEČOM

Kontakt:

Sudarević Ivan: 060/036 82 27

Sudarević Kalman: 064/21 31 871

5+Plus

**Paket
SIGURNOSTI**

za samo

3.600 RSD

GODIŠNJE

Osiguranje drugačije od svih

Oprez u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo 3.600RSD godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluja, grm, grad, snežna lavina i poplava)

MILENIJUM
OSIGURANJE

www.mios.rs
011/ 715 23 00

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

**Град Суботица
Szabadka Város
Grad Subotica**

Свим суграђанима који Ускрс славе по грегоријанском календару честитамо највећи хришћански празник, уз најлепше жеље и молбу, да и ове године будемо одговорни и поштујемо све мере које су на снази, како бисмо славили у здрављу и чувајући једни друге.

Желимо Вам срећан и благословен Ускрс!

Kellemes ünnepet kívánunk a húsvétot a Gergely-naptár szerint ünneplő minden polgártársunknak és arra kérünk mindenkit, hogy idén is felelősségteljesen, a hatályos intézkedéseket tiszteletben tartva ünnepeljük a kereszténység legnagyobb ünnepét, egészségben és egymás egészségére vigyázva.

Áldott, boldog húsvétot kívánunk!

Svim sugrađanima koji Uskrs slave po gregorijanskom kalendaru čestitamo najveći kršćanski blagdan, s najljepšim željama i molbom, da i ove godine budemo odgovorni i poštujemo sve mjere koje su na snazi, kako bismo proslavili u zdravlju i zaštitili jedni druge.

Želimo Vam sretan i blagoslovljen Uskrs!

dr. Pásztor Bálint

Председник Скупштине града Суботице
Szabadka Város Képviselő-testületének elnöke
Predsjednik Skupštine grada Subotice

Стеван Бакић

Градonačelnik Суботице
Szabadka polgármestere
Gradonačelnik Subotice

